

KAFKAS ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
TÜRK HALK EDEBİYATI BİLİM DALI

KARSLI ÂŞIK MURAT ÇOBANOĞLU MERKEZİNDE ÂŞIKLIK
GELENEĞİ VE MEDYA İLİŞKİSİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan
Özcan ÖZBEY

TEZ YÖNETİCİSİ
Yrd. Doç. Dr. Adem BALKAYA

KARS, 2015

T.C.

KAFKAS ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

HALKBİLİMİ BİLİM DALI

**KARSLI ÂŞIK MURAT ÇOBANOĞLU MERKEZİNDE ÂŞIKLIK
GELENEĞİ VE MEDYA İLİŞKİSİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan

Özcan ÖZBEY

TEZ YÖNETİCİSİ

Yrd. Doç. Dr. Adem BALKAYA

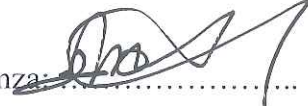
KARS, 2015

KAFKAS ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Özcan ÖZBEY tarafından hazırlanan *Karslı Âşık Murat Çobanoğlu Merkezinde Âşıklık Geleneği ve Medya İlişkisi* başlıklı bu çalışma 30.01.2015 tarihinde yapılan tez savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından *Türk Dili ve Edebiyatı* Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans tezi olarak (oy birliğiyle) kabul edilmiştir.

TEZ JÜRİSİ ÜYELERİ (Unvanı, Adı ve Soyadı)

Başkan : Yrd. Doç. Dr. Emre DAĞAŞAN

İmza:

Danışman : Yrd. Doç. Dr. Adem BALKAYA

İmza:

Üye : Yrd. Doç. Dr. Arzu ŞEYDA

İmza:

ONAY

Bu Tez, Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulunun/...../ 201.. tarih ve sayılı oturumunda belirlenen jüri tarafından kabul edilmiştir.

Unvanı Adı Soyadı

Enstitü Müdürü

BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ

Tezsiz Yüksek Lisans Dönem Projesi olarak sunduğum “*Karslı Âşık Murat Çobanoğlu Merkezinde Âşıklık Geleneği ve Medya İlişkisi*” adlı çalışmanın öneri aşamasından sonuçlanmasına kadar geçen süreçte bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle uyduğumu, dönem projesi içindeki tüm bilgileri bilimsel ahlak ve gelenek çerçevesinde elde ettiğimi, dönem projesi yazım kurallarına uygun olarak hazırladığım bu çalışmamda doğrudan veya dolaylı olarak yaptığım her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu taahhüt ederim.

Scientific Ethic Statement

I declare that I complied with the rules of academic and scientific ethics from the proposal stage to the process of completion of the study titled “*Minstrel Tradition and the Relationship With Media in Minstrel Murat Çobanoğlu (From Kars) Centre*” as Master without Thesis I prepared, that I obtained all information in term Project with the framework of scientific ethics and traditions, that I showed sources to the each quotation I made directly or indirectly in this study I prepared as a term Project in accordance with the writing rules and Works which I used have been shown in the bibliography.

17/02 /2015

Özcan ÖZBEY

ÖZET

ÖZBEY, Özcan, Karşlı Âşık Murat Çobanoğlu Merkezinde Âşıklık Geleneği ve Medya İlişkisi, Yüksek Lisans Tezi, Kars, 2015.

Çalışmada Kars Âşıklık Geleneği ve bu geleneğin önemli bir temsilcisi olan Âşık Murat Çobanoğlu'nun Âşıklık Geleneği'ni medya ve elektronik ortama taşıması ortaya konmuştur. Araştırma esnasında elde edilen bilgiler çalışmanın içeriğine uygun olarak değerlendirilmiştir.

Çalışmada âşığın memleketi olan Kars ve çevresinde gelişen âşıklık geleneği üzerinde durulmuş, bu gelenekten bahsedilirken âşıklık geleneğinin gelişimi ve bu gelişime aracılık eden medya ve diğer iletişim araçlarının önemi ve zamana göre değişimi de ele alınmıştır. Kars Âşıklık Geleneği'nin medyaya ve elektronik ortama aktarılmasında önemli bir yere sahip olan Murat Çobanoğlu bu geleneği yerelden ulusala, ulusaldan da dünya basınına kadar ulaştırmıştır. Âşıklık Geleneği'nin yayılmasında önemli bir araç olan elektronik ortamı da kullanmış, elektronik ortamın araçları olan plak, kaset, CD ve DVD gibi araçlardan yararlanmıştır. Aynı zamanda Radyo ve televizyonu da etkin olarak kullanarak bu geleneğe hizmetini hem tanınarak hem de tanıtarak yapmıştır.

Sonuç bölümünde ise halkın öz benliğini yaşamasında önemli bir yeri olan Âşıklık Geleneği'nin yaşaması ve geleceğe kalması için teknolojiden yararlanmanın yanında Âşıklık Geleneği'ne hizmet eden Âşıklara sahip çıkılması ve desteklenmeleri konularına yer verilmiştir.

Anahtar Sözcükler: Âşık Murat ÇOBANOĞLU, Kars Âşıklık Geleneği, İletişim, Medya, Elektronik Ortam

SUMMARY

ÖZBEY, Özcan, Postgraduat Thesis, Minstrel Tradition and the Relationship With Media in Minstrel Murat Çobanoğlu (From Kars) Centre, Master Thesis, 2015.

In the study, Kars Minstrel Tradition and Minstrel Murat Çobanoğlu's -an important representative of this tradition- transferring Minstrel Tradition to media and electronic media is presented. The data gathered during our research has been evaluated as to suit the content of our thesis.

In the study Minstrel Tradition in Kars - where is the hometown of Minstrel- and around, and in the discussion of that tradition, the development of minstrel tradition, and the importance of media and other communication tools that- have intervenet for this development and its change according to time is also, discussed. Murat Çobanoğlu, who is important for Kars Minstrel Tradition to be transferred to media and electronic media, transmitted this tradition from regional to national and from national to world media. He used electronic media, which is important for the expansion of Minstrel Tradition, and took advantages of such electronic media tools as recort, cassette, CD and DVD. Also by using Radio and television effectively he did his service for this tradition by both being recognised and introducing..

In conclusion chapter, besides benefiting from technology for Minstrel Tradition's - that has an importance for people's living their selves- living and transferring to future and looking out for Minstrel's who serve to Minstrel Tradition topics has been discussed.

Key Words: Minstrel Murat ÇOBANOĞLU, Kars Minstrel Tradition, Minstrel Tradition, Communication, Media, Electronic Media.

KISALTMALAR CETVELİ

Agd	: Adı Geçen Dergi
Age	: Adı Geçen Eser
Agm	: Adı Geçen Makale
A.Ş	: Anonim Şirketi
Bkz	: Bakınız
C	: Cilt
DTCF	: Dil, Tarih ve Coğrafya Fakültesi
Hızr	: Hazırlayan
S	: Sayı
s	: Sayfa
TDK	: Türk Dil Kurumu
THBMER	: Türk Halk Bilimi Araştırma ve Uygulama Merkezi
TFA	: Türk Folklor Araştırmaları
Vb	: Ve Benzeri
Vd	: Ve Diğerleri
Y	: Yıl
Yay	: Yayın

İÇİNDEKİLER

ÖZET	I
SUMMARY	III
KISALTMALAR CETVELİ	IV
ÖNSÖZ	VI
GİRİŞ	1
A)Kars Âşıklık Geleneği.....	1
B)Karşı Âşık Murat Çobanoğlu	20

I.BÖLÜM

1)Âşık Tarzı Şiir Geleneğinin Medya İle Etkileşimi ve Bu Geleneğin Elektronik Ortama Taşınması.....	28
1.1.Âşık Tarzı Şiir Geleneğinin Medya İle Etkileşimi	28
1.2.Âşık Tarzı Şiir Geleneğinin Elektronik Ortama Taşınması.....	37
1.3.Âşıklık Geleneğinin Medya İle İlişkisinin Olumlu ve Olumsuz Yanları Üzerine.....	59

II: BÖLÜM

2.Murat Çobanoğlu ve Yazılı Medya İlişkisi.....	61
---	----

III. BÖLÜM

3.Murat Çobanoğlu ve Radyo İlişkisi.....	78
--	----

IV. BÖLÜM

4.Murat Çobanoğlu ve Kayıtlı Müzik Sektörü.....	82
---	----

V.BÖLÜM

5.Murat Çobanoğlu ve Televizyon Ortamı.....	102
---	-----

VI. BÖLÜM

6.Murat Çobanoğlu ve İnternet Ortamı	107
SONUÇ	114
KAYNAKLAR	116
ÖZGEÇMİŞ	121

ÖNSÖZ

Türklerin sözel bağlamda en eski geleneklerinden olan Ozanlık Geleneği olarak adlandırdığımız bu geleneğe diğer Türk kavimleri de çeşitli adlar vermişlerdir. Edebiyat araştırmacılarımızdan Köprülü bu geleneğin diğer kavimlerdeki adlarını bizlere aktarmıştır. Köprülüye göre, Tonguzlar *Şaman*, Moğol ve Boryatların *Bo* veya *Buguë*, Yakutlar *Oyun*, Altay Türkleri *Kam*, Samitler *Tadibeï*, Finovalar *Tieteojoë*, yani bakıcı, Kırgızlar *Baksı-Bakşı*, Oğuzlar ise *Ozan* olarak isimlendirmişlerdir.¹ “*Ozan*” adı tam tarihi bilinmemekle birlikte 15 ve 16. yüzyıldan itibaren yerini “*Âşık*”a bırakmıştır. Âşıklar bir yandan geçimlerini sağlamaya çalışırken, diğer yandan da birçok yer gezmişler ve Türklere özgü çeşitli törenlerde geleneklerini icra etmişlerdir. Böylelikle haberleşmenin ve iletişimin günümüzdeki gibi yazılı, görsel, işitsel ve elektronik yöntemlerle olmadığı dönemlerde âşıklar bu görevi bir nevi sözlü bir şekilde hem icra etmiş hem de yaygınlaştırmışlardır.

Tarihi çok eskilere dayanan bu geleneğin Anadolu’nun Türklere ilk açılan kapısı olan Kars’ta icra edilmesi ve günümüze kadar devam etmesi normal karşılanır. İklimi itibarıyla uzun kış gecelerinde köy odalarında, meclislerde ve son dönem kahvehanelerde bu gelenek icra edilmiş dinleyicilerinin ve sevenlerinin de katkılarıyla günümüze kadar ulaşmıştır.

Türklerin tanınmış en değerli ozanlarından biri olan Dede Korkut’un da bu yöremizde hikâyelerini icra ettiği rivayet edilmektedir. Kars’ta bilinen en eski ozan olan Baykan (Bıkan)² araştırmacılar tarafından da Kars’ta yaşadığı bilinen ilk âşık olarak anılmaktadır.

Sanatçı, edebiyatçı, zanaatçı, âşık vb. gibi önemli şahsiyetlerin yetişmesinde kuşkusuz yaşanan dönemin de etkisi büyüktür. Tarihinde birçok savaş ve acı gören Kars ve çevresinde bu sosyal ve siyasal olaylar âşıkların diline dökülmüş ve dilden dile beslenerek günümüze kadar gelmiştir. Özellikle Ruslarla yapılan savaşlarda ve esaret altında yaşanan hayatlarda daha da canlanan gelenek bu dönemde önemli bir Âşık olan Âşık Şenliği yetiştirmiştir. Kendisinden sonra gelenler için de bir âşıklık kolu haline gelen “Şenlik Kolu” nun da temsilcisi olan Âşık Şenlik kendisinden sonra gelen birçok âşığı da etkilemiştir. Bunlardan birisi de Kars Âşıklık geleneğinin

¹ Köprülü, Fuat, 2004, *Edebiyat Araştırmaları I*, Akçağ Yay., Ankara, s.71-72

² Sakaoğlu, Saim, 1995, *Karslı Âşıkların Türk Âşık Edebiyatı İçindeki Yeri ve Önemi*, Kars, 1. Milli Kafkasya Sempozyumu, s.53

önemli bir ismi olan Gülistan Çobanoğlu'dur. Âşık Şenlik koluna bağlı olarak kendisini geliştirmiş ve 20. yüzyılın en önemli âşıklarından olan Murat Çobanoğlu'nu yetiştirmiştir.

İlk önceleri usta-çırak ilişkisine bağlı olarak gelişen ve dilden dile âşıktan âşığa varlığını sürdüren âşıklık geleneği daha sonra ise yazılı olarak gelişimini sürdürmüştür. Özellikle zamanla cönk ve mecmularda âşıkların hayatları ve eserleri tanıtılmaya başlanmıştır. Daha sonraları ise medya yayın organları da bu geleneğin yaşatılmasında ve gelişmesinde bir etken olmuşlardır.

Bu çalışmanın giriş bölümünde Kars Âşıklık Geleneği ve bu geleneğin gelişimi hakkında kısa bilgi verildikten sonra bu geleneğin önemli bir temsilcisi olan Âşık Murat Çobanoğlu incelenmiştir.

Birinci bölümde geleneğin sözlü gelenekten yazılı geleneğe oradan medya aracılığıyla daha geniş bir alana taşınması açıklanmıştır. Medyanın geleneğin gelişmesinde ve değişime uğramasında önemli bir etken olduğu bu çalışmayla açıklanmaya çalışılmıştır. Medya, geçmişte ozanların ve onların ardılı olan âşıkların üstlendiği ve “*ellerinde kopuzları ile İl'den İl'e beyden beye dolaşan ve çeşitli hikâyeler anlatan bu kişilerin*”³ haber alıp-verme işlevini üstlenmiştir. Medya'nın âşıkların haber alıp verme işlevini üstlenmesi üzerine âşıklar da birer sanat icracısı olarak görevlerini sürdürmeye devam etmişlerdir. İletişimin sözlü olarak devam etmesi ve geleneğe bağlı olan icracıların bu geleneği il il meclis meclis dolaşarak sürdürmeleri ile birlikte gelenek varlığını sürdürmüştür. Birinci bölümün ikinci kısmında ise âşıklık geleneğinin elektronik ortama aktarılması ve geleneğin bu ortamdan yararlanması hakkında örnekler verilmiştir.

İkinci bölümde ise çalışmanın ana konusunu olan Karslı Âşık Murat Çobanoğlu'nun geleneği medyaya ve elektronik ortama aktarması incelenmiştir. Geleneğin internetin de yaygınlaşmasıyla birlikte takip edilmesi yaygınlaşmıştır. Eskiden usta-çırak yöntemiyle âşık yetişirken günümüzde de usta âşığın eserlerini internetten ve medyadan takip ederek âşıklığını geliştiren âşıklarımız mevcut olmuştur. Bu da bize medyanın ve elektronik ortamın gizli çırak okulu görevini üstlendiğini göstermektedir. Murat Çobanoğlu da yazılı, görsel ve işitsel medya ve basınla iyi ilişkiler kurmuş yurt içinde ve dışında hem sanatını göstermiş hem de

³ Oğuz, M. Öcal,1998, *Dede Korkut Kitabı'nda Sosyal Çevre İçinde Ozan*, Milli Folklor Dergisi, Ankara, C:5, Y: 10, Bahar Dönemi S:37, s. 37

geleneğin tanınması açısından bu yolla hizmet etmiştir. Birçok Âşıklar Bayramı'na katılan Âşık Murat Çobanoğlu'nun da eserleri medyada kendisine yer bulmuştur. Özellikle eserleri çeşitli dergilerde yayınlanan Murat Çobanoğlu'nun, yerel ve ulusal medyada haberleri çıkmıştır. Karşı Âşık Murat Çobanoğlu'nun eserleri Karseli, Çağrı, Pınar ve Hizar, Türk Edebiyatı ve diğer folklor dergilerinde yayımlanmıştır.

Çalışmanın üçüncü bölümünde Âşıklık Geleneği'nin yaygınlaşması açısından önemli bir elektronik aygıt olan Radyo Yayınları incelenmiştir. Radyo'nun ülkemize gelmesi ve yayın serüveni hakkında kısaca durulmuştur. Radyo'da kendine yer bulan Âşıklık Geleneğimiz bu aygıttan yararlanmıştır. Ayrı ayrı mekânlarda yaşayan âşıklarımız da birbirlerinin seslendirdikleri eserleri dinleme fırsatı yakalamanın yanında yüz yüze gelmeseler de birbirleriyle etkileşim içine girmişlerdir. Radyo yayınlarıyla Çobanoğlu, eserlerini elektronik ortamda icra etme şansı bulmanın yanında geniş kitlelere de ulaştırmıştır. Çobanoğlu yurt içinde ve yurt dışında birçok radyo programına katılmıştır. Bu programlarda yanında çoğunlukla yine Karşı Âşık Şeref Taşlıova'nın yer almasıyla Kars Âşıklık Geleneği radyoda sesini duyurmuştur. Çobanoğlu aşağı da bahsedeceğimiz gibi TRT Kars radyosunda görev alıp eserlerini medya aracılığıyla sevenleriyle paylaşmıştır.

Çalışmanın dördüncü bölümünü ise Murat Çobanoğlu'nun eserlerini kayıtlı sektöre aktarmasına ayırdık. Kayıtlı sektör ilk çıktığı günden bu zamana kadar hızla ilerlemiştir. Gramofonla başlayan ve plak, kaset, CD, DVD ve günümüzde hızla yayılan video kliplerle bu sektör ilerlemektedir. Murat Çobanoğlu'nun iki adet altın plağı vardır. Bunun yanında ulaşabildiğimiz 41 Albüm ile 7 adet 45'lik kasetlerinin adları bu bölümde verilmiştir.

Çalışmanın beşinci bölümünde ise Murat Çobanoğlu'nun âşıklık geleneğini televizyon ortamına taşımasına ayırdık. Çobanoğlu birçok televizyon programına katılmış ve sanatının inceliklerini bu alanda sergilemiştir. Dönemin en çok izlenen programlarına konuk olmuştur. Yaşamında birçok ünlü isimlerle programlar yapmış İbrahim Tatlıses, İzzet Altınmeşe, Barış Manço gibi sanatçılarla ekranlarda boy göstermiş izleyenlerin beğenisini toplamıştır.

Çalışmanın son bölümü günlük hayatımızda hızla ilerleyen internet ortamına ayrılmıştır. Önceleri bilgisayarlarımızda olan internet günümüzde cep telefonuna kadar inmiştir. İstedığımız bilgi ve görselleri buradan takip eder duruma gelmiş bulunmaktayız. Çobanoğlu ve diğer âşıklarımız hakkında bilgi ve görselleri bir tuşa

basarak bu internet ortamından kısa sürede öğrenebilmekteyiz. Âşıkları tanıtan ve onlar hakkında yapılan araştırmaları da internetten kolayca bulabilmekteyiz. İnternet ortamında yayılan diğer bir öge ise video kliplerdir. Günümüzde birçok video izleme sitesinde Murat Çobanoğlu ve başka birçok âşığın eserlerini izleme fırsatı bulmaktayız. Murat Çobanoğlu da iki adet video klip yapmıştır. Bunun yanında katıldığı radyo ve televizyon programlarında seslendirdiği eserlerinin tamamı veya bir kısmı aşağıda da bahsedeceğimiz sosyal paylaşım sitelerinde paylaşılmış ve izlenerek beğeni kazanmıştır. Yine seslendirdiği eserlerinin tamamı ya da bir parçası sevenleri tarafından slayt şeklinde hazırlanmış ve video şeklinde internette paylaşılmıştır. Çobanoğlu'nun burada paylaşılan eserleri binlerce kişi tarafından izlenmiştir. Bu da Murat Çobanoğlu'nun geleneği internet ortamına ne kadar soktuğu ve sevdirdiğinin göstergesidir. İnternetin yaygınlaşmasıyla birlikte bu değerli kültürel zenginliğimizi takip etmek ve yaygınlaştırmak da bizlerin elinde bulunmaktadır. Sosyal paylaşım sitelerinde âşıkların eserleri de paylaşılmaktadır. Bazı âşıklar da kendi video kliplerini oluşturarak bu paylaşım sitelerinde eserlerini tanıtmaktadırlar.

Sonuç bölümünde ise bu çalışmanın bizim açımızdan ve âşıklık geleneği açısından önemine değinilmiştir. Ayrıca Karşı Âşık Murat Çobanoğlu'nun bu geleneği medya ve elektronik ortama taşımasındaki başarısının, bu geleneğin geleceği açısından önemli olup olmadığı değerlendirilmiştir. Yine sonuç bölümünde, Âşıklık Geleneğini iyi bilmenin yanında onun geleceğe taşınması için de yeniliklerden yararlanılması gerektiğini bunun ise günümüz iletişiminin teknolojisi olan medya ile birlikte onun da yararlandığı elektronik aygıtların kullanılmasıyla sağlanabileceği görüşüne yer verilmiştir.

Biz araştırmacıların ve âşıklık geleneğini tanıyıp değer veren insanların da bu konu da üzerlerine düşen görevleri yerine getirmeleri gerekmektedir. Çalışmanın her türlü eleştirilere açık olduğu belirttikten sonra çalışmanın hazırlanmasında görüş ve önerileriyle destek olan Prof Dr. Nebi ÖZDEMİR'e ve danışmanım Yrd. Doç. Dr. Adem BALKAYA'ya teşekkürü bir borç bilirim.

GİRİŞ

A)Kars Âşıklık Geleneği

Âşıklık Geleneği'nin gelişmesi ve devam etmesinde önemli bir mekân olan Kars ve çevresi günümüzde de bu geleneğin yaşatıldığı yerlerden biridir. Türklerin Anadolu'ya giriş kapılarından olan Kars ve çevresinde bu geleneğin kök salması ve gelişmesi doğal bir durumdur. Âşıklık Geleneği'nin önemli temsilcilerini yetiştiren Kars ve çevresinde yaşanan sosyal olaylar ve politik durumda bu geleneğin beslendiği kaynak olmuştur.

Doğu Anadolu bölgesi halk edebiyatının ve bu edebiyatın ürünlerinin önemli bir bölgesidir. Buna halkın beğeni ve isteklerinin zengin ve farklı olmasının yanında, bu saydığımız değerleri özümseyip şekillendiren ve bunu güzel bir şekilde saziyla ve sözüyle dile getiren âşıkların da payı fazladır. *“Doğu Anadolu halkı âşıkları hiç unutmaz. Düğünlerde, eğlencelerde, toplantılarda onlara başköşeyi verirler. Onların hikâyelerini, atışmalarını, deyişlerini can kulağıyla dinlerler. “Âşık Edebiyatı” deyince akla Doğuda, özellikle Kars ve çevresi gelir. Âşık Edebiyatı üstüne araştırma yapan, çalışan kişilerin önce işe bu yöreden başlaması gerekir.”*⁴ Bu bağlamda düşünürsek Âşıklığın gelişmesinde ve şekillenmesinde orada yaşayan halkın önemi büyüktür. Biz araştırmacıların da orada yaşayan halkın yaşam şekillerini araştırmamız gerekmektedir. Böylece yörede Âşıklık Geleneği'ni besleyen ve şekillendiren nedenler daha iyi anlaşılabilir.

Doğu Anadolu Bölgesi'nde özellikle Kars yöresi Âşık Edebiyatı ve bu geleneğin sürdürülmesi açısından önemli bir yere sahiptir. Bunda bu şehrin Türklerin Anadolu'ya giriş kapısı olması ve bir sınır şehri olmasının etkisi vardır. Yöreye birçok Türk boyunun gelmesi ve yörenin çeşitli kültürlerle etkileşim halinde olması nedeniyle yöre zengin bir kültür harcına sahip olmuştur. *“Bütün bu sebepler yörenin folklorunu zengin ve renkli kılmıştır. Türk oymaklarıyla gelen kültür öğelerinin yanı sıra yörede yaşanan savaşlar, yöreyi etkileyen doğa olayları ve bu yaşam koşulları karşısında vuku bulan hissiyat halk edebiyatı ürünlerine sirayet etmiştir.”*⁵ Bütün bu sebepler yöredeki âşıklık geleneğini etkilemiştir. Buna ise yörede yaşayan âşıkların

⁴ Katarı, Hasan, 1977, *Doğu Anadolu'da Âşık Edebiyatının Esasları*, Demet Matbaacılık, Ankara, s.5

⁵ Bolçay, Ezgi, 2012, *Kars'ta Âşıklık Geleneği ve Karlı Âşık Maksut Koca'nın Hayatı, Sanatı ve Şiirleri*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, s.1

bazı dönemlerde, yörede yaşanan savaşlar ve acı olaylar, sayı itibariyle artması örnek gösterilebilir.

Türkler yaşadıkları birçok yerde maddi ve manevi değerler bırakmışlardır. Bu değerlerden biri de yaratmış oldukları sözel kültürdür. Eski Türklerin sözel geleneklerinin güçlü olduğu, yaratmış oldukları geniş kültür havzasından anlaşılmaktadır. Bu sözel kültürü taşıyanlar ise genel olarak Türk şairleri dediğimiz ve adı farklı Türk kavimlerinde değişik adlarla anılan kişilerdir. Önemli bir edebiyat araştırmacımız olan Fuad Köprülü geleneği sözüyle ve saızıyla dile getiren ve farklı Türk kavimlerinde çeşitli adlarla anılan eski Türk şairlerine verilen adları şöyle aktarmaktadır: “*En Eski Türk Şairleri-Tonguzların Şaman, Moğol ve Boryatların Bo veya Buguè, Yakutların Oyun (Ouioun), Altay Türklerinin Kam, Samitlerin Tadibeî, yani bakıcı, Kırgızların Bakstı-Bakşı, Oğuzların Ozan dedikleri-sahir- şâirleridir.*”⁶ Oğuzların bu kişilere Ozan demeleri ve Türk toplumunun genelini de oğuzların oluşturması nedeniyle birçok araştırmacımız bu kişileri ozan olarak adlandırmışlardır. Ozanlar Orta Asya’dan Anadolu’ya ve Türklerin yayıldığı hemen hemen her alana örf ve adetlerini götürmüşler, bunları gittikleri yörelerdeki kültür öğeleriyle birleştirmesini bilmişlerdir. Türklerin yavaş yavaş İslamiyet’e girmeleriyle birlikte Orta Asya Kültürü, Anadolu Kültürü ve İslami Kültür ve Medeniyeti birleşerek bir sentez oluşturmuştur. Bu sentezle beraber Ozanlık Geleneği de isim değiştirmeye başlamış ve adına “Âşık” denilen kişilerce gelenek icra edilmeye başlanmıştır. Bu gelenek de Âşıklık Geleneği ve Âşık Edebiyatı gibi başlıklarla edebiyatımızda yer almıştır. “*Önceleri dinî-tasavvufî halk edebiyatı olarak gelişen millî Türk edebiyatı 15. yüzyılın sonlarından sonra sosyal ve siyasî nedenlerden dolayı yeni bir oluşum içine girerek âşık edebiyatı olarak şekillenmeye başlamıştır. Bunda üç süreç etken olmuştur. Bunlar: kutsallıktan arınma, kültürel farklılaşma ve halkın yeni coğrafyada yerleşik düzenle bireyselleşmesidir.*”⁷ Âşıklık geleneği kendi yolunu çizerek hem gelenekten beslenmiş hem de kendisini geliştirerek günümüze kadar gelmiştir.

Âşıklık Geleneği, Türk Sözlü edebiyat geleneğinin en eski temsilcilerinden olan kamların(şaman) ve onlardan sonra gelen “ozan-bakstı”ların bir kısmının

⁶ Köprülü, Fuat, 2004, *age.*, s.71-72

⁷ Artun, Erman, 1996, *Günümüzde Adana Âşıklık Geleneği (1966-1996)* ve Âşık Feymani, Hakan Ofset, Adana, s.11-25, <http://forum.parksohbet.com>, Erişim: 28.08.13

İslamiyet’i kabul etmeleriyle oluşuma geçmiştir. Bu oluşumda Âşıklık Geleneği’nin bazı temsilcileri Tekke-Tasavvuf Edebiyat Geleneği’ne bağlı kalmışlar, bazı temsilciler ise bir nevi Türk-Müslüman sosyo-kültürel kurumu olarak görev yapan kahvehanelerde geleneği ifa etmişlerdir. Çobanoğlu geleneğin şekillenmesinde önemli gördüğü İstanbul Âşık Kahvehaneleri ’ni ve bu kahvehanelerde eser icra eden âşıkları Âşıklık Geleneği’nin şekillendiricileri olarak görür. Çobanoğlu bu kişileri ve geleneğin oluşumunu: *"saçma-sapan sözler söyleyen" (herzegû) kişiler olarak, nitelendirdikleri "ozan" lar, irşattan ve nasihatten ziyade "güzelleme yolunu, tercih eden bazı tekke mensuplarıyla, "ordu şairleri "nin başlattığı 17. yüzyılda ulaştığı klasikleşen formlarıyla tamamen kendine has bir tarza dönüşen ve zaman içinde uğradığı değişim ve gelişimlerle günümüze kadar gelerek yaşamaya devam eden, edebiyat veya kültür geleneği; kısaca "Âşık Tarzı Kültür Geleneği" veya daha dar kapsamlı bir ifadeyle "Âşık Tarzı Edebiyat Geleneği" yahut "Âşık Edebiyatı"*⁸ olarak adlandırır. Bu geleneğin icra mekânı ise köylerde, köy odaları ve bir araya gelinen çeşitli törenler –düğün, dernek vb...- olurken şehirlerde ise kahvehaneler gibi yerler olmuştur.

Yukarıda da bahsedildiği gibi Âşıklar geleneğin kaynağı olan ozanlık geleneğinden ve kendilerinin selefi olan ozanlardan öğrendiklerini yine onlardan öğrendikleri kopuzlarla terennüm ettirmişleridir. Âşıklar zamanla kopuz yerine saz kullanmaya başlamışlardır.

Âşıkların bir diğer özelliği de birçoğunun geleneği gezerek icra etmeleridir. Böylece Âşıklar geniş bir alana yayılan Türk Coğrafyasında hem geleneği icra etmişler hem de bu geleneğin farklı kültürlerden ve Türk gruplarından etkileşimini sağlamışlardır. Doğu Anadolu Âşık Edebiyatıyla Azerbaycan Âşık Edebiyatının gelişiminin bir bütün olarak incelenmesinin nedenini âşıkların bu gezginci özelliklerine bağlayabiliriz. *"Halk arasında bu kimliği ile tanınan Âşık, bağlı bulunduğu topluluğun temaşa ve edebi zevkine göre yetişen yine halkın tutmasıyla beslenip gelişen özel bir kabiliyet, bir halk sanatçısı ve eğitimcisidir. Âşıklar kendilerini çevrelerindeki insanların isteklerine zevk ve ihtiyaçlarına göre yetiştirmesini bilen kimselerdir. Bunun için yüzyıllar boyunca hâfızalara, zevklere*

⁸ Çobanoğlu, Özkul,2007, *Âşık Tarzı Edebiyat Geleneği ve İstanbul*, 3F Yayınevi, İstanbul, s.9

seslenebilmişler ve böylelikle, bilhassa Doğu-İllerimizde yaygın bir “Âşıklık” mesleği gelişip tutunmuştur.⁹

Âşıkların başlıca özelliklerinden biri irtical dediğimiz yöntemle eserlerini icra etmeleridir. Âşıklar bu deyişlerini sazla gerçekleştirirken çeşitli konulara da yer verirler. “*Deyişlerde genellikle koşma, güzelleme, destan, ağıt ve tekellüm adı altında karşılıklı söylenen türlü konulu şiirler yer alır.*”¹⁰

Âşık Edebiyatı içinde Türkiye’de âşıklar bölgesi olarak bilinen Kars’ın âşıklık geleneğinde önemli bir yeri vardır. Türkiye âşıklık haritası çıkarılacak olsa bu haritanın en önemli bölümünü âşıklık geleneğinin günümüzde de büyük ölçüde yaşatıldığı şehirler olan Kars, Erzurum, Erzincan, Artvin ve Sivas oluşturacaktır. Bu geleneğin Kars ve çevresinde ne kadar etkin olduğunu da Kars ve çevresinde yetişen âşık sayısından da anlaşılır. Kars’ta yetişen bu âşıklarımız yalnızca nicelik açısından değil nitelik açısından da geleneğin önemli temsilcileri olmuşlardır.

Âşıklık geleneği Türk toplumunun her zaman değer verdiği bir gelenek olmuştur. Bu gelenek tarihi şehir olan ve adını “Karsaklar”¹¹ dan alan Kars’ın da kültürel mirası içinde yer almaktadır. “*Kars, Karsak Türklerinin M.Ö. 130 yıllarında Kafkaslardan gelerek mekân tuttuğu, Oğuz Türklerinin at oynatarak vatan yaptığı, Alparslan’ın kılıcının şavkıyla Anadolu’yu aydınlattığı, Dede Korkut atamızın soy soylayıp boy boyladığı, Hasan Harakanî gibi nice evliyanın kucağında yattığı*

⁹ Özder, M. Adil, 1965, *Doğu İllerimizde Âşık Karşılaşmaları* I. Kitap, Emek Basımevi, Bursa, s.4

¹⁰ Dulkadir, Hilmi, 1997, *Kars Günlüğü Tarih-Folklor-Halk Edebiyatı Araştırmaları*, Mersin, s.41-42

¹¹ Kars deyince akla, hamaset (yiğitlik) ve menkıbe diyarı gelir. Esasen ismi de menkıbeye dayanır. Kars adı milattan önce 130-127 tarihleri arasında Kafkas Dağları’nın kuzeyinden Dağıstan’dan gelerek bu havalide yerleşen Bulgar Türkeri’nin “Velentur” boyunun “Karsak oymağından” gelmektedir. Kaşgarlı Mahmut Kars kelimesi için: “deve veya koyun yününden yapılan elbise ve karsak derisinden güzel kürk yapılan bir hayvan, bozkır tilkisi” demektedir. Türkiye’ de bundan daha eski “Türkçe” isim taşıyan bir şehrimiz daha yoktur. Eski Türkçe ’de “Karsak” karnının altı beyaz 75-80 cm. boyundaki çöl tilkisinin adıdır. Bu hayvanı totem edindiklerinden Kıpçaklar ’ın “Karsak ” boyuna da bu ad verilmiştir. Buhara’lı Şeyh Süleyman da Kars’a; “Şal, kuşak, dokuma, belbağı, futa, miyanbet, karsak, tilki” demektedir. Batlamyus Kars’a; “Khorsa”, Strabom ise; “Khorzene” demektedir. Bir söylentiye göre de: Gürcü dilinde “Kapı kenti” anlamına gelen “Karis Kalaki”den gelmektedir. Türkistan’da bir su, Dağıstan’da bir köy, Bursa, Kahramanmaraş, Adana, Silifke, Tortum, Tercan, Afyon, Bolu ve Ankara’da birer köy; Ural Irmağı civarında bir göl, köy ve dağ; Bakü Bölgesi’nde bir kışlak adıdır. Çıldır Gölü kuzeyinde ve ortasından devlet sınırı geçen Sodalı Göl’ün kuzeyindeki Karsak, Karzak Kasabası ile Karsak Gölü adları da Bulgar göçebelerinden kalmazdır. <http://www.hayatnotu.com/kars-ismi-nerden-gelmistir-adini-nasil-almistir-efsanesi-hikayesi-nedir.html> Erişim Tarihi: 18.12.13

yerdir.”¹² Kars’ın âşıklık geleneğine bağlı olması ve gelişmesinde yukarıda sayılan özelliklerin etkisi büyüktür. Gelenek yaşadığı coğrafyadan beslenmiş, yaşadığı sosyal ve siyasi olaylardan etkilenmiş ve adını bildiğimiz veya bilmediğimiz birçok âşığın gönül dünyasında şekillenerek sözlü ve yazılı bir şekilde günümüze kadar gelmiştir.

*Kars âşıklık geleneği XIV. yüzyıllara kadar dayanmaktadır. XIV. yüzyıl Anadolu sahası için en eski tarihtir; çünkü edebiyat araştırmacıları Anadolu sahasının bilinen en eski âşığının Karslı Baykan (Bıkan) olduğunu ileri sürer.*¹³ Bu tarihi daha da ileri sürerek Kars âşıklık geleneğini Dede Korkut zamanına kadar da dayandıran araştırmacılarımız olmuştur.

Kars’ta gazetecilik yapan ve Kars folkloru hakkında araştırmalar yapan Sait Küçük de bu araştırmacılarımızdandır. Kars’ta yayınlanan Ölçek Gazetesi’nde makaleler yazan Küçük konuyu şöyle özetlemektedir: “Dede Korkut Oğuznameleri’nde iki başkent vardır. Biri düne kadar Kars’a bağlı olan Iğdır Vilayetindeki “Karakale”, diğeri ise Kağızman’daki “Ağcakale”dir. Oğuzların bilge kişisi, ozanı, kopuzun mucidi, Dede Korkut’dur. Oğuzname’nin birinde başkahramanlardan Kazan Han: “Sürmeli’de Ağcakale’de at oynattım” demektedir. Oğuzların kışlağı ve yaylağı Kars olduğuna göre halk ozanlığı da Dede Korkut ile Kars’ta başlamış bulunmaktadır. 9. ile 11. asırdan itibaren bu gelenek “halk ozanı, halk şairi, halk aşığı” gibi adlarla günümüze taşınmıştır. Kars, Dede Korkut’tan başlayarak Çobanoğlu’na varıncaya dek bu zaman içerisinde çok güçlü âşıklar yetiştirmiştir.”¹⁴ Gökşen, Dede Korkut Hikâyeleri ’nin Kars’taki Âşıklık Geleneğiyle bağlantılı birçok unsurunun olduğunu söylemiştir: “Âşıklık geleneğinin ülkemizde en canlı yaşadığı yerlerden biri Kars ve çevresidir. Yaşayan Kars âşıklık geleneği içinde Dede Korkut Hikâyelerindeki ozan tipi ve ozanlık geleneğiyle ortak birçok unsur bulunmaktadır.”¹⁵

¹² Kafkasyalı, Ali, 1998, *Âşık Murat Çobanoğlu Hayatı-Sanatı-Eserleri*, Bilgisayar Yayıncılık, Erzurum, s.4

¹³ Sakaoglu, Saim, 1995, *agm.*, s.53

¹⁴ Küçük Sait, *Kars Ölçek Gazetesi*, 8 Ağustos 2005, Sayı: 3041.

¹⁵ Gökşen, Cengiz, 2011, *Dede Korkut Hikâyelerindeki Ozan Tipi Bağlamında Kars Âşıklık Geleneği* Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic, C.6, S.4, Türkiye, s.149

Yukarıda da bahsedildiği gibi âşıklar icralarını büyük halk ozanı Dede Korkut'tan devralmışlar ve onun kopuzunu saz şeklinde kullanmaya devam etmektedirler. Kars âşıkları Dede korkut kopuzunu kullanmışlar ve kullanmaya da devam etmektedirler. *“Bu saz yurdumuzda özellikle Kars'ta kullanılır, Azerbaycan'da da yaygındır.”*¹⁶ Âşıkların kullandıkları sazların ve âşıklık geleneğini icra biçimlerinin Dede Korkut Hikâyeleriyle benzer ve farklı yönlerinin incelenmesi gereken ayrı bir konu olarak değerlendirilebilir.

Kars'taki ozanları incelediğimiz zaman bazı ortak yanların olduğu göze çarpar. Bu özellikler, yaşanan sosyal olayların akışına uygun şekillenmiştir. Bu sosyal özelliklerin yanında yetiştirme şekline ve dünya görüşüne göre de âşıklık geleneği şekillenmiştir. Bu nedenle de âşıklar halk âşığı ve hak âşığı gibi isimlerle anılmışlardır. Kars'ta isim yapmış âşıklardan Kağızmanlı Recep Hıfzı, Posoflu Sabit Müdâmi, Posoflu Yusuf Zülâli, Kağızmanlı Cemal Hoca gibi usta âşıkların hepsi de imamlık yapmış, dindarlıkları yanında, saz âşıklığına da başlamışlardır. Çıldırılı Âşık Şenlik de içtiği bâdenin ve yaşadığı olayların tesiri ile kendini dini konularda oldukça yetiştirmiş, *“Harfi harften seçerim”*¹⁷ demiştir. Bu durum, zamanındaki sosyal yaşantının önemli bir parçasını dini teşkil etmesinden kaynaklanıyordu.

Âşıklık geleneğini ve âşıklarımızı şekillendiren bir diğer özellik de gerçek veya hayali sevgiliye âşık olmak ve o sevgili için acı çekmektir. Sevgili için dillerine dökülen sözleri sazlarıyla birlikte terennüm etmişlerdir. Yöredeki yaşam koşulları ve doğal olarak yaşanan maddi sıkıntılar da âşıkların eserlerine sirayet etmiştir. Birçok âşık yaşadığı olumsuzluklardan dolayı okul hayatına devam edememişlerdir. Bütün bu durumlar âşıkları duygusal olarak etkilemiş ve kapıldıkları duyguların sonunda âşıklığa yönelmişlerdir. Bu durum zamanla değişse de günümüzde de âşıklarımız bu tarz sorunlar yaşamaktadırlar. *“Zamanımızdaki ozanlarımız da da, fakirlik, analık elinde kalma, sevgili yarası, onları ozanlığa iten nedenler arasındadır. Çoğu da, isim yapma, maddi bir uğraş bulma amacı ile bu işe bulaşmışlardır. Eski saz âşıklarımızın yanında zamanımız âşıkları, zamanın müzik akımına da adım uydurup,*

¹⁶ Aydın, Sultan-Alin, Kemal- Özkaya, İbrahim, *Kars Yöresi Halkbilimi Araştırmaları-1*, Kars Valiliği Kültür Yayınları Dizisi No.4,s.60

¹⁷ Şahin, Salih, (1984?), Şahin, Salih,1984(?), *Ozanlık Gelenekleri ve Doğulu Saz Şairleri*, Yorum Matbaacılık Sanayii, Ankara, s.109-110

*toplum gereksinimlerine göre, değişim göstermektedir.*¹⁸ Maddi ve manevi olarak yaşanan olaylar ve durumlar insanları etkilemiş ve bu etkiyi dile getiren âşıklarımız da hem bunlardan etkilenmiş hem de çevrelerini etkilemişlerdir.

Yörede Âşığın şairlik gücünü ve yetkisini, düşünde kendisine pirinin sunduğu “aşk badesi ”ni içmekle ve “ideal sevgili ”nin hayalini görmekle kazandığına inanılır. Böylesine olağanüstü bir olayla şairlik niteliğini kazanmış sanatçılar, “badeli âşık”, “hak âşığı” sözleriyle nitelendirilirler. Toplum kendisini meydana getiren insanın içinden sıyrılan kişilere değer vermiş bu değer ve ona beslediği inanç ve bağlılık ise en güzel ölçü olmuştur. Halk dediğimiz topluluktan yetişen “saz-şairi” için de bir değer ölçüsü bulmak gerekmiş ve halk onlara “Hak âşığı”, “Bâdeli âşık” deyimleri yakıştırmıştır.¹⁹

“Hak Âşığı” tabirinden farklı olarak bir de “Halk Âşığı” tabiri vardır ki bu iki âşık tipi de Kars âşıklık geleneğinde yerini almıştır. *Yaşar Kalafat da Gürcistan ve Azerbaycan’daki Karapapah Türklerinin geleneklerini araştırırken bu iki âşık tipini şöyle değerlendiriyor: “sazı ile koçaklama, güzelleme, türkü ve benzerlerini yazan ve yazıp okuyanlara, kahve meclislerinde toy ve sünnet düğünlerinde saz çalıp okuyanlara Halk Aşığı diğerlerine ise Hak aşığı”*²⁰ denildiğini dile getiriyor.

İyice belirlenmiş bir estetikle bir ideoloji içerisinde yetişmiş dinleyicilerin gereksemelerini karşılamak zorunda olan âşıkların, eğitimi, yetişmesi, geleneğin saptadığı kurallara bağlıdır. En etkili âşıklar, hak âşıkları ya da *bâdeli* âşıklar adını taşıyanlardır. Bunların -çoğu zaman ergenlik çağlarında düşlerinde (kimi zaman da uyanıkken) Pir (Hızır) elinden, ya da Pir'in kendilerine layık gördüğü yârin elinden, bade, dolu içtiklerine inanılır. “*Bu bade, tinsel bir içkidir, olağanüstü özellikleri vardır, insana şiir ile aşk yeteneklerini kazandırır; zaten bu iki erdem birbirinden ayrı görülmediği içindir ki ozana âşık adı verilir. Birçok hallerde, gelenek, bu bâdenin ne çeşit bir şey olduğunu belirtmez; bununla birlikte, birtakım hallerde, bu içkinin, örneğin mevlit şerbeti gibi herkesçe bilinen bir içki diye düşünüldüğü görülür; birtakım başka âşıklar vardır ki Pir elinden bade değil, en sıradan bir*

¹⁸ Şahin, Salih, 1984(?), age., 109-110

¹⁹ Ayrıntılı Bilgi İçin Bkz. Günay, Umay, 2011, *Türkiye’de Âşık Tarzı Şiir Geleneği ve Rüya Motifi*.

²⁰ Kalafat, Yaşar, *Hak Âşığı-Halk Âşığı Farklılığı*, Erişim Tarihi: 15.10.2013, <http://www.gulceedebiyat.net/konu-hak-asigi-halk-asigi-farklilikgi-18508.html>

besini almışlardır: Ekmek, fasulye, ya da, elma gibi bir yemiş...”²¹Sıvı ya da katı Pir elinden alındığı varsayılan bu madde âşıklığa geçişin ilk basamağı olarak düşünülebilir. Yaradılışı itibariyle veyahut da çevresinde âşık eğiliminde birçok kişinin olması ve aşığın da böyle bir çevrede yetişmesi ile âşık zaten bu imgelere açıktır. Bu badeyi içen şahıs şiir söyleme ve âşık eğilimiyle uyanır. Buna da gelenek çevresinde “uyanma” sözüyle karşılanır. Anlaşılacağı üzere bâde içmek bir geçiş dönemi sayılmış bu geçiş dönemi ergenlikten olgunluğa adım atma sevgiliye bağlanma aynı zamanda dilin çözülmeye başlanması ile birlikte âşıklığa adım atmanın bir başlangıcıdır.

Âşık, Türk halk edebiyatında, aşağı yukarı 16. yüzyılın başlarından bu yana beliren bir sanatçıdır. İrticalen söylediği gibi yeri geldiğinde ustalarından öğrendiği eserleri de çalıp söyler. Âşığın şiiri yazılı değil de sözüyledir. Âşık sözü, sazıyla ve sözüyle terennüm ettirdiğinden ahenklidir. Onların düz konuşmayla şiir söylemsi, dilden söylemek ve telden söylemek sözüyle ayrılır. Dilleriyle de telleriyle de hep var olmalarını temenni ederiz.

Osmanlı Devleti döneminde saraydan uzak olan taşrada çok daha yaygın bir şekilde görülen âşıkların; yazılı, işitsel ve görsel medyanın yaygın olmadığı dönemlerde halkın hem aydın kişileri olma ve hem de haber alıp-verme işlevini yerine getirdiği görülmektedir. “*Âşık edebiyatını halk edebiyatına konu edince estetik bakımından olsun, toplum sorunları ve konuları bakımından olsun, herhangi bir değerlendirmeye gitmeden bu geleneğe mal olmuş bütün âşıkları ve onların bütün yaratmalarını incelemek zorunluluğu vardır. Çünkü bizim bugünkü ölçülerimizde önemsiz sayılabilecek bir âşık ya da şiir, çağının ve çevresinin bir yönünü aydınlatmak ve anlamlandırmak bakımından bir değer taşıyabilir. Görsel ve yazılı basının olmadığı ya da yok denecek kadar az olduğu dönemlerde âşıklar halkın aydınları arasında gösterilmiştir.*”²²

Kars’ın bir sınır kenti olması ve burada yaşanan çeşitli sosyal, siyasi ve ekonomik problemlerden dolayı âşıkların da bu durumdan etkilenmesi söz

²¹ Boratav, P. Naili, *Âşık Edebiyatı*, Türk Halk Edebiyatı Özel Sayısı, Türk Dili, Erişim Tarihi: 18.10.2013,

http://turkoloji.cu.edu.tr/HALK%20EDEBIYATI/pertev_naili_boratav_asik_edebiyati.pdf

²² Heziyava, Sergeriyye, 2010, *Kars Âşıklık Geleneği ve Bâdeli Âşık*, A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Dergisi (TAED), S.44, Erzurum, s. 212-213

konusudur. Yine bu problemlerden başa çıkmak için de halkın toplumun önde giden şahısları olarak gördükleri âşıklardan etkilenmesi ve âşıkların halka hem yol göstermesi, halkı eğitmesi ve halkın örnek kişileri olmaları gerekmektedir. Yöredeki âşıklar yöre halkının eğitimine de katkı sağlamışlar ve kültürel yönden de halkın gelişmesinde rol oynamışlardır. Yörede bitmek tükenmek bilmeyen savaşlarda halkın birleştirici ve bütünleştirici gücü olmanın yanında kendileri de bizzat savaşlara katılmışlar ve aynı zamanda şehitlik mertebesine de ulaşmışlardır. “*Bir kısım âşıklarımız da Ermeni soykırımında, verdikleri mücadele ile dikkat çekmiş ve Ermenilerce katledilerek, şehit edilmişlerdir.*”²³

Âşıklık Geleneği’nde olduğu gibi Kars Âşıklık Geleneği’nde de mahlas kullanılır. “*Şairlerin mahlas kullanma geleneği çok eskilere dayanır. Nitekim İslâmiyet’ten önceki Arap şiirine ait örneklerde bu geleneğin var olduğu görülür. Türk Ansiklopedisinde yer alan ifadeye göre mahlas kullanma geleneği Araplardan İranlılara, onlardan Türklere geçmiştir.*”²⁴ Mahlas âşığın ustası tarafından verildiği gibi bir büyüğünün tasfiyesi ile de âşık kullanabilir. Âşığın kendisi de mahlasını belirleyebilir. Âşıklar genellikle mahlaslarını son dördlükte kullanır. Âşıklar kendi ağızlarında buna –mahlasa- tapşırma derler. Tapşırma “*kendini tanıtmak, bildirme, arz etme*”²⁵ anlamına gelmektedir. Âşık karşılaşmalarında hangi âşık ayak açarsa veya atışmaya yön verirse karşılaşmaya tapşırma suretiyle son vermek de onun görevidir.

Kültürün taşıyıcısı olan Âşıklık geleneği ile bağlantılı olan türkü söyleme mani dizme deyim ve atasözleri de bu gelenekle iç içe gelişerek devam etmiştir. Türküler, Türklerin hayatlarını, acılarını, sevinçlerini ve yaşam tarzlarını dile getiren kültür ürünleridir. Türküler Türklerin yaşam biçimidir. Türkü söyleme küçük yaştan başlayıp gençlik döneminde en yüksek seviyesine ulaşır. Manilerle türküler kardeş gibidir. İki üç mani alt alta gelerek bir türküyü oluşturmaktadır.

“*Kars’ımızın Tuzluca ilçesinde bir talebemizin derlediği bir manimize bakalım, hem de Türkü olarak söylenilen maniye;*

Giderem elinizden,

²³ Şahin, Salih, 1984(?), *Ozanlık Gelenekleri ve Doğulu Saz Şairleri*, age., s.3

²⁴ Kaya, Doğan, *Âşık Edebiyatında Mahlas Alma Geleneği*, s.2, Erişim Tarihi: 11.10.2013 http://www.dogankaya.com/fotograf/asik_edebiyatinda_mahlas_alma_gelenegi.pdf

²⁵ Erişim Tarihi: 12.10.13, <http://www.turkceciler.com/forum/turk-dili-ve-edebiyati-terimleri-sozlugu/502-tapsirma-nedir.html>

Gurtulam dilinizden,
Yeşil baş ördek olsam,
Su içmem gölünüzden.”²⁶

Âşıklık geleneği yüzyıllardan beri artan bir hızla gelişmiş ve bugünkü şeklini almıştır. Kars ili günümüzde âşıklık geleneğini yaşatabilen illerimizden biridir. Âşığa ve şiire karşı olan sevginin devam etmesi halinde Kars'ta bu bağlılık da devam edecektir. “Kars'ta gelenek âşığa ve şiire verilen önemle orantılı olarak kendini koruyabilmiştir. Hâlâ düğünlerde âşıklar saz çalıp şiir söyleyebiliyor ve buna paralel olarak da dinleyici bulabiliyorsa gelenek devam edecek demektir. Yeni teknolojinin bazı araçları(başta tv olmak üzere) âşıklığı engeller gibi görünüyorsa da âşıklarımız kasetler vasıtasıyla ilgililerin dünyalarına kolayca girebilmenin yolunu bulabilmiştir.”²⁷ Günümüzde de âşıklar geleneği hem medya yoluyla hem de yeni yeni icat edilen elektronik vasıtalarla ilgililere ulaştırabilmektedirler.

Âşıklık geleneğinde önemli bir etken de âşığın yetişmesidir. Kars ve çevresinde de eskiden beri önemli bir âşık yetiştirme geleneği olan usta-çırak yöntemiyle âşık yetiştirme geleneği mevcuttur. Bu konuda da önemli araştırmalar yapılmıştır. Bunlardan biri Aslan'ın “Kars Yöresi Âşıklarında Usta-Çırak İlişkileri” adlı çalışmasıdır. Aslan bu çalışmasında farklı yaş gruplarına mensup 21 Karslı âşıktan derleme yöntemiyle elde ettiği bilgiler ışığında Kars yöresi âşıkları arasında zayıflamakla beraber hâlâ canlılığını devam ettiren usta-çırak ilişkisinin mahiyetini ayrıntılarıyla incelemeye çalışmıştır.²⁸

Âşıklık geleneği; halkın gönül duygularının, saz şairlerinin müzik terennümleri ile halkın belleğine nakşedilerek nesilden nesle aktırılmasıdır. Bu geleneğin temsilcileri olan âşıklar ustalarından öğrendiklerini, bir anlamda usta mallarını, çırakları vasıtasıyla geleceğe taşımaktadırlar. Her ne kadar, sazlı âşık geleneğinin yaygınlaşmasına, tekke edebiyatının ve divan edebiyatının olumsuz

²⁶ Sakaoğlu, Saim, 1991, *Erzurum, Ağrı ve Kars Kültürünün Milli Kültürümüzdeki Yeri*, Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Kültür Merkezi, Ayırbasım, C: 5/14, S:14, Ankara, s. 559-561

²⁷ Sakaoğlu, Saim, *Karslı Âşıkları Türk Âşık Edebiyatı İçindeki Yeri ve Önemi*, Erişim Tarihi: 18.10.2013, <http://www.turkiyat.selcuk.edu.tr/pdfdergi/s5/2.pdf> s.57

²⁸ Ayrıntılı Bilgi İçin Bkz. Ferhat Aslan, 2002, *Kars Yöresi Âşıklarında Usta-Çırak İlişkileri*, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul.

etkileri olmuşsa da bu edebiyatların kalite ve tür bakımından da olumlu etkileri olduğu utulmamalıdır.

Toplulukta eskiden beri yaşamış olmalarından dolayı üstün tutulup kuşaktan kuşağa aktarılan kültürel kalıntılar, alışkanlıklar, bilgi, töre ve davranışlar olarak ifade edilen âşıklık geleneği bu kültürel görevini bu geleneğe bağlı bir şekilde sürdürmektedir. Halk şiirinde âşıkların şiirlerini dörtlük düzenine göre söylemesi gelenektir. Yine dörtlük düzeninde hece ölçüsünü ve bu ölçünün yedili, sekizli, on birli olanlarını kullanmaları geleneğin belirgin örneklerindendir.

Maalesef Türk Âşık Edebiyatı geleneğinde olduğu gibi Kars âşıklık geleneğinde de birçok âşığın adı kayıtlara geçmediğinden geçmişten geleceğe yaşamış âşıkların ismini ve eserlerini tek tek bilememekteyiz. Bu geleneğin birkaç kişi tarafından değil birçok kişi tarafından oluşturulduğu anlaşılabilmektedir. Âşıkların eserlerini yazıya geçirmemeleri veya başkaları tarafından yazıya aktarılmama nedenleri hakkında Adem Balkaya tarafından yapılan araştırmada bunda çeşitli etkenler olduğu anlaşılmaktadır. Balkaya âşıkların eserlerini yazıya geçirmeme üzerine düşüncelerini: 1-Okur Yazarlarının Olmayışı(Âşıkların), 2-“Hak Âşığı” Kavramına Helal Gelir Düşüncesi, 3-İrticalen Söyleyebilme Yeteneği, 4-Çıracak Yetiştirme, 5-Bağlamdan Kopuş, 6- Müziğin Eksilmesi,7- Konar- Göçerlik, 8-Âşığın Hitap Ettiği Kesim, 9- Güncelleyememe Endişesi şeklinde maddelerle açıklamıştır.²⁹ Burada sayacağımız âşıkların sayısı bu nedenle az sayıdadır; ama tahmin edebilmekteyiz ki böylesine bir geleneğin birkaç kişinin oluşturmasıyla meydana gelebilecek bir nitelikte ve nicelikte olması pek mümkün görünmemektedir. Sanatı seven ve destekleyen birçok insanın yanında mesleğin icrasında da adı bilinmeyen pek çok kahraman geleneği nesilden nesle aktarmıştır.

*“Kars, Dede Korkut'tan, Çobanoğlu'na kadar birçok güçlü âşık yetiştirmiştir. Bunlardan Zihni, Şenlik, Ceyhuni, Bahri, Kahraman, İrfani, Müdami, Kasapoğlu, Hıfzı, Cemal Hoca, Nihani, Karahanlı gibi isimler akla ilk gelen isimlerdir.”*³⁰

²⁹ Ayrıntılı Bilgi İçin Bkz. Balkaya, Adem, 2014, "HALKBİLİM KURAMLARI İŞİĞİNDE ÂŞIKLARIN ŞİİRLERİNİ YAZIYA GEÇİRMEME NEDENLERİ ÜZERİNE DÜŞÜNCELER", Karadeniz Dergisi, Sayı 22, s. 25-36

³⁰ Heziyava,2010, age, s.211

Kars'ta yaşamış ya da yaşadığı verdiği eserlerden anlaşılan birçok âşık da mevcuttur. Kars'ın ilçelerinde ve köylerinde yaşayan bu âşıklar dönemlerinin doğa, tabiat ve beşeri olaylarını eserlerinde içtenlikle canlandırmışlardır.

Çıldır bölgesi, 16. yüzyılda önemli savaflara sahne olmuş ve bu savaflarda yer alan yeniçeri şiirlerinde işlenmiştir. Bu şairlerin bir bölümünün kim olduğunu bilmektedir. Ayrıca, bazı şiirlerde âşığın tapşırması da yoktur veya sonuncu hanesi günümüze kadar gelememiştir.

Turnam gider olsan bizim illere

Vezir Ardahan'dan göçtü diyesin

Karşı geldi Kızılbaş'ın Hanları

Çıldır'da döğüş oldu diyesin... Hanesiyle başlayan destanın şairi şiirde anılmamaktadır. Ancak kaynaklar bu şiirin 16. yüzyıl âşıklarından olan Hayâlî'ye ait olduğunu yazar.³¹Buna karşılık 17. yüzyılın sonlarıyla 18. yüzyılın başlarında yaşayan Âşık Hasan, bir semaisinde, hem diliyle, hem konusuyla, hem de taşımasıyla bir Karanlı olduğunu ortaya koymaktadır.

Kars, Hasan'ın öz vatani

Adlım olur kahramanı

İçinde yatar Hırkânî

Türbezârdır döşü Kars'ın³²

Kars ve çevresinde âşıkların geleneği sürdürmesi ve âşıklık faaliyetleri için bir okul vazifesi gören âşık kahvelerinden de söz etmek gerekir. Özellikle ramazan gecelerinde daha da önemli hale gelen bu mekânlar günümüzde değerini nispeten kaybetse de yaşattığı gelenek bakımından önemlidir.

Boratav, kahvehanelerin Âşıklık Geleneği'nin icra edildiği zamanda dinleyicinin de âşıkla diyalog halinde olarak geleneğe katkı sağladığını vurgulamaktadır. Yine Boratav, aynı kültür geleneğinin düğünlerde de uygulandığını belirtmektedir. Ayrıca bu kahvehanelerin ve düğün yerlerinin âşıkların çalıp söyleme etkinliklerinin yanında hikâye anlatma geleneğini de icra ettikleri yer olarak

³¹ Şahin, Salih, 1984(?), Ozanlık Gelenekleri ve Doğulu Saz Şairleri, age., s.302

³² Sakaoğlu, Saim, 1989, "Türk Saz Şiiri", Türk Dili/ Türk Şiiri Özel Sayısı III (Halk Şiiri), 445-450, Ocak-Haziran, s.119-120

görülmektedir. “Bugün Kars’ta ramazan geceleri ve kış geceleri iki kahvede hikâye anlatılıyor. Bunların da iki gedikli hikâyecisi vardır. Daha çok “Terekeme” ağız hikâyelere meraklıları çeken kahveyi Sosgert’li Mehmet Hicrâni, yerli ve Türkmen ağız hikâyeleri sevenleri toplayan kahveyi de Sarıkamışlı Dursun Cevlâni idare ediyorlar. Bununla beraber köylerdeki düğünler daha pek çok âşıkları meşgul edecek kadar boldur: Düğüne, hikâye anlatıp saz çalacak, türkü söyleyecek âşık getirmek, muhakkak riayet edilecek bir gelenektir.”³³ Bu gelenek günümüzde de bazı kahvehanelerde devam etmektedir. Özellikle köy düğünlerinde âşıklar getirilerek onlara hem geleneğini icra etme fırsatı sunulur hem de düğünlerde âşıkların sazlarına bahşiş dediğimiz paralar takılarak onların maddi durumlarına katkı sağlanmış olur.

Boratav, kahvehanelerde anlatılan hikâyelerin yeni safhalar gösteren ve değişiklik arz eden bir sanat gösterisine dönüştüğünü dile getirmektedir. Boratav, kahvehane ve diğer meclislerin hikâyeci- âşığın yanında saz ve türkü meclisleri de olduğunu dile getirmektedir. Kahvehanelerdeki dinleyicilerinde burada önemli rolü olduğu ve bu dinleyicilerin yer yer bu gösteriye katıldıkları ve yön verdiklerini de araştırmacı açıklamaktadır. Ayrıca dinleyici kesiminde köylülerin, esnafın, talebelerin ve yer yer yörenin seçkin kişilerinin olduğunu da belirtiyor. Boratav, bu kimseler arasında da hem iyi hikâye anlatıcılarının olduğunu hem de sesi güzel olanların yer yer dinleyicilerin de teşvikiyle türkü söylediğini belirtiyor.

Âşık Kahvehaneleri, geçmişten geleceğe Kars’ta olduğu gibi doğuda-batıda başka illerimiz de de aynı işlevi görmüştür. “Âşıklar bir yandan köy oturma odalarında, düğünlerde, çeşitli dost meclislerinde sanatlarını icra ederken, öbür yandan şehir merkezindeki belli başlı kahveleri mekân tutmuşlar, buralarda kendilerini ilgi ile izleyen insanlarla beraber olmuşlardır.”³⁴

Kahvehaneler zamana bağlı olarak değişmekle beraber geleneğin yaşatılmaya çalışıldığı çok az sayıda mekânlardan birisidir. Bu mekânların zamanla asıl görevinden saptığı ve halkın kültürel faaliyetlerinin sürdürdüğü yerler olmaktan çıktığı ne yazık ki bildiğimiz bir gerçektir. Özellikle Kars’ta Âşık Murat Çobanoğlu tarafından açılan ve bir dönem Kars Âşıklık Geleneği’ne büyük hizmet veren mekân yukarıda belirttiğimiz olumsuz değişiklikten etkilenmiştir. Çobanoğlu, “1971

³³ Boratav, Pertev Naili, *Doğu Anadolu’da Folklor Derlemeleri*, DTCF Dergisi, C.IV, s. 87

³⁴Düzgün, Dilaver, *Erzurum’da Âşık Kahvesi Geleneği*, Erişim Tarihi: 08.12.2013, [http://www.erkurumlularvakfi.org.tr/Upimg/ERZURUMDASIKKAHVEHANESIGELENEGIDILAV](http://www.erkurumlularvakfi.org.tr/Upimg/ERZURUMDASIKKAHVEHANESIGELENEGIDILAVERDUZGUN24212219.pdf)

senesinde Yusuf Paşa Mahallesi'nde, bizzat kendi elleri ile kahvehaneyi yapar ve açar. Açılışı ile birlikte yoğun bir ilgi görür. Artık burası âşıkların ve halkın uğrak yeri olur. Kahvede iki usta âşık vardır. Bunlardan birisi Murat Çobanoğlu diğeri ise Âşık Şeref Taşlıova. Bu iki isim ustadır ve bunların yanında kahveden daha bir sürü âşık yetişmiştir.”³⁵Daha sonra da ismi Âşık Murat Çobanoğlu Kahvesi olarak kalan kahvehanede günümüzde de eski faaliyetini neden göstermediği veya gösteremediği ayrıca araştırılması ve sorgulanması gereken bir konu olarak durmaktadır.

Âşıklarımızın 19. yüzyılda doğanları hakkında bildiklerimiz daha fazladır. Bazı adları şöyle sıralayabiliriz:

Âşık Bahrî	(1829-1900)
Ceyhunî	(1843-1908)
Âşık Şenlik.....	(1850-1913)
Kağızmanlı Sezâî.....	(1858-1938)
Âşık Kahraman.....	(1863-1944)
Posoflu Zülâlî.....	(1873-1959)
Cemal Hoca.....	(1882-1957)
Mustafa Nihânî.....	(1889-1967)
Kağızmanlı Hıfzî.....	(1893-1918)
Âşık Gülistan Çobanlar.....	(1900-1972)
Âşık Dursun Cevlânî.....	(1900-1974) ³⁶

Bu âşıkların yanında 19. yüzyılın sonu ve 20. yüzyılda da birçok Karanlı Âşık yetişmiştir. Bunlara da örnek verecek olursak: Şeref Taşlıova, Murat Çobanoğlu, Arif Tellioğlu, Emrah Naroğlu, Bayram Denizoğlu, Metin Bektaş, Hakkı Virani, Maksut Feryadi, Orhan Karadağolu, Halis Altunbey, , Coşkun Şamiloğlu, Öztürk Yılmaz, Günay Yıldız, Sabri Yokuş, Sadrettin Ulu, Ali Rıza Ezgi, Ali Dadaşoğlu, İslam Erdener, Hakkı Yerlioğlu, Mustafa Kurbanolu, , Hikmet Arif Ataman, Fikret Arifoğlu, Mansur Alyansolu, Adem Cantimur, Sabri Şimşekoğlu, Ilgar Çiftçioğlu, Sefer Akyüz, Necdet Kuyumcu, Mahmut Karadaş, Turan Arabolu, Üzeyir Pünhani, Erzade Kapan, Mustafa Arslanolu, Zafer Karabay, İsrail Öztürkoğlu, Coşkun

³⁵ Balkaya, Âdem, “Bir Kültür Ocağının Tarihi Serüveni: Çobanoğlu Âşıklar Kahvehanesi”, Beyaz Doğu Dergisi, Erzurum 2007, Sayı:12, s.71-75

³⁶ Sakaoğlu, Saim, *Karlı Âşıkları Türk Âşık Edebiyatı İçindeki Yeri ve Önemi*, agm,s.54-55

Pünhani, Mürsel Sinan, Taceddin Dursun, Suat Kazak, Tacettin Ilgar, Mihmani Cuha, Bahattin Yıldızoğlu, Mevlüt Sarıçayır, Murat Karahanlı, Veysel Şahbazoğlu, İlhami Demir, Rüstem Ayazoğlu, İrfan Çobanoğlu, Laçın Aladağlı ve çalışmanın konusunu teşkil eden Murat Çobanoğlu'dur.

Kars'ın yaşadığı tarihi olayları ve bu olaylarla bağımlı ya da bağımsız olarak söylenen Âşık Edebiyatı ürünlerini çok başarılı bir şekilde dile getiren rahmetli Fahrettin Kırzioğlu 'nu saygıyla anmak gerekir. Kırzioğlu Edebiyatımız Kars (1958) adlı eserinde, Kars'ın 1877 yıllarında yaşadığı ve Tarihimize de 93 harbi olarak geçen olayları ve bu olaylarda halkın veya âşıkların söylediği birçok eseri kaleme almıştır. Özellikle Ruslarla amansız bir mücadeleye giren Kars halkı ve âşıkları bu savaşlarda adeta yaşadığı trajediyi dillerine yansıtmışlardır.

24 Nisan 1877 Salı şafakla Ruslar, savaş ilan etmeden, Arpaçayı'nı geçerek Kars ve Çıldır'daki Kenarbel köyü üzerinden de Ardahan sancaklarımıza ordularıyla ansızın saldırmışlardı. Bu baskın ve tecavüz sırasında Çıldırli Âşık Şenlik (1853 Suhara-1912 Dalaver) tarafından söylenip yazdırılarak kazalara gönderilen ve Kars Gönüllü- Atlıları ağzından marş gibi bellenerok okunan koçaklama:

93(1877) Kars Koçaklaması

Ehli İslam olan işitsin bilsin:

Can sağ iken yurt vermeniz düşmana.

İsterse Uruset ne ki var gelsin

Can sağ iken yurt vermeniz düşmana.³⁷ diye devam eden 7 kıtası vardır.

Âşık Şenlik Türk milletinin hürriyetine düşkün oluşunu, yurdunu düşman istilasından kurtarmak için kılıcını kuşanmaya, atlarına binip düşmanın üzerine sefer düzenlemeye ve dönemin devleti olan Osmanlı'nın şanını artırmaya gayret sarf etmelerini söylediği koçaklamanın her mısrasında ifade ederek canlarının sağ olduğu müddetçe yurtlarını düşmanlara teslim etmeyeceğini belirtmiştir.

Burada Kars'ta doğmuş veya yaşamış olan âşıkları tek tek sıralanmayıp Âşıklık geleneğine ve Kars âşıklığına hizmet etmiş önemli âşıklara değinilmeye çalışılacaktır.

³⁷ Kırzioğlu, M.Fahrettin,1958, *Edebiyatımızda Kars II*, Işıl Matbaası, İstanbul, s.21-22

Kars Âşıklık geleneği anlatıldığı zaman Âşık Şenliği anlatmadan geçmemek gerekir. “Âşık Şenlik: 1850 – 1913 yılları arasında yaşamış, Türk Halk Edebiyatı’na Koşma, Semai, Koçaklama, Tecnis, Lebdeğmez, Şeki Sicilleme, Güzelleme, Taşlama ve hikâye gibi eserler bırakarak kültürel mirasımıza katkıda bulunmuştur.”³⁸ Şenlik bir örnek kişi olmanın yanında kendisinden sonra gelen âşık kolunun da temsilcisi olmuştur. Böylelikle Çıldırli Âşık Şenlik Kars Âşıklık Geleneği’nde başlı başına bir okul niteliğinde yer almıştır. “Doğulu âşıklarımız ve Âşık Şenlik, hikâyecilik ve türkü geleneğini, mani geleneğini her fırsatta öne çıkarmışlar. Ustalarını eserleriyle yâd etmişlerdir. Bilindiği gibi Şenlik, usta bir hikâyecidir. Bu alanda bölgede isim yapmış, şeki sicilleme dalı ve şiirde komşu ülkelerde ismini yüceltmıştır. Gerek Âşık Şenlik, gerekse geçmişte birçok aşığımız atışma dalında da güçlerini ispatlamışlardır. Yarışmalarda önemli dereceler elde etmişlerdir.”³⁹

Pertev Naili Boratav ’ın halk hikâyelerini tasnif etmiş ve bu hikâyelerde Çıldırli Âşık Şenliğin hikâyelerini de musannifi(yazarı) belli olan hikâyeler şeklinde sınıflamıştır. Tasniflerinde konularının kaynağı “olmuş vakalar” olan ve “yaşadığı gerçek olan âşıkların romanlaşmış hayatları” nı konu alan “Âşk Hikâyeleri” grubunda Şenlik’in adı anılırken “Musannifleri belli hikâyeler” arasında da onun tasnif ettiği Salman Bey, Lâtif Şah ve Sevdakâr Şah gibi hikâyeler ilk örnekler arasında sayılmıştır.”⁴⁰

Geçmişini Dede Korkut’a ve daha ötesine dayandırdığımız hikâye anlatma geleneğini olmuş ya da olması muhtemel olaylardan alan Âşık Şenlik’in Kars’ta kendisinden sonra gelen âşıkları etkilemesi de söz konusudur. Dönemin Âşık Şenlik’in Salman Beğ adlı hikâyesi Kars Halk Hikâyeciliğinde olduğu kadar Türk Folklorunda da önemli bir yeri olan halk şaheseridir. “Hakikaten Salman Beğ çeşitli özellikleri içinde toplayan, sosyal olayları sosyal muhitin içinde bulunan birisi tarafından anlatılmış güzel bir hikâye.”⁴¹

Âşıklık geleneğimizde de Kars âşıklık geleneğinde de mevcut olan bir diğer şey ise “Âşık Kolu ”dur. Kars’taki Âşık kolu ise Âşık Şenlik’in oluşturduğu koldur.

³⁸ Küçük, Sait,2012, *Âşık Şenlik’in Şiirlerinde Yer Alan İfadeler*, Uluslararası Âşık Şenlik Sempozyumu, Türk Halkbilimi Araştırma ve Uygulama Merkezi, (26-27 Mart) Kars, s.173

³⁹ Şahin, Salih, 2012, *Kuzeydoğu ’da Âşıklık Geleneği, Âşık Havaları ve Âşık Şenlik*, Uluslararası Âşık Şenlik Sempozyumu, age., s. 182

⁴⁰ Duymaz, Ali, 2012, *Âşık Şenlik’in Hikâyeleri Çevresinde Halk Hikâyelerinin Tasnifi Meselesine Dair Bir Değerlendirme*, Uluslararası Âşık Şenlik Sempozyumu, age., s.6

⁴¹ Ayrıntılı Bilgi İçin Bkz. Baranseli, Z. Mahir,1965, *Âşık Şenlik Salman Beğ*, Kars Eli Dergisi, Halk Eğitim Merkezi Kültür ve Yayın Kolu, Yl:1, S: 5, s.8

Türk Halkbilimi bölümünde önemli araştırmalar yapan Doğan Kaya ise “Âşıklık Kol” nu şöyle tarif ediyor: “*Kol; çıraklık geleneği içinde, birbiri ardınca yetişen âşıklar tarafından, odak hüviyetindeki usta aşığa bağlılık duyarak, ona ait üslup, dil, ayak, ezgi, konu hatıralar ve hikâyeler in devam ettirildiği mekteplerdir.*”⁴²

Âşık Şenlik kendinden sonra gelen âşıkları etkilemenin yanında araştırmacılarımız tarafından Âşık Kolları olarak da bilenen yedi âşık kolunun Şenlik kolunu oluşturmuştur. Bu kolu ve onun etkisi altındaki âşıkları sıralayacak olursak Âşık Şenlik’in Türk Âşık Edebiyatı ve Kars Âşıklık Geleneği açısından ne kadar önemli olduğunu görebiliriz.

Şenlik Kolu: (Doğu Anadolu –Azerbaycan Yöresi)

Hasta Hasan>Nuri>Şenlik

Şenlik: Bala Kişi, İbrahim, Gazeli, Ali, Baba Mehmet, Namaz, Kasım, Asker, Mevlüt, Nesib, Süleyman, Hüseyin, Gülistan

İbrahim: Çerkez, İlyas, İsrail, Hüseyin,

İlyas: Rüstem Alyansoğlu

Kasım: Nuri Şenlik, Yılmaz Şenlik, Şeref Taşlıova, Fikret Şenlik, Dursun Durdağı, Salih Şenlik, Şevki Halıcı, Abbas Seyhan, İslam Erdener, Mehmet Hicrani

Şeref Taşlıova: Sadrettin Ulu, Nuri Şahinoğlu, Hikmet Arif Ataman, Şah İsmail,

Gülistan: Murat Çobanoğlu, Nusret Yırtmal, Hakkı Baydar, Murat Yıldız,

Murat Çobanoğlu: Mürsel Sinan, Arif Çiftçi, Metin Bektaş

Murat Yıldız: Günay Yıldız, İlgar Çitçioğlu, Mahmut Karataş.⁴³

Kars Âşıklık Geleneğinden bahsedilince akla gelen âşıklardan bir diğeri de Hıfzı’dır. Hıfzı Divan Edebiyatı’nda daha önce “mersiye”⁴⁴ olarak geçen bu türün halk edebiyatındaki karşılığı olan ağıtın en güzel örneğini vermiştir. Recep Hıfzı tarihimizde “93 Harbi” olarak bilinen yıllarda yaşamıştır. Onu yanık bir şekilde güzel deyişler yapmaya yönlendiren onun hem bu çalkantılı yıllarda yaşaması hem de

⁴² Kaya, Doğan,2000, *Âşık Edebiyatı Araştırmaları*, Kitabevi, Ankara, s.14

⁴³ Artun, Erman, 2009, *Âşıklık Geleneği ve Âşık Edebiyatı*, Kitabevi, İstanbul, s.66

⁴⁴Divan edebiyatında ölen bir kimsenin yiğitliğini, cömertliğini iyiliğini, yaptıklarını övmek ve ölümünden duyulan acıyı dile getirmek için yazılan şiir türüne **mersiye** adı verilir. Kutsal günlerde, ölüm törenlerinde mersiye okuyan kişiye de mersiye denir. Mersiyeler genellikle mesnevi ve terzî-i bent nazım biçimlerinde yazılmıştır. Ünlü divan şairi Baki’nin Kanuni Sultan Süleyman’ın ölümü üzerine yazdığı Kanuni Mersiyesi, bu türün en güzel örneklerindendir. <http://tr.wikipedia.org/wiki/Mersiye>, Erişim Tarihi: 27.12.2013

büyük sevgisidir. Genç yaşta medreseyi bitirip Kur'an'ın hıfzı ise bu sevgisinin maneviyatla birleşmesidir şeklinde yorumlanabilir. Türk-Rus savaşı ve bu savaşta Doğu Anadolu'da bir sürü zalimlikler yapan Ermeniler halkın ise bu yapılanlara karşı direnmesi ve mücadelesi şairi etkileyen olaylardandır. Birinci Dünya Savaşı'nın kötü günleri ve akabinde gelen Kurtuluş Savaşı zaferiyle yoğun duygular yaşayan şair bu duyguları eserlerinde yansıtmıştır. Amcası kızı ve sevdiği olan kızın ölümü üzerine Hıfzı meşhur ağıtı olan "Sefil Baykuş" adlı eserini kaleme almıştır. Bir dördlüğü şöyledir:

Sefil baykuş ne gezersin bu yerde

Yok, mudur vatanın ellerin hani

Küsmüş müstün selâmımı almadın

*Şeyda bülbül şirin dillerin hani*⁴⁵

Ustası Âşık Şenlik olan Kars ilimizin ünlü âşıklarından biri de Âşık Gülistan Çobanoğlu'dur. Kars'ın Koç Köyü'nde doğan Gülistan Çobanoğlu bu bölgenin âşıklar bölgesi olmasının yanında, yaşanan tarihi ve sosyal olayların tesiriyle âşıklık geleneğinin etkisi altına girmiştir. Kısa sürede adını Kars'ta duyuran Âşık Gülistan Çobanoğlu, zamanımızın yurt çapında tanınmış âşık Murat Çobanoğlu'nun da babasıdır. "*Ustalık dönemini genellikle Kars'ta geçirdi. Bu sürede, Doğu'nun tanınmış âşıklarından, Erzurumlu Yaşar Reyhâni, Âşık İlhami Demir, Âşık Murat Çobanoğlu'nu da yetiştirdi. Âşıklık geleneklerinin en iyi kalpli, samimi davranışlı ve hoş sohbetli bir kişisiydi.*"⁴⁶ Kendisinden sonra gelen âşıkları etkilemenin yanında araştırmamızın konusunu da teşkil eden Âşık Murat Çobanoğlu'nun babası olan âşık, bizlere Murat Çobanoğlu gibi bir Âşık yetiştirerek onu bize miras bırakmıştır.

Kars Âşıklık geleneği ve onun yetiştirdiği bir diğer önemli âşık ise Şeref Taşlıova'dır. İleriki bölümde de değerlendireceğimiz gibi Murat Çobanoğlu'yla yaş bakımından emsal olması ve katıldığı birçok Âşıklık Geleneği ortamlarında bu ikilinin beraber olması Kars Âşıklık geleneğini ileri taşıyan ikili olarak görülmelerini sağlayacaktır. Taşlıova, "*1938 yılında Kars'ta doğdu. İlk ustası Âşık Kasım'dır. Tasnif ettiği birçok halk hikâyesi ve binin üzerinde şiiri vardır. Türkiye'de katıldığı çeşitli festival ve yarışmalarda çok sayıda birinciliği vardır. Âşıklık geleneği içindeki*

⁴⁵ Aslan, Ensar, 1978, *Doğu Anadolu Saz Şairleri*, Atatürk Üniversitesi Yayınları, No:498, Erzurum, s.1-2

⁴⁶ Şahin, Salih, *Ozanlık Gelenekleri ve Doğulu Saz Şairleri*, age., s.199-200

*en önemli özelliği, iki yüzün üzerinde âşık makamı bilmesidir.”*⁴⁷Şeref Taşlıova da çıraklar yetiştirmiş ve Âşıklık Geleneği’ni yurt içinde ve yurt dışında tanıtmıştır. Çobanoğlu ile birlikte radyo ve televizyon programları yaparak geleneği en iyi şekilde temsil etmiştir. Yetiştirdiği çırakları: “*Saadettin Ulus, Şah İsmail, Nuri Şahinoğlu’dur. Derece ve ödülleri bulunan aşığın şiirleri çeşitli dergi ve gazetelerde yayınlanmıştır. “Gönül Bahçesi” adlı bir kitabı, çok sayıda plak ve kaseti vardır.*”⁴⁸

Âşıklık Geleneği çalışmalarına katkı sağlamış olan ve Konya’da düzenlenen başkanlığını ise Feyzi Halıcı’nın yaptığı 3. Folklor ve Edebiyat Kongresi’nde Şeref Taşlıova bir konuşma yapmıştır. Yaptığı konuşmada Âşıklık Geleneğine ve kültürümüze kaynaklık eden çeşitli türlerin birer gönül hazinemiz olduğunu bunların yaşadığını ve yaşatılması gerektiğini dile getiriyor. Bu türlerin başlıcalarını da şöyle sıralıyor: deyişer, türküler, güzellemeleler, dudakdeğmezler, ağıtlar, tekellüm, şeki, cinas, atışmalar, hicivler, övgüler, hikâye anlatmaları, tecnisler, muhannesler, tekerlemeler ve nice kültür zenginlikleri ile iç içe bir gönül hazinesi olarak değerlendiriyor.

30 Ekim 1920’de Kars düşman işgalinden kurtulmuştur. Yıllarca hasret kaldıkları toprağına ve bayrağına kavuşan halk sevinç ile bu durumu karşılamıştır. Âşıklarda Kars’ın düşman işgalinden kurtuluşunu dizelere dökmüşlerdir. Şeref Taşlıova da bu durumu Şanlı Albayrak adlı şiiriyle dile getiriyor:

ŞANLI ALBAYRAK

Mevla’ya bin şükür dünyalar kadar

Kavuştu kaleye şanlı al bayrak,

Sevindi şehitler, şâd oldu İslâm

*Baktı yıldız aya şanlı al bayrak.*⁴⁹

⁴⁷ Güzel, Abdurrahman-Torun, Ali,2012, *Türk Halk Edebiyatı El Kitabı*, Akçağ Yay., Ankara, s.315

⁴⁸ Özhan, Mevlüt- Kırıcı, Emine-Gözükızıl, Ömer vd., 1992,*Yaşayan Halk Ozanları Antolojisi*, Kültür Bakanlığı Halk Kültürlerini Araştırma ve Geliştirme Genel Müdürlüğü Yay:184, Halk Edebiyatı Dizisi:41, Ankara, s.300

⁴⁹ Taşlıova, Şeref, 2001,*Âşıklık Geleneği’nde Kahramanlık Destanları*, 3. Folklor ve Halk Edebiyatı Kongresi, 26-27 Ekim, Yer: Konya Ticaret Odası Konferans Salonu, Hzrl. Feyzi Halıcı, Konya Büyükşehir Belediyesi Kültür Müd. Yay./45, Konya, s.57-59

B)Karlı Âşık Murat Çobanoğlu

Çobanoğlu'nun doğum yılı birçok kaynakta kendi söylediği yıl olan 1940 gösterilmiştir. 1940 yılında Kars'ın Kaleiçi mahallesinde dünyaya gözlerini açan Murat, henüz bir buçuk yaşında iken annesini kaybetmiş ve öksüz kalmıştır. Murat: *teyze, hala yardımı ve baba himayesinde büyümüştür. Babası Gülistan ona annesizliği pek hissettirmemeye çalışsa da öksüzlüğün acısını derinden tatmıştır. Evin en küçüğü olması sebebiyle babasının çok ilgisini görmüştür. Onu yanından pek ayırmamıştır. Bazen onu oyalamak için bazen de düğünlere hazırlık yaparken onun yanında saz çalıp türküler okumuştur. Babasının bu gayretleri onda saza, söze ve âşıklık geleneğine sevgiyi arttırmıştır.*⁵⁰

Kars'ın yetiştirdiği önemli âşıklardan biri olan Murat Çobanoğlu'nun yetişmesinde kuşkusuz babasının etkisi büyüktür. Çobanoğlu: *“Ustam babam Âşık Gülistan Çobanoğlu'dur. Onun ustası da Âşık Şenlik'tir.”*⁵¹ demiştir.

Kendisini yetiştirenin babası olduğunu ve babasının yüzünü 11-12 yaşlarında güldürdüğünü belirten, Çobanoğlu, saz-ses hâkimiyetini kavradı.⁵² Çobanoğlu üç mahlas kullanmıştır. Bunlardan ilki ise 1965 yılına kadar *“DEVİRANİ”*⁵³ mahlasıdır.

*“Çok yerler dolaştım, görmedim eşin,
Ayrı ayrı tadı var yazın, kışın
Devranî der: Mevlâ bozmasın işin
Murat alır, yürür şanlı Karsımız”*

Daha sonra **Yananî** mahlasını kullanmaya başlamıştır.

*“Yananî her anasır-ı şikeste,
Yazılıdır hakikâtı İhlâs'ta,
Sardılar her yanı, dediler hasta,
Dediler necedir ter içindedir.”*⁵⁴

⁵⁰ Kafkasyalı, 1998, age., s.19

⁵¹ Günay, Umay, 2011, *Türkiye'de Âşık Tarzı Şiir Geleneği ve Rüya Motifi*, Akçağ Yay., s.130

⁵² Şahin, 1984(?), age., s.251

⁵³ <http://kockoy.tr.gg/Murat-COBANOGLU.htm>

⁵⁴ Kafkasyalı, 1998, age., s.15

Murat Çobanoğlu daha sonraki şiirlerinde ise “Çobanoğlu” mahlasını kullanmıştır.

Yukarıda Usta-çırak yöntemiyle yetiştiği belirtilen Murat Çobanoğlu’nu aynı zamanda bade içtiğini ve bundan sonra da âşık olduğunu şöyle anlamaktayız: Çobanoğlu ailesi ile birlikte Kars Yaylası’na giderken yolda bir su kaynağının başında uykuya dalıyor ve uyandığında geleneğe bağlı olarak uyandırılıyor. Kendisi başından geçen olayı şöyle anlatmaktadır: “*Kayanın dibindeki gözeden su içtim. Çimenlerin üzerine uzanıp çiçekleri koklarken uyumuşum. Rüyamda bir sedirde oturan üç derviş gördüm. Dervişlerden birisi su verdi. Suyu içtim. İçim yanmaya başladı. Onun bâde olduğu anladım. Öndeki derviş bana mühürlü bir fermanı okuttu. Daha sonra birlikte Kur’an’dan ayetler okuduk. Uyandığımda çeşmenin yanındaydım. Kendimi çok güçlü hissediyordum. Hafızamda bazı şeylerin yer ettiğini anladım. Babamlar beni hayli aramışlar. Ne kadar uyuduğumu bilmiyorum. Babamlar beni bulduklarında bir şeyler söylüyor, şiir gibi bir şeyler okuyormuşum. Babam üstadı Şenlik’in bâde içme meselesini bildiği için benim durumumu hemen anlamış ve beni korumaya almış. Haram bir şey ile maneviyatımı zedelerim diye kırk gün beni yanından ayırmamış. Daha sonra başımdan geçenleri şiirle söyledim. Bu şiirler ilk deyişlerim oldu. İlk söylediğim şiir şudur:*

GÖRDÜM

*Bak Leyle-i Kadir Cuma gününde,
Derin bir uykuda divanı gördüm.
Üç derviş oturur sâki önünde,
Sima Bedir nuru, nişanı gördüm.*

*Üçü kadem bastı geldi yanıma,
Sandım ki bir ateş düştü canıma,
Göz çevirdim baktım her bir yanıma,
Yazılmış mühürlü fermanı gördüm.*

*Fermanı alınca öndeki derviş,
Okudu harfleri ser oldu bihûş,*

*Duman aldı gözü m olmadı görüş,
Kesildi ışıklar zindanı gördüm.*

*Murat Çobanoğlu sır oldu beyan,
Üç beş âyetinden okuttu Kur'an
Aşk bâdesi verdi bilmedim o an,
Uyanır uyanmaz cihanı gördüm.⁵⁵*

İlk defa “Âşıklar yarışıyor” adıyla düzenlenen Kars Gecesi’nde büyük rakipleri yenerek, “KARS KOÇAKLAMASI” adlı şiiri ile birinciliği alan Âşık Murat Çobanoğlu, adını duyurdu. Kars Halk Ozanları Derneği’nin de kurucularından olan âşık, babası Âşık Gülistan Çobanoğlu ve Âşık Şenlik gibi, usta malları şiir ve hikâye de okumasına rağmen, özellikle kendinden (irticalen) söyler.

*" Kudrettendir kale burcu temeli
Buluta baş verir şanlı Kars'ımız
Yüzyıllar boyunca düşmana karşı
Göğüs gerer durur şanlı Kars'ımız"*

24 Eylül 1957 ⁵⁶

Yukarıda da anlattığımız Âşıklık Geleneği türlerini iyi bilmek ve bu türleri ustalarının yanında ve dinleyenlerin karşısında söyleyebilmek önemlidir. Bu türlerin önemlilerinden biri olan Âşıklık Geleneği’nde “Muamma (Bilmece)” olarak bilinen türdür. Hem Âşığın bilgisinin anlaşılması hem de buna vereceği cevabı bir deyiş şeklinde saz ve söz ile yanıtlanması açısından bir değerlendirme ölçütüdür. Murat Çobanoğlu da küçük yaştan itibaren gittiği Âşık Meclisleri’nde bu değerlendirmeye tabi tutulmuştur.

Karşı Âşık Murat Çobanoğlu’na 1952 yılında Kars’ta yaşlı bir âşık olan Âşık Muharrem bir muamma sorar:

Bilemem,

⁵⁵ Kafkasyalı, 1998, age., s.20-21

⁵⁶ Kars Koçaklaması’ndan, Erişim Tarihi: 31.12.2013, <http://aykutas.blogspot.com/2013/08/gecti-cobanoglu.html>

*Ne hikmettir bilemem,
Hem sendedir hem bende,
Bilirim hem bilemem."*

Genç Âşık Çobanoğlu, yerinde bir sezîş ve söyleyişle muammayı çözer:

*"Bilemem,
Hikmet Hakk'ın, bilemem,
Ölüm senin hem benim,
Ne zamandır bilemem."*⁵⁷

Çobanoğlu'nu âşıklar camiasında tanıtan en önemli durumlardan birisi de Konya'da ilk kez gerçekleştirilen "Türkiye Âşıklar Bayramı"na davet edilmesidir. 1965 yılında Konya Âşıklar Bayramına katılan Çobanoğlu burada da birincilik ödülü almıştır. Diğer rakibi ise Posoflu Müdâmi'dir. *"Halk şiirinin tüm türlerinde örnekler veren Müdâmi, 1966'da başlayan Konya Âşıklar Bayramına Âşık Efkari ve Murat Çobanoğlu ile birlikte katılmıştır. Yine aynı yıl türkû dalında Murat Çobanoğlu ile birlikte birinci olmuştur."*⁵⁸

Çobanoğlu ikinci "Birincilik Ödülü"nü o zamana kadar kimsenin pek duymadığı ancak babası Âşık Gülistan'dan derleyip öğrendiği *"Kiziroğlu Mustafa Bey"* türküsünü okuyarak kazanmıştır. Kadircan Kafli, o günlerde Tercüman gazetesinde yazdığı "Âşıklar Bayramı" adlı yazısında şöyle diyor: *"Karşlı Âşık Murat Çobanoğlu, yanık ve erkek sesiyle bir "Kiziroğlu Mustafa Bey" türküsü söyledi ki, şaheserdi. Heybetli, levent ve yiğit Türk beyleri sahnede sanki ruhen geçit töreni yaptılar."*⁵⁹

Çobanoğlu da birçok âşık gibi fazla bir tahsil görmemiştir. Döneminin olanaklarını düşündüğümüzde ve çeşitli nedenlerden dolayı âşığımızın eğitimini tamamlayamadığı ancak daha sonraları kendi çabasıyla lise diploması aldığı bilinmektedir. Çobanoğlu'nun babasının yanında hem âşıklık geleneğini öğrenmeye meyletmesi hem de babasına işlerde yardımcı olması hasebiyle eğitimine gerekli

⁵⁷ Halıcı, Feyzi, 1992, *Âşıklık Geleneği ve Günümüz Halk Şâirleri Güldeste*, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Kültür Merkezi Yayını, S.58, s.23

⁵⁸ Erişim Tarihi:08.12.2013, http://tr.wikipedia.org/wiki/A%C5%9F%C4%B1k_M%C3%BCdâmi

⁵⁹ Halıcı, 1998, age., s.652, (Tercüman Gazetesi, Ekim-119667)

zemini bulamadığı söylenilebilir. Çobanoğlu, “Kars Gazi Muhtar Paşa İlkokulu’ndan mezun olduktan sonra Kars Merkez Ortaokulu’na kayıt olmuştur. Fakat devam edememiştir. Babasının yanında kalıp âşıklık sanatını öğrenmeye çalışmıştır. Tahsili bırakmıştır. İleriki yıllarda bunun yanlışlığını anlamışsa da yapacak bir şey kalmamıştır. Ancak askerden döndükten sonra 1987 yılında ortaokulu, 1992 yılında da liseyi dışarıdan bitirmiştir. Daha sonra üniversite sınavlarına girmiş ve sınavları kazanarak Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi’ne kayıt olmuştur. İşlerinin çokluğundan öğrenimini daha da fazla devam ettirememiştir.”⁶⁰

Avrupa’ya giden birçok vatandaşımız burada çeşitli zorluklarla karşılaşmıştır. Bu zorlukların en önemlilerinden biri de kültür çatışmasına bağlı olarak kendi kültürlerine duydukları özlemlerdi. Yurt dışındaki kültüre ve müziğe alışmak onlar için zor gelecekti. Anadolu kültüründen giden vatandaşlarımız buraya kendi kültürünü götürmüşlerdir; ancak bir yandan da bu kültüre hasretlik çekmişlerdi. Atatürk’ün dediği gibi “Bizim musikimiz Anadolu halkında işitilir.”⁶¹ Bu nedenlere bağlı olarak Anadolu’dan gelen âşıkları ve bunların meydana getirdikleri eserleri kendilerinden dinlemek kendilerini bulamazlarsa da o dönemdeki plak, kaset, radyo vs aletlerden takip etmişlerdir. Geleneğine bağlı olan vatandaşlarımız o dönemde günümüzdeki kadar teknoloji gelişmediği için gurbetlik hasretlerini gidermek için âşıklarımızı davet etmişlerdir. Böylece o dönemde birçok âşık yurt dışına gitmiştir. Çobanoğlu da “Avrupa’da vatandaşlarımızın da ilgisiyle 1970 yılından başlayarak birçok ülkede programlar yaptı. 1971 yılında resmi görevlendirme ile devlet sanat elçisi olarak Almanya’ya gitti.”⁶² Almanya’da birçok vatandaşımız tarafından ilgiyle karşılanan Çobanoğlu buradaki vatandaşlarımıza memleketinden götürdüğü havayı sazıyla ve sesiyle hissettirebilmiştir.

Almanya’ya giderek oranın kültür özelliklerinden etkilenen ve evini, eşini çocuğunu bırakan yurttaşlarımız da olmuştur. Bunların geride bıraktıkları akrabaları onlardan yıllarca haber alamamış onlardan birisi de Murat Çobanoğlu’na dert yanmıştır. Tabi bir görevi de halkın dertlerini sıkıntılarını anlatmak olan âşığımız da bunu “Dön Baba” adlı eseriyle dile getirmiştir. Çobanoğlu’nun ilerideki bölümde de bahsedileceği âşıklığını elektronik ortama taşınmasında plak ve kasetleri

⁶⁰ Kafkasyalı,1998,age., s.26-27

⁶¹ Tan, Nail,1981, *Atatürk ve Türk Folkloru*, Folklor Kurumu Araştırma Yay., Ankara, s.23

⁶² Erişim Tarihi: 01.08.2013, <http://kockoy.tr.gg/Murat-COBANOGLU.htm>

bulunmaktadır. Bunlardan iki tane plağı var ki bunlar obanoğlu'na altın plak kazandırmıştır. Birinci Altın Plak Ödülü'nü “*Kül Etmedi mi*” türküsü ile “*İkinci Altın Plak Ödülü*”nü ise “*Dön Baba*” adlı türküsü ile almıştır.⁶³

Dön Baba

*Almanya sen babamı götürdün
Hallerimiz yaman oldu dön baba
Hani söz vermiştin çabuk gelmeye
Yaralarım çıban oldu dön baba*⁶⁴

obanoğlu Âşıklık Geleneğı'nin yaşadığı yaşatıldığı İran'a da seyahat etmiştir. obanoğlu bu gezisini, “İran Destanı” adıyla yazdığı uzun şiirinde anlatmaktadır. Şiirin bir hanesi şöyledir:

*Tahrandan yeniden geldik Tebriz'e
Bütün âşıklarla geldik yüzyüze
Sazları küçüktür benzemez bize
Ayrı ayrı hüner gördük efendim.*⁶⁵

obanoğlu, Şeref Taşlıova İle birlikte İngiltere'de düzenlenen “Dünya Halk Hikâyeleri Festivali”ne katılmışlardır. “1989'da İngiltere Kraliyet Sarayı'nda Royal Hall'de, dünya halk hikâyeleri festivaline”⁶⁶ katılan âşıklarımız Türkiye'yi başarıyla temsil etmiştir. obanoğlu bu festivale 1996 yılında da katılmıştır.

1996 yılında Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde ki programlara katılan⁶⁷ obanoğlu, 1974 Kıbrıs Barış Harekâtı ve sonrasında Kıbrıs'ta meydana gelen hadiseler üzerine birçok şiir yazmıştır. Rumların yaptıkları haksızlıkları ve Türk ordusunun yaptığı başarılı savunmayı şiirlerine konu edinmiştir.

⁶³ Kafksayalı,1998, age., s.29-30

⁶⁴ Erişim Tarihi: 13.12.2013, <http://www.zerennet.com/murat-cobanoglu/don-baba/>

⁶⁵ Kafksayalı, 1998, age.,s.28-29

⁶⁶ Erişim Tarihi: 12.12.2013, <http://www.gurbuzcapan.com.tr/pdf.php?iID=34>

⁶⁷ Erişim Tarihi: 18.12.2013, http://www.edebiyadvesanatakademisi.com/edebiyad/230-murat_cobanoglu_hayati_ve_edebi_kisiligi.html

KIBRIS DESTANI

*Türkiye'ye başkaldırmış birisi,
Ağzını kırmanın zamanı geldi,
Aslana ne yapar domuz sürüsü,
Boynunu kırmanın zamanı geldi.*⁶⁸

Çobanoğlu âşıklığa başladıktan sonra hem kendini göstermiş hem de zamanla kendi etrafında olan âşıklara ustalık yapmaya başlamıştır. “*Genç ozanlara ustalık etmektedir.1964 yılında Kars Radyosu’na halk şairi olarak girdi.*”⁶⁹

Birçok başarısı olan Çobanoğlu, “1972 yılında müzik-sen vakfı tarafından *yılın ozanı*”⁷⁰ seçilmiştir.

Âşıkların oluşturdukları ürünleri sergileme ve görücüye çıkarma yerlerinden olan Âşıklar Bayramı, bu geleneğin son dönemde hem tanınmasını hem de bu geleneğin ölçütlerinin neler olduğunu tanıtmayı bakımından önemlidir. Sivas, Konya ve son dönemde Kars’ta düzenlenen Âşıklar Bayramı’na ülkemizden ve yurt dışından olsun birçok âşık katılmaktadır. Farklı yerlerden bir araya gelen bu âşıklar hem yöresel zenginliklerini yansıtıyor hem de bu farklılıklardan besleniyorlar. Murat Çobanoğlu da Konya’da yapılan Âşıklar Bayramı birçok kez katılmıştır. Buradaki yarışmaların çeşitli dallarında –atışma, taşlama, hikâye türü, dudakdeğmez ve muamma gibi- birincilikler almıştır. Kendisi de bir Halk Kültürü adamı olan Çobanoğlu birçok seminer ve tanıtıcı programa katılmış dinleyici olmanın yanında bildiri sunucu görevler üstlenmiştir. “1985 yılında Konya’da yapılan “*Halk Edebiyatı ve Folklor Semineri’nde halk edebiyatı ve Âşıklık geleneği konularında bildiri sunmuştu. Çobanoğlu Türkiye Âşıklar Bayramı’nda dinleyicilerin büyük ilgisiyle karşılaştı.*”⁷¹ Çobanoğlu ününün yayılmasıyla Almanya, Hollanda, İsviçre ve Fransa gibi birçok Avrupa ülkesine davet edildi. Bu ülkelerde konserler verdi. Ülkemizde ve yurt dışında Âşıklık geleneğiyle ilgili birçok radyo ve televizyon programlarında sazı ve sesiyle görevler aldı.

⁶⁸ Kafkasyalı,1998, age.,s.306

⁶⁹ Kalkan, Emir,1991, XX. Yüzyıl Türk Halk Şairleri, Kültür Bak. Yay/1295, Gençlik ve Halk Kitapları Dizisi/61, Ankara, s.466

⁷⁰ Erişim Tarihi: 13.12.2013, http://www.edebiyadvesanatakademisi.com/edebiyad/230-murat_cobanoglu_hayati_ve_edebi_kisiligi.html

⁷¹ Halıcı, Feyzi, 1992, age, S.58, s.140

Yaşadığı yıllarda sevilen sayılan Çobanoğlu hem kişiliği hem de sanatı icrası bakımından halka mal olmuş birisiydi. Sanatçıdan beklenen örnek olma ve örnek davranış gösterme ruhu onda fazlasıyla mevcuttu. Aramızdan Ankara’da 26 Mayıs 2005 tarihinde ayrılan Çobanoğlu memleketi Kars’ta toprağa verildi. Kars Belediyesi her yıl 6-7-8 Mayıs tarihlerinde anısına Murat Çobanoğlu Âşıklar Bayramı düzenlemektedir.

Ömrünü Âşıklık Geleneğine adayan Çobanoğlu, yukarıda da bahsettiğimiz gibi bu geleneği yaşatmış aynı zamanda da çok güzel bir şekilde tanıtmıştır. Kendinden sonra gelen âşık kolunu da meydana getirmiştir. Ününü yurt içinde ve yurt dışında yayan Çobanoğlu üstlendiği görevi fazlaca yerine getirmiştir. Bunu yaparken de çağının teknolojisinden yararlanmayı bilmiştir. Özellikle medyanın gücünden de yararlanıp yazılı, işitsel ve görsel medyayla etkileşim halinde olmuştur.

Âşıklık Geleneği’nin gelişimine bağlı olarak özellikle 20. yüzyıldan itibaren daha fazla bir şekilde medyadan ve medyanın araçlarından faydalanma eğilimi artmıştır. Âşıklarda bu etkileşimden faydalanmışlardır. Çağın âşığı olan Murat Çobanoğlu da bu saydığımız öğelerden yararlanmıştır. Murat Çobanoğlu’nun medya ile etkileşimine geçmeden önce Âşıklık Geleneği’nin Medya ile etkileşimine değinip ondan sonra bu geleneğin elektronik ortama aktarılması ele alınacaktır. Son olarak da Âşık Murat Çobanoğlu’nun bu geleneği medyaya ile içli dışlı yürütmesi ve geleneği elektronik ortama aktarması değerlendirilecektir.

Teknolojinin gelişimine paralel olarak gelişen medya ve medya araçları gündelik hayatı etkilemiş bundan doğal olarak sanatçılar da etkilenmiştir. Bu etkileşim medyanın sanatçıları doğal olarak da Âşıklık Geleneği ile ilgilenenleri etkilemesinde ve aynı zamanda onların da medya üzerinde etkili olmasına sebep olmuştur.

I.BÖLÜM

1)Âşık Tarzı Şiir Geleneğinin Medya İle Etkileşimi ve Bu Geleneğin Elektronik Ortama Taşınması

1.1.Âşık Tarzı Şiir Geleneğinin Medya İle Etkileşimi

Medya, 1.iletişim ortamı ve 2.iletişim araçları⁷² olarak kısaca tanımlanabilir. Medya olarak adlandırılan basın ve yayın organları, toplumun değişmesinde, gelişmesinde ve şekil kazanmasında oldukça önemli bir rol oynamaktadır. Özellikle görsel ve işitsel medya olarak adlandırılan TV ve radyo; kendi kültürümüzü yok etmede silah olarak kullanılabileceği gibi; oluşturulacak kültür politikaları ile kültürümüzü tanımada, anlamada ve tanıtmada bir araç olarak da lehimize kullanılabilir.

Çağlar boyunca iletişim için çeşitli yöntemler deneyen ve geliştiren insanoğlunun en önemli iletişim aracı dildir. Dilin gelişimi ve insanlar arasındaki en önemli araçlardan biri olması insanları bir arada tutan bir neden olmuş aynı zamanda insanın sosyalleşmesinin temeli atılmıştır. Önceleri karşılıklı konuşma ve anlaşma aracı olan dil insanların bir araya gelip toplumu oluşturmasıyla birlikte toplumsal düzenin ve yasalarında sağlanması için kullanılmıştır. Bunun için de insanlar kurmuş oldukları bu anlaşma sistemini bir takım semboller ve ilerleyen zamanlarda dili yazıya dökerek sağlamaya çalışmışlardır. *“İnsanlar ve kitleler arası ilişkilerde iletişimin en geniş ve en dar anlamda temel ögesi dildir. İletişim söz konusu olduğu zaman dille iletişim sistemi arasındaki ilişkiler daha önemli hâle gelmektedir. Kitle iletişim araçlarının türlerine göre yazı, ses ve görüntü sembollerine ayrılan dilin kitle iletişim araçları arasında önemli bir yeri bulunmaktadır.”*⁷³ Gelecekte de kitle iletişim araçları ve medya bizim hayatımızda önemli bir yeri olacağı tahmin edilmektedir.

⁷²http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.524000e6333ef2.98.957.211, Erişim Tarihi: 23.09.13

⁷³ Yakıcı, Ali, 2011, *Resmi Olarak İletişim Görevi Yürüten Ozanlardan Günümüze Güçlerin Âşık Tarzı İletişim Etiğine Tesiri*, Medya ve Etik Sempozyumu, Elazığ, s. 366

Dilin iletişimde bu kadar önemli olması tarihsel süreç içinde sözlü kültür dediğimiz kültürü doğurmuştur. Bu sözlü kültür hem toplum içi hem de toplumlar arası yol izlemiş konuşan, düşünen ve yazan insanlar arasında köprü vazifesi görmüştür. Toplum içinde ve toplumlar arası düzeyde genelde sözlü icrada bulunan bu icralarını da ilden ile köyden kasabaya bazen de ülkeden ülkeye taşıyan ozanlar-âşıklar sözlü kültürün önemli parçaları olmuşlardır. Önceleri sadece icralarını sözle ifade eden bu âşıklar daha sonra ise bu icralarına çeşitli çalgılar ile eşlik etmişlerdir. Böylelikle sözlü kültürü ileriye götürme yolunda önemli bir mihenk taşı olmuşlardır. Sözlü kültür ürünleri ve bu ürünlerin dilden dile aktarılması birincil kişiler tarafından icra edilip yayıldığı için birincil kültür olarak nitelendirilir. Yazının icat edilmesiyle birlikte bu sözlü gelenek ürünleri hem kalıcılık kazanmış hem de gelecek kuşaklara aktarılmıştır. *“Bugün hemen hemen her kültürde bir yazı kavramı ve bu kavrama dayanan bir yazı deneyimi bulunduğu için, gerçek anlamda birincil sözlü kültür pek kalmamıştır.”*⁷⁴ Mağaralara, taşlara, parşömen kâğıtlara ve kitaplara yazılan bu sözlü kültür ürünleri halk ozanları tarafından toplumsal ve toplumlar arası taşınarak birbiriyle veya ayrı olarak yaşayan insanlar arasından duygu, düşünce ve sanatsal bağlar kurmuşlardır. İlerleyen teknolojiye ayak uyduran yukarıda saydığımız iletişim araçları zamanla gelişmiş önceleri mecmua, dergi, gazete, vb araçlarla devam eden iletişim ortamı daha sonraları ise radyo ve televizyon aletlerinin gelişmesiyle kendisini bu ortamda göstermiş ve geliştirmiştir. Konumuz olan âşık edebiyatı ürünleri ve âşıkların hayatları ise önceleri *“cönk”*⁷⁵lerde daha sonraları ise ansiklopedi vb. kitaplarda kendilerine yer bulmuşlardır. Gözaydın’ın *“halkbiliminin iletişime ilgisini belirginleştirdiği bir yazısında daha çok ozanların/âşıkların haber niteliği taşıyan destanlarından örnekler vermiştir. Haber niteliği taşıyan şiirlerinden örneklerin verildiği bu âşıklar arasında Benli Halime, Benli Hasibe, Benli Emine, Âşık Kerem, Ruhsati, Dadaloğlu, Kağızmanlı Cemal Hoca, Âşık Cingözoğlu, Âşık Şükrü, Âşık Çileli, Ürgüplü Âşık Memiş, Konyalı Âşık Mehmet Yakıcı gibi 19 ve 20.yüzyılın kadın ve erkek halk şairleri yer almaktadır.”*⁷⁶

⁷⁴ Ong, Walter, J.,2012, *Sözlü ve Yazılı Kültür Sözüün Teknolojileşmesi*, Çev. Sema Postacıoğlu Banon, Metis Yay. İstanbul, s.24

⁷⁵ Türk Halk edebiyatında saz şairlerinin, kendilerinin veya başkalarının şiirlerini derledikleri, (alttan yukarıya) uzunlamasına açılan, çoğunlukla deri kaplı defter. Antolojiye benzeyen bu defterlere halk dilinde sığır dili de denmektedir. <http://tr.wikipedia.org/wiki/C%C3%B6nk> Erişim Tarihi: 17.06.14

⁷⁶ Ayrıntılı Bilgi için Bkz., Gözaydın, Nevzat (1982), “Türk Folklorunda İletişimle İlgili Bazı Olaylar Üzerine I”, İletişim 1982/4, Ankara, AİTİA Gazetecilik ve Halkla İlişkiler Yüksek Okulu Yayını

Ulaşımın ve iletişimin günümüzdeki kadar yaygın olmadığı çağlarda köyden köye, kasabadan kasabaya ve ilden ile gelişen olaylar hakkında haber ve bilgi verme işlemini âşıklar üstlenmişlerdir. Sazını alarak dolaşan bu insanlar hem yöresel ve geleneksel kültürün taşıyıcısı olmuşlar hem de gelişen olaylar hakkında bilgi taşıyıcı olmuşlardır. Ulaşım ve iletişimdeki ilerlemeye bağlı olarak insanlar hem gittikleri yerleri kendileri görme fırsatı bulmuşlar hem de gittikleri yer hakkında bilgiyi yukarıda saydığımız iletişim araçlarından öğrenmeye başlamışlardır. Böylece âşıklardan haber alıp verme görevini teknolojinin ilerlemesine bağlı olarak bu iletişim araçları üstlenmiştir. Ancak iletişim teknolojisinin günümüzde bu kadar ilerlemesine rağmen yurt içinde veya yurt dışına giden gurbetçilerimiz oraya gelen âşıklardan hem hasret gidermeye çalışmış hem de onlardan kendi yurtlarından haber vermelerini beklemişlerdir. İletişim araçlarının âşıklık geleneği ve âşıklar üzerinde etkileri olumlu veya olumsuz bir takım sonuçlar doğurmasının yanında onun tartışmasını burada yapmak istememekle beraber iletişimi elinde bulunduran ve adına medya dediğimiz ortamın bu gelenek üzerinde olumlu ve olumsuz yanlarının olduğunu belirtmek gerekir.

Burada değinilecek başka bir konu ise iletişimde önemli olan ve gücü elinde bulunduran medyanın kendi çıkar ve prensiplerine göre sanat icracılarını –buna âşıklar da dâhil- etkilemeleri ve buna uygun program ve etkinlik yapmalarıdır. Bunun ise geleneğe zarar verdiğini ve tek tip bireyler yetiştirilmesine neden olduğu söylenilebilir. Bu doğrultuda âşıklar, *“kendisini resmi olarak görevlendiren hükümet ya da maddi olarak destekleyen kişi, kurum ve kuruluşların belirlediği prensipler doğrultusunda hareket etmiş, iletişim görevini yürütürken genellikle bu güçlerin belirlediği konuların dışına çıkmamış/çıkamamıştır. Aksi davrananlar ise ya maddi destekten mahrum bırakılmış ya da bununla da yetinilmeyerek kendisini destekleyen güç/güçler tarafından cezalandırılmıştır.”*⁷⁷ Âşıklar tüm gelişmelere ayak uydurmanın yanında sanatçı kişiliklerini maddi gelirlerinin önünde tutmak durumundadırlar aksi halde âşıklık geleneği halkın gerçek duygu ve düşüncelerini yansıtmaktan uzaklaşacaktır.

İslamiyet’ten önce “ozanların” İslamiyet’ten sonra da “Âşıkların” İl’den İl’e ülkeden ülkeye götürdükleri haberler zamanla yerini kitle iletişim araçlarına bırakmışlardır. Bu kitle iletişim araçları bir nevi başlangıçta ozanların-âşıkların

⁷⁷ Yakıcı, 2011, age., s.367

üstlendiği kültürleşmeyi ve kültürlerarası iletişimi onlardan devralmışlardır. “*Başta TV-Radyo, onları daha gerilerde izleyen sinema, medyanın en yüksek gücünü temsil etmektedir. Bu güçlü haberleşme araçları, toplum kültürünün oluşması ve biçimlenmesinde en büyük güce sahiptirler. Bu güç ve etkilerinden dolayı, insanlık için çok önemli kültür kaynakları, kültürleşme araçlarıdır.*”⁷⁸ Âşıklık Geleneği’nin geleceği açısından değerlendirildiğinde bu aygıtlardan ne kadar yararlanılırsa âşıklık geleneği de o kadar çok kültürün ve kültürleşmenin içinde yer alacaktır.

Medya kendini geliştirdikçe gücü ve etkisi hızla gelişmiştir. Geçmişte iletişim araçları günümüzdeki kadar etkili olmasa bile yine de ulaştığı kadar kültürler üzerinde etkili olmuştur. Medya hem toplum kültürüne hem de toplumlararası kültüre etki etmiştir ve etmektedir. Bu etkileme gücü toplumun sözlü kültürünün yansıtıcısı âşıkları da etkisi altına almıştır ve almaya da devam etmektedir.

Edebiyat araştırmacılarımızdan biri olan ve geleneksel kültürümüzü yenilikçi bir şekilde ele almaya çalışan Nebi Özdemir de “*Medya Kültür ve Edebiyat*” adlı eserinde âşıklık geleneğinin medya ile ilişkisini bir konu üzerinden ele almıştır. Özdemir, konusuna girerken âşık edebiyatı ile medya arasındaki ilişkiyi birbirini etkileyen ve dönüştüren iki etken olarak incelemek gerektiğinin altını çizmiştir. “*Âşık edebiyatı ile medya arasındaki ilişkiyi, iki farklı yaklaşımla ele almak mümkündür. Bunlardan ilkinde, medyanın Âşıklık geleneğinden yararlandığı ve bu uygulama kapsamında geleneği biçim-içerik-işlev açılarından zayıflatarak etkisizleştirdiği varsayımından hareket edilmektedir. Çok sayıda savunucusu olan bu yaklaşımda, medyaya etkenlik, âşıklık geleneği de edilgenlik nitelikleri yakıştırılmaktadır. Daha tutarlı olan diğer yaklaşımda ise, medya ve âşıklık geleneği birbirlerini dönüştüren iki dinamik olarak kabul edilmektedir.*”⁷⁹ Fizik kurallarında olduğu gibi birbiriyle etkileşim haline gelen her şey birbirini çeşitli şekillerde etkiler. Buradaki amaç hangisinin daha üstün şekilde etkilediği üzerinde durmadan konunun değerlendirilmesidir.

19. yüzyıldan itibaren batıya açılmaya başlayan Türk sosyo-kültürel yapı toplumsal değişikliğin yanında edebiyat ürünlerini de etkilemiştir. Özellikle

⁷⁸ Kaçar Gitmez, Songül, “Küreselleşen Dünyamızda Medya ve Kültür” Folklor Edebiyat Dergisi, 1999/3, C.3, S.15, Ankara, s.23

⁷⁹ Özdemir, Nebi, 2012, *Medya Kültür ve Edebiyat*, Grafiker Yayıncılık, Ankara, age., s.325-326

matbaanın Osmanlıya gelmesi ile birlikte sözlü kültürden yazılı kültüre geçirilmek istenen edebiyatımızdan âşık edebiyatı da nasibini almıştır. Özellikle Batı edebiyatından etkilenen türlerin yanında bunları halka ulaştıran gazete, dergi vs. yayın kuruluşlarının devreye girmesiyle sözlü kültür ürünü olan âşık edebiyatı ürünleri de kendilerine bu yeni dönem edebiyat ortamında yer bulmaya çalışmışlardır. Özellikle İstanbul'da bulunan semaî kahvelerinin sayısının yazılı edebiyatın ve basının artmasıyla birlikte azalmaya uğraması âşıkları bu yeni döneme girmeye başladıklarının göstergesidir. II. Meşrutiyet'in ilanı ve “24 Temmuz 1908 yılında basında sansürün kaldırılışı ile birlikte”⁸⁰ basının etkisinin Türk toplumunun kültürünün şekillenmesinin önünü açmıştır.

19. yüzyılda Batıya açılma Türk sosyo-kültürel yapısını belirleyen kurumları da etkiledi, değişime uğrattı. Matbaanın yaygınlaşıp yazılı ortamın başlaması sözlü kültür ortamının ürünü olan âşıklık geleneğini de etkiledi. 2. Meşrutiyet'le birlikte basından sansürün kalkmasıyla birlikte gittikçe gelişen basın ve tiyatro kampanyalarının faaliyetleri gibi yeni eğlence formları karşısında 19.yüzyılın sonlarına doğru ortaya çıkan semaî kahvehaneleri işlevlerini kaybederek birer birer kapandılar. Semaî kahvelerinin eski işlevini kaybetmesi ve kapanmaya başlaması bize haber alıp verme görevinin uzak diyarları dolaşıp gelen ve oralardan haber getiren âşıkların yerini basın ürünlerinin aldığını göstermektedir.

Medya ile âşık edebiyatı arasındaki ilişkiyi - **Tercüman-ı Ahvâl**, İstanbul'da 1860-1866 arasında yayımlanan- ilk özel gazetenin yayınlanmasına kadar götürülebilir. Bu gazetede edebi eserler de yerini bulmuşlardır. “*Tiyatro edebiyatı kapsamındaki tarihi kahramanlıkları içeren eserlerin, süreli yayınlarda tefrika edilmesi de, bu süreçte etkili olmuştur. Bu tür yayınlar bugünkü bulvar basının ya da gazetelerin üçüncü sayfalarının öncüleri olarak kabul edilebilir.*”⁸¹ II. Meşrutiyet döneminde edebiyat akımları olmuş bu edebiyat akımlarından birisi de millileşme akımıdır. Milli edebiyatımızın önemli bir kolu olan âşık edebiyatı ürünleri de bu dönemde sözlü kültürden yazılı kültüre geçiş aşamasına gelmiştir.

⁸⁰ Artun, Emrah, 19. Yüzyıl Âşıklık Geleneği'nde Âşık Erzurumlu Emrah'ın Yeri, Erişim Tarihi: 17.06.14, <http://turkoloji.cu.edu.tr/HALK%20EDEBIYATI/11.php>

⁸¹ Gazi Üniv., Türk Halkbilimi Araştırma ve Uygulama Merkezi (THBMER), 2012, Somut Olmayan Miras Yaşayan Âşık Sanatı Uluslararası Sempozyum Bildirileri, Yay Haz: Oğuz, M. Öcal ve Gürçayır, Selcan, Grafiker Ofset Yay., Ankara, s. 28

II. Meşrutiyet ve sonrasında matbu âşık ürünlerine karşı ilginin artması, ancak sözlü kültürden yazılı kültüre geçmek isteyen halkın, sözlü kültür belleğindeki tanıdık metinlerle yazılı kültüre alıştırılması denemeleri kapsamında açıklanabilir. Aynı şekilde 19. Asrın son çeyreğinde Anadolu'da yaygınlaşan yerel yazılı basının sözlü kültüre karşı ilgisi, öncelikle kendi okur kitlesini yaratmak amacına yöneliktir.⁸²Yazılı medya halkın ve âşıkların haber alma işlevini karşılamıştır. Âşıklar da medyadan aldıkları haberleri hem kendilerini yetiştirmede hem de çağın şartlarına göre eserler yaratmada kullanmışlardır. Bu uygulama dolaylı da olsa âşıkların eserlerini etkilemiştir. Eskiden gezerek ve görerek bunları kendi bilinç süzgecinden geçirerek dile getiren âşıklar, gazete, radyo ve televizyonla tanıştıktan sonra yarattıkları ürünleri medyanın penceresinden değerlendirir olmuşlardır. Haber alıp-verme medyanın eline geçerken âşıklık geleneği de popülerliğini devam ettirmek için medyadan yararlanmış ve medyadan aldıklarını yorumlayarak halka ulaştırmıştır.

Âşık edebiyatının işitsel medya ile ilişkisi, 19. asrın sonundan itibaren gelişen ses kayıt teknolojilerindeki gelişmelerle başlamıştır. *“Fonograf, gramofon, taş plak, plak, pikap, kasetçalar, cd, cd çalar, video cd/dvd, video cd-dvd oynatıcısı” alanlarındaki icat ve ilerlemeler, sözü sahibinden ve doğal bağlamından kopararak, kültür endüstrisinin, dolayısıyla ekonomisinin ürünü haline getirmiştir.*⁸³Âşığın bu tarz kayıtlı sektöre girmesiyle eser artık âşıktan bağımsız bir şekilde ilerlemesini sürdürür. Âşıktan bağımsız olarak devam etmesinin dezavantajı ise karşılıklı etkileşimden uzak olmasıdır; çünkü âşık eserini halkın yanında icra ederken dinleyiciyi de sorular sorarak icranın içine çeker. Bu icrada âşık çevresini etkilediği gibi çevresindekilerden de etkilenir. Kayıtlı sektörde ise bu etkileşim söz konusu değildir.

Medyayı sadece kendisinin yarattığı elektronik kültürün aktarıcısı olarak değerlendirmek, eksik bir yaklaşımın göstergesidir. Medya aslında, medya dışında yer alan ancak onunla vazgeçilmez bir bağa sahip sektörlerde (reklam, spor, ticaret,

⁸² Haz. Oğuz, M. Öcal ve Gürçayır, Selcan, 2012, Gazi Ün., Türk Halkbilimi Araştırma ve Uygulama Merkezi (THBMER), age, s.28 -31

⁸³ Haz. Oğuz, M. Öcal ve Gürçayır, Selcan Gazi Ün., Türk Halkbilimi Araştırma ve Uygulama Merkezi (THBMER), 2012, age, s.28 -31

ulaşım, sağlık vb.) yaratılan ürünlerin de sergilendiği/sunulduğu/tanıtıldığı önemli bir elektronik ortamdır.

Bu ürünlerden bilhassa reklâmlar ile sinema filmlerinde halkbilimi unsurlarından yararlanıldığı da göz önünde tutulmalıdır:

Türkiye'nin ilk özel televizyon kanallarından olan Star TV'de 27.11.1997 tarihinde yayımlanan Pınar Süt reklamında halk edebiyatının anonim türlerinden biri olan masalın anlatım tekniği/icrası ve “*bir varmış, bir yokmuş*” şeklindeki masal başı tekerlemesinden yararlanılmıştır.

Medya halk kültüründen aldıklarını kendi ticari amaçlarını da ekleyerek kullanmaktadır. Aynı zamanda hızlı bir tüketici olan medya halktan aldıklarını kullanır ve eskitir. Belli aralıklarla medya ve ürünleri tekrar halk kültürüne yönelirler. Bu devinim böylece sürüp gitmektedir. Günümüzdeki birçok programda köylere gidilerek belgeseller yapılması ve yine Anadolu'nun küçük il, ilçe ve köylerine gidilerek burada diziler çekilmesi ve yöresel kültür öğelerine yer verilmesi yukarıda saydıklarımıza örnek gösterilebilir. “*Aralık 1997 yayın döneminde sık sık televizyonlarda izlenen, Evin yağlarının reklamında Evin Ana'nın hazırladığı tarhana çorbasını içen çocuklar ve gençler yer almaktadır. Bilindiği gibi tarhana çorbası, Türk halk mutfağının önemli bir yemeğidir. Bu tür reklam örnekleri, reklam ve halkbilimci/kültürbilimci işbirliğinin yeni özgün yapımların yaratılması bağlamında ne kadar önemli olduğunu ortaya koymaktadır. Geleceğin halkbilimci>kültürbilimcilerinin sürprizlerle dolu bu araştırma sahasına kayıtsız kalmayacakları beklenmektedir.*”⁸⁴Bu tarz reklamlarda âşıklar da kullanılmaktadır. Bir telefon iletişim hattı olan Türkccl'in reklam filminde elinde sazlarıyla âşıklar yer almıştır.

Medyanın en etkili elemanlarından olan ve gramofon ve plaktan sonra çıkan radyo medyanın elektronik alanda yayılması ve gelişmesi bakımından önemli bir yere gelmesini sağlamıştır.

Türkiye'de radyo ve televizyonun ayrı ayrı işlev görmesini yerini Radyo ve Televizyonun tek çatı altında birleştirilmesi projesi değiştirmiştir. Radyo ve

⁸⁴ Özdemir, Nebi, *Halkbilimi>Kültürbilimi ve Medya*, Milli Folklor, Yıl:13, S.49, s.90

Televizyonun birleştirilme kararı 1 Mayıs'ta yürürlüğe girmiştir. Bu tarihten sonra bu iki kurum Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu (TRT) olarak birleşmiştir. “1961 Anayasası'nın 121. maddesinde yer alan “Radyo ve televizyon istasyonlarının idaresi, özerk kamu tüzel kişiliği halinde kanunla düzenlenir” hükmü uyarınca başlatılan çalışmalar sonucu ortaya çıkan taslak, 24 Aralık 1963'te TBMM tarafından kabul edildi. 2 Ocak 1964 tarihli Resmi Gazete 'de yayımlanan 359 sayılı Türkiye Radyo televizyon Kurumu'nun 1 Mayıs'ta yürürlüğe girmesi öngörülmüştür. Kanunun 1. maddesinde de Anayasa hükmü tekrarlanıyor ve bundan böyle radyo ve televizyon yayınlarının “özerk” TRT eliyle yapılacağı belirtiliyor.”⁸⁵ TRT Kurumu kurulduğundan bu yana Türk Kültür ve Geleneği'ne hizmetinin yanında Âşıklık Geleneği'ne de -özellikle kuruluşunun ilk yıllarında- hizmetler vermiştir. TRT'den sonra kurulan birçok radyo ve televizyon yayınları da bu kurumun özelliklerinden yararlanmış, Halk kültürünün özelliklerine yayınlarında yer vermişlerdir.

*Türkiye’de radyo yayınlarının tarihi 1927 yılında kadar dayanır.*⁸⁶ Radyonun icadından sonra “radyo oyunu” ve başka edebi radyo türleri ile oldukça kısa bir süre içinde, yalnızca kulağa hitap eden metin şekilleri ortaya çıkmıştır. Konuşma dili radyo sayesinde kıymete binmiştir. Metin aktarımındaki bu yeni imkân, birçok yeni yazarları heveslendirmiş, dinleyici kulağı ile sessel (akustik) olgulara ve kurgulara, özellikle de “sesin anlamı”(Semiotik Der Stimme) konusunda duyarlılık kazandırmıştır.⁸⁷ Kültürler arası iletişimin önemli bir yayıcısı olan TRT özellikle yayınlandığı dönemden itibaren yapılan derleme çalışmalarıyla da hem kültürümüze hem de âşıklık geleneğine hizmet etmiştir. Özellikle: “Muzaffer Sarısözen, Halil Bedi Yönetken ve arkadaşları tarafından TRT kapsamında 1938-1952 yılları arasında yürütülen derleme çalışmalarında on bin civarında Anadolu ezgisi derlenmiştir.”⁸⁸

Son dönem âşık biyografileri incelendiğinde âşıklık geleneği ile radyo sinema ve televizyonun ne kadar içli dışlı olduğunu anlayabilmekteyiz. Buna örnek olarak Tekirdağ doğumlu olan Zülfikar Akgün gösterilebilir. “İlk kez 1969’da Konya Âşıklar Bayramı’na katıldı ve aralıksız her yıl 1985’e kadar bu şölenlerde saziyla hazır bulundu. İstanbul’da ikamet eden ozan, bu ilimizdeki gazinolarda programlar

⁸⁵ Akıllıoğlu, Serpil ve Aziz, Aysel, 1990, Dün 'den Bugün'e Radyo-Televizyon, s.22

⁸⁶ <http://notoku.com/radyonun-kisa-tarihcesi/> , 24.09.13

⁸⁷ Aytaç, Gürsel, 2005, Medya ve Edebiyat, Hece Yay, Ankara, s.20

⁸⁸ Özdemir, 2012, age, 331

*sundu. Pek çok filmde de rol aldı. Sinema alanın da da büyük bir yetenek gösterdi.”*⁸⁹ Âşıkların sinema filmlerinde de sazlarıyla sözleriyle yer alması gelenek açısından önemlidir; çünkü bu gelenek geleceğe kalmak istiyorsa geçmişinden güç almalı ve yeniliklere de açık olmalıdır.

Karslı Âşık Murat Çobanoğlu’nun eserleri de Karseli, Çağrı, Pınar ve Hizar, Türk Edebiyatı ve Folklor dergilerinde yayınlanmıştır. Murat Çobanoğlu’nun çok sayıda radyo ve televizyon programına katıldığı bilinmektedir. Feyzi Halıcı’nın Murat Çobanoğlu ile yaptığı konuşmada Çobanoğlu’nun TRT’den çok şey beklediğini şöyle dile getirmektedir: “*Âşıklık geleneğini sürdürmek istiyorsak, önce âşıklarımızı sosyal güvence altına almalıyız... Bana göre Türkiye radyoları, Televizyon, Kültür Müdürlükleri, Belediyeler, Valilikler âşıklara sosyal güvence sağlayacak görevler bulabilirler*”⁹⁰ diyerek TRT’yi âşıkların sosyal güvencesi olarak görmüştür.

Medya’nın Âşıklık geleneğine ve âşıklara olumlu yanlarının yanında olumsuz sayabileceğimiz yanları da vardır. Buna örneklendirecek olursak televizyon programına çıkan Sivas yöresi âşıklarının bir kısmı, televizyon programlarının âşıkların aralarını açtığını belirtmekte ve bu durumun da âşıkların saza ve söze karşı soğumasına yol açtığını ifade etmektedirler. Hatta “*Kul Fani bu yüzden sazi sözü iki yıl bıraktığını belirtmektedir*”⁹¹ Televizyondaki atışmalarda atışma kuralları ve süresi âşıklar tarafından belirlenmemektedir. Bu durum âşıkları etkilemektedir. Belirli bir süre ve konuyla âşıklık geleneği kendisini tam anlamıyla yansıtamaz.

Medyadan bahsederken gazete ve dergiler de unutulmamalıdır. Âşıkların eserleri birçok dergi ve gazetelerde yayınlanmıştır. Örneğin hakkında yüzsek lisans tezi de yazılan Âşık Kul Gazi’nin eserlerinin bir bölümü: “*Hakikat(Sivas), Yeni Karabük, Karabük Postası, Hürsöz (Erzurum), Ülker(Kayseri) gibi gazete ve Aksu, Eflatun, Gülpınar, Halay, Öğretmen Dünyası, Köz, Türk Folkloru Araştırmaları, gibi dergilerde yayınlanmıştır.*”⁹² Yerel ve ulusal birçok dergi ve gazetelerde âşıkların eserlerinin yayınlanması geleneğin yazılı bir şekilde bu kaynaklarda yer almasını

⁸⁹ Halıcı, Feyzi, 1992, age., s.34

⁹⁰ Halıcı, 1992, age., 143

⁹¹ Şeref, Boyraz, 2001, *İletişim Araçlarının Ozanlık Geleneği Üzerindeki Etkileri*, Folklor/Edebiyat, Ankara, S.26, s.163-168

⁹² Halıcı, 1992, age., s.319

sağlamıştır. Araştırmacılar da geleneğin geçmişine bu yazılı kaynaklardan ulaşmaktadırlar.

Âşıklık Geleneği Medyayla ilişkisine devam etmiş ve bunu ilerleterek kayıtlı sektör dediğimiz elektronik ortamda kendisine yer bulmuştur.

1.2.Âşık Tarzı Şiir Geleneğinin Elektronik Ortama Taşınması

Türk kültürünün ve edebiyatının en önemli temel taşlarından olan âşıklık geleneği çeşitli aşamalardan geçerek günümüze gelmiştir. Bu aşamalardan birisi ise bu geleneğin teknolojik gelişmelere paralel olarak kedisini geliştirmesi ve teknolojik araç ve gereçlerden yararlanmasıdır. Sözel kültüre dayalı olan bu gelenek, sözel geleneğini sürdürerek ve bu alanda geliştirilen araçlardan da yararlanarak kültürümüzün devam etmesini sağlamıştır. “Sözlü kültür bağlamında Türk kültürünün gen haritası, Türk kimliğinin sağlıklı şifreleri, şamanın/ozan-baksının Anadolu'daki ardılı olan Âşıklar tarafından taşınmış ve taşınmaya devam etmektedir. Bu nedenle kültürünün yaşatılmasında Âşıklar, önemli işlevler üstlenmektedir. Türk milleti, bu kültürel bellek/miras ile sağlıklı şifreler sayesinde geçmişten geleceğe ulaşabilmektedir.”⁹³ Geleneğin yaşaması için geleneğin iyi bilinmesi ve çağın da sunduğu yeniliklerden yararlanılması gerekmektedir.

*21. yüzyıla kadar gerek Türkiye’de gerek diğer Türk Cumhuriyet ve Topluluklarında olduğu kadar 20. yüzyılda yeni göçlerle yerleşilen Avrupa topraklarında hayatini sürdüren Âşıklık geleneği sanat niteliğinin yanında Türk milletinin iletişim yolu ve yöntemi olduğu kadar genetik şifrelerin de taşıyıcısıdır. Âşık Edebiyatı ve ona bağlı olarak anonim türküler bu açıdan tahlil edilmeli ve Türk kültürünün kapalı açık kodları ve şifreleri aydınlatılmalıdır.*⁹⁴

Milletler kültürlerini sözlü, yazılı ve elektronik kültür ortamlarında şekillendirirler. Bu üç ortamda üretilen ürünlerin ortaya konulmaları ve yaşatılmaları ile ilgili uygulamalar birbirinden farklıdır. Türk kültürü ve dolayısıyla edebiyatı da bu üç aşamadan geçmiş veya geçmektedir. Türk Sözel Edebiyatı (Türk Halk

⁹³ Özdemir,2012,age, s.323

⁹⁴ THBMER, 2012, age, s.2

Edebiyatı) ortaya çıkış itibarıyla sözel özellikler taşıdığı için Türk Edebiyatı'nın sözlü aşamasını yansıtmaktadır.

*Âşık Tarzı Edebiyat ve Kültür Geleneği: 16. yüzyıldan 19. yüzyıla kadar kahvehane odaklı olarak sözlü kültür ortamında sürdürdüğü hayatiyetini 19. yüzyılda İstanbul Cağaloğlu-Babıali'de gerçekleşen "yazılı kültür ortamı" ve 20 yüzyılda da İstanbul Unkapanı Müzik Çarşısı ile de "elektronik kültür ortamı"na taşıyarak ülkemizin en geniş yerli ve kitlesel popüler kültür kategorisini oluşturmuştur.*⁹⁵ İstanbul her üç kültürel iletişime de merkezlik yapmanın yanında bu üç kültürel sürecin gerçekleşmesinde de öncülük yapmıştır. Bu özellik ise İstanbul'un batıdaki gelişmeleri yakınlığı itibarıyla daha yakından takip edebilmesiyle açıklanabilir. O halde âşık tarzı ile ilgili yüzyıllık romantik tasavvurlarımızı bir yana bırakarak konuya gereken önemi vermek ve onu mevcut delillerden hareketle kendi gerçekliği içinde değerlendirmek zamanı gelmiştir.

Sözel kültürün elektronik ortama aktarılması sağlayan araçlar ve bu araçların kullanılmasıyla oluşturulan iletişim doğal olarak yüz yüze yapılan iletişimden farklıdır. Artun, sözel kültürün elektronik ortama aktarılmasıyla oluşan elektronik kültür ortamı kavramını şöyle açıklıyor. *"İnsanları sosyal kılan birbirleriyle kurdukları iletişimdir. İnsanların yazı, matbaa ve elektronik gibi ses ve sözü mekâna bağlayan teknolojiler kullanmaksızın yüz yüze ve sese dayanarak iletişim kurduğu ortama sözlü kültür ortamı adını veriyoruz. İletişim amacına yönelik bir araç aracılığıyla nakledilerek ve kaydedilerek icradan bağımsızlaştırılarak aktarımının sağlandığı kaydedilmiş icralara da kendi içinde yaratıldıkları yazılı kültür ortamı, elektronik kültür ortamı adını veriyoruz.*⁹⁶ Elektronik kültür ortamı günümüzde hızla ilerlemektedir. Gelecek kültürler ve kültürler arası etkileşimler bu ortamda kendilerine yer arayacaklar ve gelişeceklerdir.

Eğitim, teoloji ve felsefe alanında araştırma yapan Walter J. Ong 'un eseri olan *"Sözlü ve Yazılı Kültür Sözü'nün Teknolojileşmesi"* adlı çalışmada, iletişimin sadece sözcüklerle sağlandığı dönemi ve bu dönemden sonra iletişimin sözün yazıya aktarılmasıyla sağlandığını açıklamaya çalışmaktadır. Günümüzde ise sözlü kültürün

⁹⁵ Çobanoğlu, Özkul, 2007, *Âşık Tarzı Edebiyat Geleneği ve İstanbul*, age., s.8

⁹⁶ Artun, Erman, *İletişim Çağında Âşıklık Geleneğinin Geleceği*, <http://turkoloji.cu.edu.tr/HALKNİLİMİ/12.php>, Erişim Tarihi: 15.09.13

teknolojiye de ayak uydurarak hem geniş kitleler arasında iletişimi sağladığı hem de gelişen teknolojinin –radyo, televizyon ve internet gibi- bir aracı olduğunu dile getirmektedir. J. Ong’un sözlü kültürün yazıya geçmesiyle birlikte tamamen silinmediğini etimolojik varlığını günümüze kadar sürdürdüğünü dile getirdiğini görebilmekteyiz. Sözlü kültürün gelişimini “birincil ve ikincil sözlü kültür” olarak ayıran J. Ong bunu şöyle açıklamıştır: *“Yazı ve matbaa kavramlarının varlığını bile bilmeyen, iletişimin yalnız konuşma dilinden oluştuğu kültürleri, “birincil sözlü kültür” olarak nitelendirdim. Buna karşılık günümüz ileri teknolojisiyle yaşantımıza giren telefon, radyo, televizyon ve diğer elektronik araçların “sözlü” nitelikleri, üretimi ve işlevi önce yazı ve metinden çıkıp sonra konuşma diline dönüştüğü için “ikincil sözlü kültür”ü oluşturur. Bugün hemen hemen her kültürde bir yazı kavramı ve bu kavrama dayanan bir yazı deneyimi bulunduğu için, gerçek anlamda birincil sözlü kültür pek kalmamıştır. Fakat ileri teknolojiye yararlanan pek çok kültür ve altkültürde, derece derece, hâlâ birincil sözlü kültürden kalma düşünce biçimlerine rastlamak mümkündür.”*⁹⁷

Sözel anlatımın elektronik dönüşümü, hem kelimenin yazıyla başlayıp matbaayla pekiştirilen mekân bağlarını güçlendirmiş, hem de bilincimizi ikincil sözlü kültür çağına sokmuştur.

Sözel kültürün yazıya geçirilmesi ve yazılı kültürün elektronik araçların araya girmesi bu kültür daha geniş kitlelere yayılması sonucunu doğurmuştur. *“Bugün ortaya atılan iddiaların tersine, elektronik araçlar, basılı kitapları yok etmez, tam tersine kitap sayısını artırır. Nitekim elektronik ses kayıt aletleriyle söyleşiler yapıldıktan sonra binlerce “söyleşi” kitabı ve makalesi basılmıştır.”*⁹⁸ Bu düşüncüyü âşıklık geleneği için düşünürsek de geçerli olduğu görülebilir. Yazılı ve görsel medyanın yayılmasıyla âşıklar kendilerine bu âlemde yer aramış ve bulmuşlardır. Elektronik aygıtları da kullanan âşıklar bu sayede tanınmışlar ve kendileri ve âşıklık geleneği hakkında birçok araştırma yapılmasına vesile olmuşlardır.

Ong’un bu yaklaşımından yola çıkacak olursak birincil sözel kültür yerini yavaş yavaş ikincil sözle kültüre bırakmaktadır. İkincil sözel kültürün etkisi ise birincil sözel kültürden daha geniş alana yayılması ve ikincil sözel kültürün

⁹⁷ Ong, Walter, J., age., s.23-24

⁹⁸ Ong, Walter, J., age., s.160

dinleyicileri arasında grup bilincinin sağlanmasıdır. Geçmişte anlatılan ve günler haftalar süren bir anlatının-örneğin mit, efsane ve destan gibi-bir grup ya da kitle tarafından dinlenmesi bu dinleyenler arasında bunun ezberlenmesi ve dilden dile anlatılarak zenginleşmesi söz konusu olmuştu. Günümüzde aynı şekilde bir anlatının elektronik aletler sayesinde kayıt altına alınmasıyla birlikte daha geniş grup ve kitlelere ulaşma imkânı bulmaktadır. Fakat bu elektronik kayıt sisteminin yukarıda bahsettiğim birincil sözel kültürde olduğu gibi dilden dile dolaşarak zenginleştiğini söylemek pek mümkün görülmemektedir ki günümüzde geçmişte olduğu kadar güçlü bir anlatı türü doğmamakta doğsa bile gelişmemektedir. *“Elektronik teknoloji, telefon, radyo, televizyon ve çeşitli ses kayıt araçlarıyla da bizi “ikincil sözlü kültür çağı”na sokmuş bulunmaktadır. ...İkincil sözlü kültür birincile hem çok benzer hem de hiç benzemez. Yazı ve matbaa, okumakta oldukları metni anlamaları için insanları yalnız kılıyorsa, birincil ve ikincil sözlü kültürler de dinleyiciler arasında güçlü bir grup bilinci yaratırlar. Ancak ikincil sözlü kültürün grup bilinciyle bir araya getirdiği dinleyici topluluğu, birincil sözlü kültürdekinden kat kat geniş bir kitledir.”*⁹⁹ Ulaşılan bu geniş kitleler ise günümüzde popüler kültürü doğurmaktadır. Popüler kültür de ise her şey çabuk tanınıp çabuk eskimektedir. Günümüz medyasının popüler kültür ürünlerini ön planda tutması ve daha sonra onları zamanla gündeme getirmemesi bu kültürün çabuk eskimesine neden olmaktadır. Âşıklık geleneğinin ve âşıkların popüler olduğu bir dönem olmuştur. Günümüzde medyada kendilerine çok fazla yer bulamayan âşıklık geleneği bu popülerlikten etkilenmişlerdir. Tek tipleşmeye ve tek bir insan kültürü yaratmaya çalışan bu popüler anlayıştan uzaklaşılması gerekmektedir.

Etkisi önceki çağlardan itibaren görülmekle birlikte 20. yüzyıldan itibaren yönünü Batı Kültürü’nün etkisine yönelten Osmanlı toplumunda âşıklar da bu etkilenmeden nasibini almışlardır. Bu gelişim ve değişimi takip edemeyen âşıklık geleneğinin de yok olmaya yüz tutacağı bir gerçektir. Bunun bilincinde olan âşıklar da kendilerini çağlarının gelişim ve değişimine ayak uydurma zorunluluğu duymuşlardır. Eski çağlarda birçoğu okuma yazma dahi bilmeyen âşıklar günümüzde yavaş yavaş köy-kent arasındaki eğitim, kültür ve bilgi seviyesinin de ortadan kalmasıyla kendilerini geliştirmişlerdir. *“Bugün halkın yarısı artık aydınla aynı*

⁹⁹ Ong,2012, age., s.160-161

kültür çevresini paylaşmaktadır. Köyde kalanlar da kent kültürüne hızla bağlanmaktadır. Günümüz insanı düşte görülen soyut sevgiliye seveda şiirleri yerine somut, yeni toplumun yarattığı yeni insan tipinin özlemlerine cevap verecek yeni duyuşlarla örülü yeni şiirler istiyor. Âşıklık geleneği de belirgin özelliklerini kaybetmeğe başlamıştır. Âşık şiiri sözle yaratılıp sözle yayılır olmaktan çıkmaya başlamıştır. Örnekleri azalmakla birlikte saz eşliğinde topluluk karşısında doğmaca şiirler söyleyen âşıklar vardır. Doğmaca şiirde geleneksel şiir malzemesini kullanan âşık, yazarak ürettiği şiirlerde kişisel yaratmayı öne çıkararak yeni âşık tarzı şiire imzasını atmaya başlamıştır.¹⁰⁰ Saz çalıp irticalen şiirler söyleyen âşıkların yanında şiirler yazıp onu kayıtlı sektörle dinleyicilerine ulaştıran âşıklarımız vardır. Her iki şekilde de âşıklık geleneği günümüzde varlığını devam ettirme çabasıdadır.

Eski çağlarda dilden dile obadan şehre gezgin âşıklar sayesinde aktarılan âşık şiiri “günümüzde kitle iletişim araçlarıyla yayılmaya başlamıştır. Teknoloji, geleneği yayan gezginci âşığın yerini alarak geleneğin dar çevrelerde sıkışıp kalmasını önleyerek yayılmasını sağlamıştır.”¹⁰¹ Geleneğin unutulmamasını da sağlayan bu iletişim araçları gelecek yıllarımızda hayatımızda daha fazla yer almaya başlayacaktır. Bu nedenle de âşıklık geleneğinin taşıyıcılarının geleceğe kalmak istiyorlarsa bu iletişim araçlarından yararlanmaları gerekmektedir. “Kitle iletişim araçlarının yayın alanlarının genişlemesiyle, halka zevkinin başka alanlara kanalize edildiği âşıklar ve âşıklık geleneklerinin unutulduğu savı doğru olamaz. Çünkü sazına ses veren âşık hitap ettiği topluma mesajını o toplumun anlayacağı türden verir. Sözü o kültürü almış topluma kodlanmış gibidir.”¹⁰² Her ne kadar zamanın sosyo kültürel şartları salt âşıklık geleneği ile uğraşıp âşıkların ihtiyaçlarını karşılayacak düzeyde olmasa da geleneğe gönülle bağlı olan kişilerin verdiği destekler ve âşıkların da bu işe gönül bağı ile sarılmış olmaları bu geleneğin geleceğe kalacağı yönünde bizlere umut vermektedir.

¹⁰⁰ Artun, Erman, 1998, *Günümüzde Yeniden Yapılanan Âşıklık Geleneğinin Sosyo-Kültürel Boyutu*, Emlek Yöresi ve Çevresi Halk Ozanları Sempozyumu Bildirileri, <http://turkoloji.cu.edu.tr/HALKBILIM/9.php>, Erişim tarihi: 15.09.13

¹⁰¹ Artun, Erman, *Âşık Edebiyatı Çalışmalarının Değerlendirilmesi- Öneriler katkılar-* turkoloji.cu.edu.tr, Erişim Tarihi: 24.09.13

¹⁰² Yardımcı, Mehmet, *Geçmişten Geleceğe Ozanlık Geleneği ve Bu Süreçte İletişim Araçlarının Rolü*, turkoloji.cu.edu.tr, Erişim Tarihi: 24.09.13

Yukarıda da bahsedildiği gibi bizim için önemli olan elektronik kültür ortamını belirleyen elektronik aletlerin çokluğu değil bu aletlerin kültürü olumlu yönde değiştirmesi veya geliştirmesi şeklinde kullanılmalarıdır. İletişim ve ulaşımın birbiriyle etkileşim içinde olduğu düşünülürse günümüzde bu aletlerin bolca üretilmesi de kaçınılmaz olmuştur. *“İletişimi artırıp hızlandıran çeşitli araçların - tabii ki bunlara otobüs, tren, uçak gibi hızlı ulaşım araçları da dâhildir. Bolca üretilip kullanılmaya başlandığı zamana, özellikle geçtiğimiz yüzyılın son yarısına ve içerisinde bulunduğumuz döneme “iletişim çağı” da denilmektedir.”*¹⁰³ Ulaşımın git gide daha da kolay şekilde sağlanmasıyla birlikte kültürünü koruyup geliştiren milletler bu etkileşime olumlu katkı sağlayacaklardır. Aksi halde globalleşmenin etkisiyle birçok kültürel özelliklerini kaybedeceklerdir.

İletişim çağının gelişiminde yazının etkili olduğunu yukarıda belirtilmişti. Bu yazın dünyasının tüm kitleleri etkilemesiyle birlikte insanlar arasında duygu fikir ve düşünce gücü gelişmiştir. Bu gücün artması münasebetiyle insanlar kitleleri etkileyen yeni aletler icat etmişlerdir. Bu aletleri üreten veya daha çok alma potansiyeli olan ülkeler gelişmişlerdir. Günümüzde ise iletişim çağının hızla ilerlediği dünyamızda bu gücü elinde bulunduranlar veya iyi kullanalar bilimde, sanatta ve gelişimde daha çok ilerleme kaydetmişlerdir. Ülkemiz ise özellikle Cumhuriyet Dönemiyle birlikte ulaşım ve iletişime önem verilmiş başlangıçta sınırlı olan alma ve üretme kapasitesi daha da gelişme göstermiştir ve buna devam etmektedir. Ülkemize elektronik aletlerin gelmesi ve bunun yayılması şu şekilde olmuştur. *“Ülkemizde elektronik kültür ortamının başlangıcı 1900’lü yılların başında gramofonla olmuştur. İlk Türkçe plaklar 1900 yılında Almanya’da The Gramophone Ltd. şirketi tarafından yayınlanır. Die Deutsche Grammophongesellschaft şirketinin Nisan 1905 tarihli bir kataloğunda 360 adet plak adı geçmektedir.1912-1932 yılları arasında yapılan 78’lük taş plakların muhtevasını analiz eden bir araştırmadan bu dönemde Türk Sanat ve halk musikisi ile ilgili plakların yanı sıra dönemin Meddah Sürurî, Meddah Mazlum, Hazım Körmükçü gibi tanınmış meddahlarından yapılan kayıtlarla orta oyunu, karagöz gibi geleneksel Türk halk tiyatrosuna ait metinlerin yer aldığını*

¹⁰³ Boyraz, Şeref, 2001, *İletişim Araçlarının Ozanlık Geleneği 'ne Etkileri*, Folklor/Edebiyat, Ankara, S.26, s.2, Erişim Tarihi: 24.09.13,turkoloji.cu.tr.

öğreniyoruz”¹⁰⁴ Gramofonla yayılan yapılan elektronik ortamda icra yöntemi radyonun devreye girmesiyle işlerliğini daha geniş alanlara yaymıştır. Radyoda yayınlanan halk müziği ürünleri ve âşık tarzı ürünler geniş kesimlerce dinlenmiş ve bu ürünler tanınmaya başlamıştır. Radyodan sonraki elektronik ortam araçlarını plak ve kasetler oluşturmuştur. Plak ve kasetler radyodan farklı olarak her an el altında bulunması ve istenildiği zaman dinlenilebilmesi ile radyodan farklıdır. Bu araçlar ilerdeki bölümlerde de değinileceği gibi gizli bir usta-çırak ilişkisini yürütmüştür. Radyo, plak ve kasetten sonra ise televizyon hayatımıza girmiştir. Birçok kültür ürününün yanında âşıklık geleneği de kendisini bu elektronik ortamda göstermiştir. *“Müstakil manzum söyleyişler, halk hikâyeleri, hatta irticalen yapılan karşılaşmalar bu ortamda dinleyicisine ulaşmıştır. Askı ve muamma geleneği bile canlı olarak sunulmasına karşılık, önceki dönemlerde yaşamış âşık biyografilerinin bir kesiti olarak günümüz dinleyicisine sunulmakta ve dinleyici, günümüzde işlerliğini yitirmiş bir gelenek konusunda bilgilendirilmektedir.”*¹⁰⁵ Televizyon zamanla her evin başköşesini almaya başlamıştır. Televizyon eğlence kültürünün öğelerini yansıtmasının yanında haber alıp-vermenin de en önemli aracı haline gelmiştir.

Türkiye’de Radyo ve Televizyonların 1964 yılında TRT (Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu) adıyla olarak birleşmesiyle kamu yayını yapmakla görevli tek kuruluş olmuştur. TRT yayına başladığı yıldan günümüze kadar kültürel öğelere önemli hizmetlerde bulunmuştur. Kendisi bir edebiyat öğretmeni olan Ahmet Kutsi Tecer Sivas’ta 1931 yılında “Şairler Bayramı”nı ilk kez düzenlemiştir. Tecer 1932 yılında ise Halk Şairlerini Koruma Derneğini kurmuştur. Tecer Muzaffer Sarısözen’le tanışmış ve adeta onu keşfeden kişi olmuştur. Muzaffer Sarısözen de yıllarca TRT’de hizmet etmiş ve Anadolu’da kaybolmaya yüz tutmuş birçok ezgiyi TRT arşivine katmıştır. *“Bu süreçte Ahmet Kutsi Tecer’in başlattığı ve Mustafa Sarısözen gibi bir anlamda talebelerinin takip ettirdiği hareketin ötesinde âşık tarzı mensuplarının elektronik kültür ortamında yer alışları şuurlu bir kültür programından ziyade tamamen serbest piyasa ticari mantığı içinde ekonomik kazanç esasına göre şekillenir.”*¹⁰⁶ Âşıkların eserlerini ticari kazanç sağlamaya yönelik

¹⁰⁴ Anhegger, Robert, “Türk Sosyal Tarihi İçin Kaynak Olarak 1912-1932 Arasında Çıkan 78’lik Sözlü Taş Plaklar III, Tarih ve Toplum, S. 87, İstanbul, 1991, s. 35-43.

¹⁰⁵ Oğuz, 2012, age., 334

¹⁰⁶ Çobanoğlu, Özkul, 1996, *Âşık Tarzı Şiir Geleneği İçinde Destan Türü Monografisi*, Hacettepe Üniversitesi Doktora Tezi, Ankara, s.219-220

yapmaları diye bir şey söz konusu olamamalıdır. Aynı zamanda âşıklardan ve onların eserlerinden de ticari amaç bekleyerek radyo ve televizyon programları yapılması veya kasetler üretilmesi geleneğe zarar verecektir. Çünkü ticari amaçla belirlenen gelenek sınırları belirlenerek üretilecektir. Bu ürünlerin de geleneğe katkı sağlayacak niteliğe sahip olması beklenemez.

Radyonun yayın hayatımıza girmesiyle birlikte âşıklık geleneği de bu alanda kendisine yer bulmuştur. Özellikle bu alanda TRT de Muzaffer Sarısözen ve arkadaşlarının kurmuş olduğu “Yurttan Sesler” korosu da bu alanda yapılan önemli bir adımdır. *“Radyo yayınları 1940’lı yıllardan itibaren Muzaffer Sarısözen ve arkadaşlarının gerek derlemeleri ve gerekse "mahalli sanatçı" olarak takdim edilen ve birçoğu âşık olan "Yurttan Sesler" gibi programlarda hem mahalli ezgilerin ulusal seviyede yaygınlaşmasını hem de Âşık Veysel gibi bazı âşıkların kısa sürede yurt çapında tanınmasını sağlamıştır.”* Âşıklar bu programlarda kendilerini tanıtmışlardır. Bunun yanında çeşitli yörelerden gelen âşıklar bu programlarda karşılaşmışlar ve karşılıklı etkileşim halinde bulunmuşlardır. Sadece kendi yörelerinin âşıklarını dinlemeye alışmış olan dinleyiciler hem yurt içinde hem de yurt dışında yaşayan birçok aşığı dinlemiş veya izlemişler yöresel farklılıkların tadına varmışlardır.

Radyo yayınlarından sonra elektronik kültür ortamının söz, ezgi ve müziğin kaydedilerek dondurulması bir başka ifadeyle söz ve müziğin icralarının kaydedilerek paketlenmesi (mediated performances) anlamında 1960 yıllarında plak ve pikaclar yaygınlaşır, bunu 1970’lerden sonra kasetler ve kasetçalarının kullanımının yaygınlaşması takip eder. Aynı şekilde 1970’lerde başlayan televizyon yayınları 1980’lerden sonra devlet tekelinden çıkıp yaygınlaşır.”¹⁰⁷ Bu bağlamda elektronik kültür ortamının âşığı, dinleyicisinin kendisini yüz yüze bir ilişki içinde tanımadığı bir kişidir. Elektronik kültür ortamında âşık, dinleyicisinin çoğu zaman posterinden veya kasetinin kapağına basılan resminden yahut konser veya radyo-televizyon programından tanıdığı bir kişinin plağı, kasede veya başka bir elektronik malzemeye kaydedilmiş icrasıyla karşısındadır. Burada âşık tamamen aradan çekilmiş ve dinleyiciyi icrasıyla açık ticari bir ilişki bağlamında baş başa bırakmıştır.

¹⁰⁷ Çobanoğlu, Özkul, Elektronik Kültür Ortamında Âşık Tarzı Şiir Geleneği Bağlamında Çukurova Âşıkları Üzerine Tespitler, Erişim Tarihi: 12.07.2013, http://turkoloji.cu.edu.tr/CUKUROVA/sempozyum/semp_3/cobanoglu.php

Elektronik kültür ortamı bağlama ile icra edilen ezgi ve âşığın sesiyle kaydedilen sözler açısından yazılı kültür ortamına nazaran sözlü kültür ortamına daha yakın gibi gözükmektedir. Ancak bu yakınlık ses ve söz birlikteliğinin ötesinde yanıltıcıdır. Gerçekte, elektronik kültür ortamına geçişle beraber, âşık tarzı şiir geleneği yeni kültür ortamından kaynaklanan çok ciddi yapısal ve işlevsel değişimler ve dönüşümler yaşamaktadır.

Öncelikle, elektronik kültür ortamında âşıkların yetişmelerinde farklılaşmalar gözlenmektedir. Hali hazırda pek çok birinci kuşak elektronik kültür ortamı âşığı sözlü kültür ortamında usta-çırak ilişkisi içinde yetiştikten sonra elektronik kültür ortamında eser vermekte ve sanatlarını icra etmektedirler. Aynı şekilde yazılı kültür ortamında eser üretirken saz çalmasını bilen pek çok âşık 1960'lı yılların ilk yansından itibaren elektronik kültür ortamında eser üretmeğe başlamışlardır. Elektronik kültür ortamında eser üreten ikinci kuşağın diğer bir kısmı ise geleneksel usta-çırak ilişkisinden ziyade büyük şehirlerde tanınmış icracılar tarafından açılan saz veya bağlama okullarında öncelikle bağlama çalmayı notalı olarak öğrenmekte ve elektronik kültür ortamında nota ile icraya yönelik olarak hazırlanmaktadırlar. Başka bir grup âşık ise bağlama çalmayı ve şiirlerini kendi kendilerine kaset dinleyerek ve bu yolla dinledikleri âşıkları taklit ederek böylece örtülü bir çıraklık dönemi geçirmek suretiyle yetişmektedirler.

Elektronik ortamın Âşıklık Geleneği'ne etkisini ve ikisi arasındaki etkileşimini şöyle özetleyebiliriz:

Yurt dışına giden gurbetçilerimiz ve geride kalan akrabaları arasında büyük bir hasret duygusu yaşanmıştır. Bu hasretliklerini mektup, telgraf ve telefonla gidermeye çalışmalarının yanında memleketlerinden gelen plak, kaset, radyo, televizyon vs. aletlerle gidermeye çalışmışlardır. Özellikle yurt dışına çıkanlar bu hasretliklerini çeşitli sanatçıları, âşıkları ve bunun gibi memleketinden kendi kültür özelliklerini yansıtan insanları misafir etmişlerdir. Böylece yurt dışı için gurbet eserleri icra eden âşık ve sanatçılar meydana gelmiştir. Âşıklara ve eserlerine ulaşamayanlar ise yukarıda bahsettiğimiz elektronik aletler sayesinde bu özlem ve hasretlerini gidermeye çalışmışlardır. *“1960'lı yıllarda başlayan işçi olarak sanayileşmiş Batı Avrupa ülkelerine dış göç, genel olarak âşık edebiyatı tarzının 1960'lar sonrası inkişafında ve özellikle de elektronik kültür ortamına geçiş*

sürecinde son derece önemli katalizör rolü oynadığı görülmektedir. Dış göç olgusu, hem yurt dışındaki işçiler ve hem de onların Türkiye’de kalan yakınları açısından düşünüldüğünde son derece geniş bir kitleyi içine alan Ulusal seviyede etkileri olan sosyal hareketlilikti.” ¹⁰⁸

Siyasi, sosyal ve toplumsal olayların doğrudan etkilediği âşıklık geleneğinin ülkemizin doğrudan katılmadığı ancak BM kararıyla girdiği Kore Savaşı ve daha sonra 1974 yılında meydana gelen Kıbrıs Barış Harekâtı hakkında söylenen destanlar da elektronik ortamda kendilerine yer bulmuşlardır. Burada ölen ve yaralanan asker ve yakınları için yazılanlar âşık tarzı mahsullerin ve özellikle destanların elektronik kültür ortamında yaygınlaşmasını sağlamıştır. Söz konusu süreci yaşayan âşıklardan birisi olan Âşık Murat Çobanoğlu ise yazılı kültür ortamından elektronik kültür ortamına geçişi ve bu bağlamda âşık tarzı destanların durumunu şöyle ifade etmektedir: “*Bundan 30 sene önce öyle askerde ölen kalan birine veya hanımına yahut da bir depreme bir âşık destan yazıyor ve bunu bastırıp eline 400-500 tane destan alıp şehirlerde yolların kenarında, trenlerde veya otobüslerde çağırır söyler satardı. Şimdi o türler kalktı, yani şimdi onun yerini kasetler aldı. Eskiden plaklar vardı. Şimdi destanlar kasetlerle satılıyor.*” (Çobanoğlu 1995) ¹⁰⁹ Çobanoğlu bu sözyle değişimden bahsediyor ve bu değişimden âşıkların da yararlandığını belirtiyor.

Yukarıda da bahsedildiği gibi elektronik ortam Âşıklık Geleneği’ni etkisi altına almasından itibaren bu gelenek daha geniş kitlelerce tanınmaya başlamıştır. Bu etkileşimin önemli bir sonucu ise mahalli diyebileceğimiz deyiş ve söyleyişlerin zamanla ulusal seviye gelmesi olmuştur. Böylelikle de kültürleşme dediğimiz yerelden ulusala geçiş olmuş ve ulusa mal olan eserler meydana gelmiştir. Günümüzde elektronik ortam, oluşturulan eserlerin uluslararası boyuta kadar ilerlemesini sağlamıştır. Elektronik kültür ortamı iletişim teknolojisinin âşık tarzı şiir geleneği mensuplarınca kullanılmağa başlamasıyla birlikte bugüne kadar pek dikkate alınmayan başka gelişmeler de ortaya çıkar. Bunlardan açık ve gözlenebilen sonuçları itibariyle elektronik kültür ortamı teknolojisinin âşık tarzı üzerinde açık fonksiyonlarından biri diyebileceğimiz, mahalli âşık havası mahiyetindeki ezgilerin

¹⁰⁸ Çobanoğlu, 1996, age., s.220

¹⁰⁹ Çobanoğlu, 1996, age., s.222

elektronik kültür ortamında kaydedilen icraları yoluyla kolayca ve çoğu zaman hiçbir külfete girilmeksizin yurdun hatta dünyanın dört bir yanına dağılmasıdır. Bunun neticesi olarak mahallî âşık havaları radyo ve televizyonun etkisiyle süratle mahalli seviyeden ulusal seviyede bilinir ve çalınır hale gelmiştir.

Çağlar boyunca Âşıklık geleneğinin önemli bir gelişim aşaması olan usta-çırak ilişkisi ile âşık yetişmesi geleneği bu geleneğin elektronik ortama taşınmasıyla birlikte değişiklik kazanmıştır. Artık usta bir âşığın dizinin dibinde yetişen âşık yerine onun deyiş ve söyleyişlerini elektronik aletlerden dinleyerek geliştiren âşıklar yetişmeye başlamıştır. Elektronik kültür ortamı teknolojisinin âşık tarzında kullanılmasının bir de gizli fonksiyonları söz konusudur. Bunların başında günümüz âşık adaylarının âdeta “gizli çıraklık” dönemi diyebileceğimiz âşık tarzı mahsulleri içeren kasetleri dinlemesi ve bu tür eserler meydana getirme istidadında olanların yaptıkları denemeleri kendi kendilerine kasetlere kaydetmeleridir. Daha sonra da kaydettikleri kasetleri usta bildikleri âşıklara dinleterek onların tenkit ve tavsiyelerini almalarıdır.

Hikâye anlatma geleneği ve destan-ağıt türü ozan-baksı geleneğinde olduğu gibi âşıklık geleneğinde de yer almıştır. Elektronik kültür ortamında da âşıklar plak ve kasetlerinde hikâye anlatmışlar ve yeri geldiğinde destan söylemiş ağıt yakmışlardır. *“Elektronik kültür ortamı teknolojisinin âşık tarzı mensuplarının kullanılmasının ortaya çıkardığı yeni bir sosyo-kültürel olgu “özel ağıt-destan kasetleri” dir. Bilindiği gibi âşık tarzı geleneğin, Ozan-Baksı geleneğinden devraldığı işlevler arasında yas tuturmaya yönelik bir eda ve ezgilerle yaratılıp icra edilen ağıt-destanlar Türk kültür tarihi boyunca kesintisiz olarak süreklilikleri bakımından son derece önemli bir kültürel olgudur.* ¹¹⁰Murat Çobanoğlu’nun da seslendirdiği hikâyeler ve destanlar vardır.

Âşıklık Geleneği yukarıda da bahsedildiği gibi sazlı sözlü sohbetlerde düğün ve derneklerde kendine icra ortamı bulmuştur. Bu ortamlarda âşıklar dinleyicileriyle yüz yüze bir temas halindedirler. Bu durum âşıklık açısından önem arz etmektedir; çünkü âşık ortamdan karşıdaki kişilerin soru ve görüşlerinden yararlanmaktadır. Kişiler arasında soru cevap şeklinde veya onların beğenisinin nabzını iyi tutan âşık

¹¹⁰ Çobanoğlu, 1996, age., s.224

elektronik ortamda bu durumdan yoksundur. Âşık eserini bir plak şeklinde veya kaset şeklinde sunar ve kendisi aradan çekilir böylelikle eser artık dinleyicisiyle baş başadır. Âşıklık Geleneği'nin Elektronik ortama aktarılmasıyla birlikte yüz yüze olan Elektronik kültür ortamının âşığı, dinleyicisinin kendisini yüz yüze bir ilişki içinde tanımadığı bir kişidir. Dinleyici çoğu zaman posterinden veya kasetinin kapağına basılan resminden yahut konseri veya radyo-televizyon programından tanıdığı bir kişinin, plağa, kasete veya başka bir elektronik malzemeye kaydedilmiş icrasıyla karşısındadır. Âşık aradan tamamen çekilmiş sizi kaydedilmiş icrasıyla ticari bir ilişki bağlamında başbaşa bırakmıştır.

Elektronik kültür ortamında eser üreten ikinci kuşağın diğer yarısı ise geleneksel usta-çırak ilişkisinden ziyade büyük şehirlerde tanınmış icracılar tarafından açılan saz ve bağlama okullarında öncelikle bağlama çalmayı notalı olarak öğrenmekte ve elektronik kültür ortamında icraya yönelik olarak nota ile icraya hazırlanarak yetiştirilmektedirler. Burada mahalli ezgilerin yanında bu ezgilerin yöresel farklılıklarını da öğrenmektedirler. *“Bu bağlamda saz okullarında söz ve irticalin yer almaması dikkat çekicidir. Ancak bu okullarda yeterli müzik icra bilgisini edindikten sonra bazı öğrenciler yarattıkları geleneksel âşık tarzının tesiri altındaki orijinal beste ve güfteleri içeren kasetlerle piyasaya çıkmakta ve âşık olarak tanınmaktadırlar. Bunu sözlü geleneğin yozlaşması olarak tanımlamak ve bu yeni oluşumu tanımamak yerine elektronik kültür ortamının yapısından kaynaklanan değişimler olarak ele almak durumundayız.”*¹¹¹

Elektronik kültür ortamından âşıkların düzenlenen konserlere katılmaları sözlü kültür ortamı âşıklarının elektronik kültür ortamı ile ilk tanışmaları olarak kabul edilebilir.

Âşıklık Geleneği'nin elektronik ortama geçmesiyle birlikte âşıklar ekonomik kazanç sağlamaya başlamışlardır. Âşıklar plak ve kaset gelirlerinin yanında radyo ve televizyon programlarına da katılmışlar hatta radyo istasyonu ve televizyon kanalı dahi açmışlardır. Buna örnek verecek olursak ilerde de değineceğimiz Kars TRT radyosunun açılması ve Âşık Murat Çobanoğlu'nun bu radyonun öncülerinden olmasıdır. Ayrıca 2008 yılında Vatan TV'yi satın alan Karslı Âşık Yener Yılmazoğlu

¹¹¹ Çobanoğlu, 1996, age.,334

örnek gösterilebilir. İletişim ortamının hızla artması hasebiyle âşıklardan haber alan halkın artık bu iletişim araçlarından yararlanması âşıkların kazancının bir nebze azalmasına neden olmuş âşıklar da çareyi başka kaynaklara yönelmeyle bulmuşlardır. *“İletişim araçlarındaki gelişmeler nedeniyle kazancı azalan destancı âşıklar yazılı kültür ortamı âşıkları arasında “sesi ve sazı” olanlar düzenlenen konserlere gitmeğe ve orada eserlerini icra etmeye başlarlar. Âşık konserleri 1960’lı yılların ikinci yarısından itibaren ideolojik sağ-sol kamplaşmaları ve Avrupa’ya işçi göçü ile beraber söz konusu kitlelere mesaj vermek amacıyla ortaya çıkar. Konserlerin süreklilik kazanması ve önce plakların sonra da kasetlerin üretilmesiyle elektronik kültür ortamı âşık tarzı göreneği ortaya çıkar.*¹¹² Âşıklar arasında siyasi söylemlerin yer aldığı dönemler olmuştur. Yine bazı âşıklar da dönemlerinin düzenini ve yönetimini eleştiren konularda eserler dile getirmişlerdir.

Eski terimlerin bazen anlam daralması veya genişlemesine uğradıklarını bilinmektedir. Eski dönemlerde destan anlatan âşıklar zamanla bu geleneği ağıt terimiyle yer değiştirme eğilimine girmişlerdir. Elektronik ortamda hikâyeye anlatan âşıklar bu hikâyelerde geçen acıklı olayları ağıt şeklinde ifade etmeye çalışmışlardır. *“Âşıklar elektronik kültür ortamında, biçim, muhteva ve ezgi yönünden “destan ”ın bir alt kültürü kabul ettikleri “ağıt” terimini “destan” a tercih etme eğilimindedirler. Bir başka ifadeyle elektronik kültür ortamında “ağıt” terimi anlam genişlemesine uğrayarak “destan” teriminin karşılığı olarak kullanılmaya başlanılmıştır.*¹¹³ Genelde acılı bir ölümün ardından yakılan ağıt türü burada destan kelimesinin bünyesine girmiştir. Burada destan türü hikâyeyi de içine alarak ve manzum şekilde ifade edilen ağıt türünü de kapsayarak “destan anlatma” adını almıştır. Bu şekilde oluşturulan eserler kayıtlı sektör yardımıyla dinleyicisiyle buluşmuştur. Önceleri kahvelerde anlatılan bu türler zamanla elektronik ortama kaymış ve âşık kahvelerini de olumsuz etkilemiştir. Dinleyici kesim kahveye gideceğine âşığın kasetini alarak evinde veya işyerinde dinlemeye başlamıştır.

Elektronik kültür ortamına geçişle beraber âşıklar yeni işlevler yüklenir ve sözlü kültür ortamının âşık fasılları, hikâyeye anlatma, askı muamma gibi bazı anlatım türlerini ekonomik getirileri düşük olması nedeniyle icra etmezken geleneksel bazı

¹¹² Çobanoğlu, 1996, age.,s.336

¹¹³ Çobanoğlu, 1996, age.,s.337

işlevlerini de kaybederler. Çağlar boyunca kendilerini ifade etmeye çalışan âşıklar dönemlerinin sosyal, siyasal, politik ve ekonomik özelliklerinden etkilenmişlerdir. Eski çağlardan beri epik tarzda çalıp söyleyen âşıkların yaşadığı dönemdeki bu olaylara kayıtsız kalmaması da doğaldır. Devletini öven âşık şiirlerinin yanında devletin aksayan yönlerini de yeren âşık şiirleri yazılmıştır. Dadaloğlu’ndan tutup da daha nice âşıklarımız bu yönleriyle otoriteye başkaldırmışlardır. *“Âşıklar arasında 1960’lardan sonra üstlendikleri yeni işlevler arasında yer alan bir politik görüşün propagandistliğinden hareketle kendilerini “ozan”, “halk ozanı” veya “sanatçı” olarak adlandırma yaygınlaşır. Bu tip adlandırmalarla kendilerini sözlü ve yazılı kültür ortamı âşıklarından ayırmak isteyen, teknik, kullanılan türler ile dünya görüşü itibarıyla katılmak istedikleri farklı ve yeni bir epistemolojik cemaatin misyonunun “misyoner”i kabul eden bu neo-misyoner âşıkların neredeyse tamamının elektronik kültür ortamında sanatlarını icra etmekte oluşları dikkat çekicidir.*¹¹⁴ Âşıkların belli bir dünya görüşüne sahip olması muhakkak doğaldır; ancak âşıklık sanatının siyasi düşüncenin etkisinin altına girmesi doğal karşılanmamalıdır. Âşıklık geleneği tüm Türk ulusunun ortak kültürel değerlerine hizmet eden bir anlayışla hareket etmelidir.

Destan türünün sözlü ile yazılı kültür ortamlarında şekillenen yapısal özellikleriyle elektronik kültür ortamının teknolojik ve tüketime yönelik özellikleri arasında meydana gelen çatışmalar, elektronik kültür ortamında üretilen destanların yeni yapısal özelliklere üretilmesini zorlamaktadır.

Elektronik ortamın âşıklara sunduğu imkânları yukarıda anlatılmaya çalışıldı. Elektronik ortamın olumlu yanlarının yanında olumsuz yanları olduğunu da belirtmek gerekir. Âşıkların aradan çekilerek eseri dinleyiciyle baş başa bırakması böylece sözel ürün olan geleneğin karşılıklı etkileşiminin ortadan kalması bir olumsuz durum olurken başka bir olumsuz durum ise eserin elektronik ortamda ancak belirli bir süreye sıkıştırılma zorunluluğudur. *“Sözlü ve yazılı kültür ortamlarında üretilen âşık tarzı destanlar arasında yüz kıtayı aşan destanlar bulunmasına karşılık elektronik kültür ortamında üretilen destanlar arasında on*

¹¹⁴ Çobanoğlu, 1996, age., s.341

*kıtayı bulan destan sayısı çok azdır.*¹¹⁵Bu zaman darlığı ve dinleyicisiyle karşılıklı olmayan etkileşim âşıkların icralarını zorlamıştır.

Sözel kültür ürünlerinin birçoğunda olduğu gibi âşıklık geleneği de yerel özelliklerden yararlanır. Özellikle yöresel dilini kullanan âşıkların elektronik ortamda İstanbul Türkçesi'ni kullanmaları – veya kullanma zorunda kalmaları- kendilerini ve eserlerini yöresel tat ve güzellikte sunamadıklarını göstermektedir. *“Elektronik kültür ortamı âşıklarının destanlarının konularını radyo, gazete, televizyon gibi medya araçlarından alışında ve kullanılan dilde de sözlü ve yazılı kültür ortamı âşıklarına nazaran bazı farklılıklar gösterme eğilimi içinde olduğu görülmektedir.”*¹¹⁶Bu farklılıklar ise özellikle yerel kültürden yola çıkarak genel kültüre doğru yola çıkan âşıkların icralarını etkilemektedir.

Âşıklık Geleneği'nin icracıları eserlerini oluştururken medyadan konu bakımından yararlanmış ve yine bu eserlerini medya ve elektronik ortam yardımıyla insanlara ulaştırmışlardır. Aynı zamanda medyanın Âşıklar üzerinde bir de dil bakımından etkileşimi vardır. Okuyan ve dinleyen âşıklar medya dili dediğimiz dilin özelliklerinden etkilenmişler ve yöresel dilden İstanbul Türkçesi dediğimiz dille eserler meydana getirmişlerdir. *“Elektronik kültür ortamında eser veren âşıklar, medyadan aldıkları konuları orada verilen kelimelerle birlikte destanlarına aktarmakta oluşunun, geleneksel epistomolojinin bilgi dağarcığını kullanan sözlü kültür âşıklarının eserlerindeki muhtevayı “çağdışı” ilan eden veya böyle olduğuna inanan vulgar ve varjinal okumuş grupların oluşturduğu “entel çevre” tabir edilen ve kaset tüketiminde dikkate değer bir pazar oluşturan dinleyici kitlesine yönelik geçici bir hevesin motive ettiği bir meydan okumadan kaynaklandığı düşünülebilir. Zamanla söz konusu aktarmaların uyum ve buna bağlı tekrarlanışlarla ayıklanmak suretiyle geleneksel repertuara intikal etmesi gerçekleşecektir.”*¹¹⁷Halk kültüründen bağımsız bir entel çevre ve entelektüel kültür düşünülemez. Bu nedenle âşıkların da entellektüel kültürden etkilenmeleri ve entellektüel kültüründe âşıklık geleneğini etkilemesi doğal karşılanmalıdır.

¹¹⁵ Çobanoğlu, 1996, age.,s.341-342

¹¹⁶ Çobanoğlu, 1996, age.,s.355

¹¹⁷ Çobanoğlu, 1996, age.,s.356

Günümüzde iletişimin önemli bir kaynağı olan internet ortamının da âşıklık geleneğinin elektronik ortama taşınması ve var olması hususunda önemli bir yere sahip olduğu söylenilebilir. Şair ruhlu bir toplum olduğumuzu düşünürsek internet ortamında bir çok internet sitesinde insanların tıpkı âşıklar gibi birbiriyle atıştıkları türlü uyaklar düzdüklerini görülmektedir. İletişimin git gide en önemli aracı haline geldiği internet ortamını değerlendiren âşıklarımızın olduğunu ve bunların çeşitli internet sitelerinde eserlerini paylaştığı görülmektedir. Ayrıca türlü konularda deyiş ve atışmalarını da internet ortamında gerçekleştirdikleri görülmektedir. Bu ortamda;

1.Mektupla deyişime örneği sayabileceğimiz e-posta ile deyişmeler,

2. Messengerlar üzerinden yapılan deyişime ve karşılaşmalar olmak üzere iki tarzı tespit etmek mümkündür. Bu deyişmelerde bazen elektronik mektuplaşma örnekleri, bazen de “askı” tarzı deyişlere benzer şekilde cevap verilir: Aşağıdaki örnekte Mikdat Bal’ın yazdığı manzumeye Kamil Durmuşoğlu adeta nazire yazmıştır:

*Eli Kalem Tutan Buyursun**

Mikdat Bal

1.

Eli kalem tutan buyursun haydi!

Yazsın bildiğini geç kalmasın ha!

Görüşünü bize duyursun haydi!

Tarafsızca yazsın öç olmasın ha!

2.

Nutuk lazım değil gerçek yazılsın

Az olsun öz olsun hain üzülsün

Oynanan oyunlar artık bozulsun

Yazılarda kimse suç bulmasın ha!

3.

Öfkene yenilip yayları gerip

İyi bilmediğin konuya girip

Satılmış kargaya kozunu verip

Hasımların senden güç almasın ha!

4.

*Kahpece vurulur polis de er de
Onların hakkını savunan nerde?
Şehitlerin kanı kalmasın yerde
Analar babalar saç yolmasın ha!*

5.

*Birliğe ulaşan bir yol bulalım
Doğruya gerçeğe kalem çalalım
Artık bundan öte tedbir alalım
Taze, gonca güller hiç solmasın ha!*

Vatanı Böldürmeyiz

.....Mikdat BAL'ın "Eli Kalem Tutan Buyursun" şiirine atfen

1.

*Çağrını duyunca, koşarak geldim;
Vatanı, milleti böldürmeyiz biz.
Kinli diyarlara bir selam saldım;
Millet düşmanını güldürmeyiz biz.*

2.

*Söz kalemimizde kurşuna döner
Gider düşmanımın beynine tüner.
Düşü korku olur, yüreğe iner;
Ceddi utandırmaz, soldurmayız biz.*

3.

*Öfkemizden nasip alanlar korksun
Okumuza hedef olanlar korksun
Şu malum falanlar, filanlar korksun;
Postumuzu kolay deldirmeyiz biz.*

4.

*Devletime kalkan eller kırılır
Hesaplar görülür, defter dürülür
Her düşürdükleri bin kez dirilir;
Bir gün olur da saç yoldurmayız biz.*

5.

Birliğe giden yol Turan biliriz

Yolumuza rehber Kur'an biliriz

Bunlardan gayri yol viran biliriz;

Allah'a izleri sildirmeyiz biz.

*Kamil Durmuşoğlu*¹¹⁸

Günümüzde hızla ilerleyen internet teknolojisiyle birlikte hızla yayılan sosyal medya ürünleri olan sosyal iletişim ağları gelişmiştir. Bu sosyal ağlarda bilgi ve haberler hızla yayılmakta ve aynı zamanda bu ağlar kendini ifade etmek isteyen insanlar için bir iletişim ortamı sunmaktadır. “İnternet ortamında geleneksel tarzda şiir örnekleri veren şairlerden pek azı kendine “âşık” demekte, genellikle “şair”i tercih etmektedirler. Bunda, eserlerini “edebiyat-şiir-şair” sitelerinde sergilemelerinin rolü olduğu, çok modern “imgelem”e dayalı şiirler söyleme peşinde olan kimselerle aynı sanal ortamda bulunmalarının etkili bulunduğu düşünülebilir. Şair kelimesinin yanında yaygın olarak “ozan”ın da kullanıldığını görüyoruz.”¹¹⁹

İletişim çağının bu kadar hızla ilerlemesine bağlı olarak gelişen iletişim araçları yüz yüze iletişimi azaltması nedeniyle sözlü iletişim ürünü alan âşık edebiyatını da etkilemekte birçok sözlü ürün gibi bu edebiyatında doğal kaynaklarını yavaş yavaş bitirmektedir. “İletişim teknolojisinin hızla gelişmesi, âşıklık geleneğinin birçok yörede unutulmasına neden olmuştur. Millî kültürün, geleneksel değerlerin yerini tarihî köklerden yoksun bir teknoloji kültürünün alması tehlikesiyle karşı karşıya kalınmıştır. Geçmiş kuşakların aldığı kararlar gelecek kuşakları doğrudan etkilemektedir. Âşıklık geleneği mirasının korunması ve gelecek kuşaklara sunulması amacına yönelik çabalar desteklenmelidir.”¹²⁰ Toplum olarak bizlere düşen görev ise

¹¹⁸ Yavuzer, Hayati, *İnternet Ortamında Âşık Tarzı şiir Geleneği ve Âşık Karşılaşmaları*, Erişim Tarihi: 07.10.13, <http://www.antoloji.com/internet-ortaminda-asik-tarzi-siir-gelenegi-ve-asik-karsilasmalari-siiri/>

¹¹⁹ Kaya, Doğan, 1994, *Sivas'ta Âşıklık Geleneği ve Âşık Ruhsati*, T.C. Cumhuriyet Üniv. Yayınları No:55, Sivas. s.35

¹²⁰ Artun, Erman, *Türk Dünyası Âşıklık Geleneğinin Geleceğe Taşınması*, <http://www.toredergisi.com/erman-artun/turk-dunyasi-asiklik-geleneginin-gelecege-tasinmasi.html> , Erişim Tarihi: 07.10.13

geçmişte yapılan ve günümüzde yavaş yavaş tükenmeye yüz tutan bu tür geleneklerin özelliklerini iyi bilmek ve gelecek nesillerimize de öğretmektir. Medyanın yardımı veya evimizdeki birçok elektronik kayıt cihazının yardımıyla geçmişte yapılan bu kültür ürünlerini gelecek neslimize anlatmamız gerekmektedir.

İnternette söz ederken internet üzerinden hızla yayılan video klipleri de unutmamak gerekir. Bu video klipleri aynı zamanda âşıklar da kullanmış ve kullanmaya da devam etmektedirler. *“İkincil sözlü kültür”ün getirdiği olanakların yokluğunda, türkü icrası ancak sanatçının ya da sanatçıların kendilerinin daha çok ön plana çıktığı, bazen dans gibi eşlik eden bir eylemin bulunduğu ve dinleyicilerin ilgisini diri tutma yolunda ses, anlatım ve beden dilinin sınırlı sayılabilecek olanaklarının kullanıldığı bir özellik göstermekteydi. Daha sonra radyo gibi işitsel bir ortama taşınan türkü icrasında, bu kez dinleyiciler görsel olanaklardan da yoksun kalmaktadırlar. 1990’lı yıllara gelindiğinde ise özel televizyonların yayın alanına girmeleri ve sonrasında yaşanan hızlı teknolojik gelişmelerin bugün ulaştığı noktada, artık türkülerin tüm teknoloji olanakların kullanıldığı görsel sunumları olan video klipler televizyonda ve internet ortamında geniş kitlelerce paylaşılmaktadır.*¹²¹

Video kliplerden âşıklar da yararlanmaya başlamışlardır. Video kliplerde âşık hem saz çalıp söylerken bir yandan da olayın özeti gibi oyun sergilenmektedir. Bu da âşığın olayı anlatan hikâyesinin yerini tutar gibi bir durum göstermektedir.

Türkiye’de âşıklık geleneğini elektronik ortamda öğrenen ve bu ortamda sanatını icra eden önemli bir değerimizin adı da Özay Gönlüm ’dür diyebiliriz. *“Özay Gönlüm, birincil sözlü kültür ortamında yaratılan ve icra edilen bu anlatım ve gösterim geleneklerini, yazılı ve elektronik kültür ortamlarında tanımış, araştırmış ve yine bu geleneklerden hareketle elektronik kültür ortamında sergilediği ürünlerini meydana getirmiştir. “Türk anlatım ve gösterim geleneğini televizyon gibi elektronik bir ortamda başarıyla sergilemesinin yanında, özellikle tıpkı âşık ve meddahlar ile dinleyiciler arasındaki “sıcak ve samimi” ilişkinin bir benzerini, beyaz camlara taşımaktaki veya yüz yüze iletişimi/sözlü kültürün geleneksel iletişim biçimini olduğunca yok eden elektronik dünyada yaratmaktaki başarısının göstergesidir.”*¹²² Özay Gönlüm elektronik ortamda eserleri öğrenip yine bu ortamda eserlerini başarılı

¹²¹ Aydın, Hilal, 2007, *Türkü İcrasında Yeni Bir Bağlam: Video Klipler*, Milli Folklor, Ankara, S.75, s.51

¹²² Özdemir, Nebi, 2002, *Türk Anlatım ve Gösterim Geleneği İçinde Özay Gönlüm' ün Yeri*, Milli Folklor, Bahar, S.53, s.43

bir şekilde icra etmesi günümüz âşıklarına da örnek olmalıdır. Medyanın ve elektronik ortamın âşıklık geleneğini olumsuz etkilediğini savunan araştırmacılara da Özay Gönlüm örnek teşkil edecek niteliktedir.

Ahmet Kutsi Tecer ve Mustafa Sarısözen'den sonra Özay Gönlüm TRT 'de görevler yapmış doğuştan âşıklık geleneğiyle yoğrulmamasına rağmen daha sonra kendi çabasıyla bu geleneği benimsemiştir. Denizli ve Kütahya yörelerinden 3400'e yakın türkü derlemiştir. TRT ve 1966 yılından itibaren "yetmiş saz sanatçısı" olarak yer aldığı Yurttan Sesler Korosu, Özay Gönlüm için genelde âşık tarzı kültür ve geleneksel tiyatro geleneklerini, özelde ise halk hikâyeciliği ve meddahlık geleneklerini öğrendiği ve araştırdığı bir "okul" işlevini görmüştür. *"Buradaki programlara katılan âşıklar ile son dönem hikâyeci âşık ve meddahlarından, Türk anlatım ve gösterim geleneğini açıklayan kurum içi kurslardan, bilhassa Ankara Radyosu'nun diğer imkânlarından(repertuvar, derleme ve kayıt çalışmaları, gerekli kişilerle tanışma ve tanınma vb.) yararlanan Özay Gönlüm, Türk kültürü ve dolayısıyla Türk anlatım-gösterim geleneğiyle ilgili alt-yapı eksikliklerini gidermiştir."*¹²³ Yaptığı iş öğretmenlik olan ve daha sonra kendisini heves ettiği özellikle Ege Yöresi âşıklık geleneği konusunda yetiştiren Gönlüm bu kültürü yöresel ağız özellikleriyle birlikte elektronik ortama ve medyaya başarılı bir şekilde aktarmıştır.

Elektronik ortam eseri icra eden ile dinleyici arasındaki karşılıklı etkileşimi ortadan kaldırdığı için bu durumdan âşıklık geleneğinin olumsuz etkilendiğini belirtilmişti. Özay Gönlüm TRT'de yayınladığı canlı programda dinleyici ile yakın karşılıklı etkileşim sağlamaya çalışmış bunu programını dinleyicilerin istek ve temennilerine göre sohbet havasında icra etmeye çalışmıştır. *"Radyo, televizyon gibi elektronik iletişim araçlarının, farklı boş zaman ve estetik ihtiyaç giderme araç ve yöntemlerinin henüz bulunmadığı dönemlerde, bu yüzyüze iletişim temelli anlatım-gösterim ortamlarında dinleyicinin icrayı ve icra metnini etkilemesi doğaldır. Ancak, Özay Gönlüm 'ün icralarını gerçekleştirdiği ortamlar, olduğunca yüz yüze iletişimi yok eden elektronik kültür ortamlarıdır. Gönlüm, "canlı yayınlanan televizyon programlarını izleyicilerin istekleri doğrultusunda şekillendirerek, konserleri ve araştırma gezilerinde izleyici-dinleyici kitlesi ile yüz yüze sıcak ve samimi ilişkiler,*

¹²³ Özdemir, 2002, agm. s.42

dostluklar kurarak”¹²⁴ elektronik kültür ortamının bu tür olumsuz etkilerini ortadan kaldırmaya çalışılmıştır. Diğer bir ifadeyle Gölüm ‘ün yaratma ve icra faaliyetlerinde, tıpkı geleneksel anlatım ve gösterim ortamlarında olduğu gibi, dinleyici icrayı biçimlendirmeye devam etmiştir.

Âşıklık geleneği, XIX. yüzyılın ortalarından itibaren bazı değişim ve dönüşümler yaşamıştır. Önce yazılı, sonra elektronik ortamla tanışan gelenek, birtakım iniş-çıkışlarla günümüze kadar gelmiştir.

Elektronik ortamın ve diğer teknolojik gelişmelerin müzik türleri arasındaki yakınlaşmayı, bazen esinlenme, bazen doğrudan alarak kendi formları içinde sunma biçiminde hızlandırdığı bu dönemde Türk pop müziğinin önde gelen temsilcilerinden Barış Manço gündeme geldi.

Barış Manço Türk Pop müziğinin döneminde sevilen bir simasıydı. Halk kültürünü iyi bilen sanatçı bu kültürün kaynağı olan âşıklarla programlar yapmıştır. Buna örnek verecek olursak Şeref Taşlıova ve Murat Çobanoğlu’nu TRT’de yaptığı programa davet etmiş onlara yeteneklerini icra etme şansı sunmuştur. *Barış Manço, kendisiyle ilgili biyografik bilgi veren kaynaklarda “besteci, yorumcu, düzenlemeci, şarkı sözü yazarı, TV programı yapımcısı ve sunucusu, Türkiye’de rock müziğin öncülerinden, Anadolu Rock türünün kurucu üyelerinden”*¹²⁵ biçiminde tanıtılır. Onun âşık tarzıyla ilgisini öne çıkaran bakış açısı ise daha çok halkbilimci akademisyenlerin yorumları ve çalışmalarıyla kamuoyunun dikkatlerine sunulmuştur.

Gelenek iyi bilinmeden geleceğe iyi ve yeni bir şeyler bırakılamaz sözü Barış Manço için söylenebilir. Barış Manço Anadolu Kültürünü iyi sezinlemiş bunu ise gezdiği birçok ülkede tanıtmıştır. Kendi müziğini oluştururken geçmişteki gelenekten de yararlanmayı bilmiş-örneğin saz çalması- kendisi de gitar eşliğinde eserler icra etmiştir. Ozan – baksı geleneğinin icrasında kullanılan müzik aleti kopuz iken Anadolu sahasında âşıklık geleneği ile beraber yerini saza ve 21. yüzyıla yaklaşılın süreçte Barış Manço ile beraber gitara bırakmıştır. Esasında Barış Manço kullandığı müzik aletleri bağlamında da gelenekten kopmamıştır. Çağa ayak uydurarak gitarı kullanmış fakat aynı zamandan geleneğin vazgeçilmezi olan sazdan, bağlamadan da kopmamıştır. Bu noktada da sentezci bir yaklaşım sergilemiştir. Barış Manço

¹²⁴ Özdemir,2002, agm., s.53

¹²⁵ Düzgün, Dilaver, 2009, *Âşıklık Geleneği ’nin Değişim ve Dönüşüm Sürecinde Barış Manço Olgusu*, Milli Folklor, S.84, s. 44-45

yaşadığı dönemde gerek sanatçı kişiliği gerekse Türk kültürünü iyi bilmesi ve özümsemesiyle öne çıkmıştır. Yöresel eserleri Türkçe Pop şeklinde seslendirirken kültürünün dil ve edebiyatından yararlanmış ve aynı zamanda hem elektronik aletler kullanmış ve kültürü de elektronik ortamda başarıyla icra etmiştir.

Barış Manço yaşadığı yıllarda birçok Avrupa ülkesine geziler düzenlemiştir. Burada da çeşitli radyo ve televizyon programlarına katılarak kendi kültürünün özelliklerini buralara kadar ulaştırmaya çalışmıştır. *“Barış Manço âşıklık geleneğindeki ustaların ve Türk edebiyatında önemli yer etmiş sanatçıların eserlerinde de metinler arası ilişkiler noktasında faydalanmıştır. Âşıklık geleneğinde önemli bir yere sahip olan usta – çırak ilişkisi klasik anlamda Manço ’da görülmemektedir. Fakat Prof. Dr. Özkul Çobanoğlu’nun tabiriyle “örtülü bir çıraklık” Barış Manço ’da da vardır.”*¹²⁶Barış Manço sözlü gelenekten yararlanmanı yanında yazılı kaynaklardan da istifade etmiştir. Kendisi tarafından kurulan “Kurtalan Ekspres” adlı müzik grubuyla elektronik aletlerden yararlandı ve yaptığı 200 den fazla eseri elektronik ortamdan da yararlanarak bizlerle buluşturdu. Barış Manço eserlerinde Halk Edebiyatı ürünlerinden bolca yararlandı. Dini tasavvufi halk edebiyatından yararlandığı gibi divan edebiyatı ürünlerinden de yararlanmasını bildi. Bu kadar çeşitliliği barındırması ve bir televizyon programcısı olarak âşıkları programlarına dâhil etmesi gelenek açısından önemlidir.

Umay Günay’ın kaleme aldığı ve ilk kez Milli Folklor dergisinde yayımlanan “Cumhuriyet Terkibi ve Barış Manço” başlıklı makale, konunun, bilim çevrelerince dikkate değer bulunmasının ilk adımını oluşturdu. Umay Günay bu makalesinde, kendisini “Türk bestekârı” biçiminde tanımlayan Barış Manço’yu, “milli kültür birikimimizin önemli bir bölümünü teşkil eden Ozan-Baksı edebiyat geleneğinin devamı olan âşık tarzının çağın ihtiyaç, zevk, kabul ve beklentileri çerçevesinde yeni bir oluşumun temsilcisi ve kurucusu” olarak sunar.¹²⁷

Âşıklık Geleneğinin elektronik ortama aktarılması ve günümüzde hızla bu ortamlarda yaşamaya çalışması geleneğin devam edeceği hususunda bizlere umut vermektedir. Bu geleneğin varlığını bu alanlarda devam ettirebilmesi için biz âşıklık

¹²⁶ Emre, Havva, 2013, Kültürün Değişimi ve Dönüşümü Bağlamında Ozan-Baksı Geleneğinden Çağdaş Türk Ozanlığına Geçiş Süreci, Bilim ve Kültür - Uluslararası Kültür Araştırmaları Dergisi, Yıl: 01, Sayı: 01, s. 66-67

¹²⁷ Düzgün, 2009, age. s 46

geleneğini seven ve araştıran bireylerin geleneğe gerektiği gibi ilgi ve değer göstermeleri gerekmektedir.

Yukarıda âşıklık geleneğinin medya ile ilişkisine ve bu geleneğin elektronik ortama aktarılmasına değinilmeye çalışıldı. Kars Âşıklık Geleneğini, yurt içinde ve yurt dışında medyaya ve elektronik ortama aktarma konusunda öncüler arasında yer alan Âşık Murat Çobanoğlu'nun bu geleneği medyada ve elektronik ortamda nasıl icra etmeye çalıştığı incelenmeye çalışılacaktır.

1.3.Âşıklık Geleneğinin Medya İle İlişkisinin Olumlu ve Olumsuz Yanları Üzerine

Âşıklık geleneğinin medya ile etkileşiminin olumlu ve olumsuz yanları yukarıda ara ara değerlendirilmiştir. Geleneğin medya ve araçlarıyla olan etkileşiminde olumlu yanların yanında olumsuz yanların da olduğu görülmektedir. Elimizde bunu değerlendirecek bir ölçek olmadığından olumlu yanının veya olumsuz yanının ağır bastığı söylenememektedir. Burada amaç, Medya ve araçlarının Âşıklık Geleneği üzerinde olumlu ve olumsuz etkileri birkaç madde halinde sıralayıp hangi özelliğin daha ağır bastığını okuyucunun yorumuna bırakmaktır.

Âşıklık Geleneği'ne Medya'nın Olumlu Yanları;

*Âşıklık Geleneği'nin icrası dil üzerine olduğu için çağlar boyunca dilden dile gelerek ve dolayısıyla da zenginleşerek gelenek günümüze kadar gelmiştir. Geleneğin yazıya ve elektronik ortama aktarılması ve bunun da medya araçlarıyla – gazete, mecmua, dergi, radyo, televizyon ve kayıtlı sektör vb. – desteklenmesiyle geleneğin ürünleri kayıt altına alınmıştır ve ürünlerin kaybolması engellenmiştir.

*Medya ve araçları geleneğin tanıtılması açısından önemli bir rol oynamışlardır. Cumhuriyetin kurulmasıyla birlikte Halk kültür ürünlerine yönelik ilgiden Medya ve ürünleri de etkilenmiş, birçok konuda “Halk Kültürü” öğelerinden yararlanmışlardır.

*Okuryazar olan âşıklar başka âşıkların eserlerinden yararlanmışlardır ve âşıkları birebir dinleme fırsatı bulamayan okuryazar insanlar da âşıklık geleneğinin ürünlerini bu yazılı eserlerden ve kayıtlı ürünlerden öğrenerek gelenek hakkında bilgi sahibi olmuşlardır.

* Farklı yörede yetişen âşıklar medya araçları sayesinde birbirlerini dinleme ve görme fırsatı yakalamışlardır. Böylelikle yöresel âşıklar farklı yöredeki âşıklardan etkilenmişler ve kültürleşme dediğimiz olay gerçekleşmiştir.

* Medya ve araçları sayesinde âşıklar kendilerini ve geleneği tanıtmışlardır, böylelikle âşıklar yerelden ulusala ulusaldan da evrensele geleneklerini tanıtmaya fırsatı yakalamışlardır.

*Medya araçları âşıklık geleneğinin âşık yetiştirme usulü olan usta-çırak yönteminin yerine bir nevi gizli çıraklık yöntemiyle âşık yetiştirmeye başlamıştır. Usta âşıkların eserlerini okuyan ve dinleyen çırak âşıklar bunlardan etkilenmişler ve kendi usullerini buna göre oluşturmuşlardır.

*Medya ve araçları konu bulma sıkıntısı yaşadıkları zaman Halkbilimi ürünlerine gitmişler ve âşıklara özgü çeşitli programlar yapmışlardır.

*Geleneğe ilgi duyan ve araştırmak isteyen birçok insan yeri geldiğinde âşıklık geleneğinin medya ürünlerinden yararlanma fırsatı bulmuşlardır. Özellikle kayıtlı sektörde âşıkların eserleri istendiği zaman elde edilmekte bu da araştırmacıların işini kolaylaştırmaktadır.

*Medya ve araçları âşıkların zaman zaman popüler olmasını sağlamıştır. Yazılı, işitsel ve görsel medya, yayınlarında geleneğin temsilcilerine sık sık yer vererek onların tanınmasını sağlamışlardır.

*Âşıklık geleneği ve Medya birbirini biçim-işlev-içerik olarak etkilemekte ve dönüştürmektedir. Yeri geldiğinde Âşıklık Geleneği yeri geldiğinde de Medya karşılıklı etkileşime girmişlerdir ve bu etkileşim günümüzde de sürmektedir.

* Medya ve araçları Âşıklara ekonomik kazanç sağlamıştır. Plak, Kaset, CD ve DVD'lerden ve katıldıkları radyo ve televizyon programlarından âşıklar maddi kazanç sağlamışlardır.

Âşıklık Geleneği'ne Medya'nın Olumsuz Yanları;

*Medya ve araçları âşıklık geleneğinin dilden dile sözlü bir şekilde yayılmasını hızlandırırsa da bu geleneğin dilden dile dolaşarak zenginleşmesini-anonimleşmesini- zayıflatmıştır.

*Medya ve araçları geçmişte haber alıp verme işlevini yerine getiren âşıkların elinden bu özelliği almıştır. Böylece geçmişte halkın haber ve bilgi alma işlevini yerine getiren âşıkların yerini medya ve araçları almıştır.

*Âşıklık Geleneği icra ortamında dinleyiciyle de etkileşime girer ve dolayısıyla hem âşık dinleyiciden bir şeyler alır hem de dinleyici âşıktan bir şeyler öğrenir. Medya ve araçları bu etkileşimi kısıtlamıştır; çünkü âşık eseri medya ortamında ve kayıtlı ortamda icra ettikten sonra eser gelişimini âşıktan bağımsız bir şekilde sürdürür.

*Medya ve araçları Âşıklık Geleneği'nin icrası için yeteri kadar bölüm ve süre ayırmamaktadır. Âşıklık geleneği birçok bölümden oluşmaktadır. Örneğin bir

televizyon programına katılan âşık burada Âşıklık Geleneği'nin bölümleri olan divan, muamma, koşma, deyişer, türküler, güzellemeler, dudakdeğmezler, ağıtlar, tekellüm, şeki, cinas, atışmalar, hicivler, övgüler, hikâye anlatmaları, tecnisler, muhannesler, tekerlemeler, gibi geleneğin her bir özelliklerini icra edeceği zaman verilmemektedir. Bu da âşığın geleneğin özelliklerini tam manasıyla gösterememesine neden olmaktadır.

*Medya ve araçlarının son dönemlerde Âşıklıklara yeteri kadar önem vermediği görülmektedir. Âşıklara ekranlarında yer vermeyen medya ve araçları kendi popüler kültürünü oluşturmaktadır.

*Medya ve araçları kendi popüler kültürünü oluşturmaktadır. Medya istediği öğeyi konu ediniş istediği kültür öğesini ön plana çıkarabilmektedir. Dolayısıyla âşıklık geleneğinin geleceği medya ve araçlarına bırakılmamalıdır. Medya ve araçları bir kültür öğesini alır, kullanır ve çabuk tüketir. İhtiyacı olduğu zaman yine o kültür öğesini kullanır.

II. BÖLÜM

2.Murat Çobanoğlu ve Yazılı Medya İlişkisi

Murat Çobanoğlu'nun adı ve eserleri yerel ve ulusal birçok dergi, gazete, mecmua ve kitaplarda yerini bulmuştur. Burada amaç onun adının ve serlerinin geçtiği tüm yazılı kaynakları bulmak değildir; çünkü asıl amaç Âşık Murat Çobanoğlu'nun âşıklık geleneğini medyaya taşıması ve medya ile iyi bir etkileşim yakalayıp yakalamadığıdır.

Cumhuriyet Dönemi'nden sonra özellikle kültürümüzün öz kaynaklarının bulunup kaynaklara alınmasıyla ilgili birçok çalışma yapılmıştır. Türk dilinin, Türk tarihinin ve Türk kültürünün derinliğine araştırılması amacıyla Mustafa Kemal Atatürk, Dil ve Tarih-Coğrafya fakültesinin kurulmasını istemiştir. Fakülte, 22 Haziran 1935 tarihinde kurulmuştur. Bunu izleyen yıllarda Türk Dilini ve Kültürünü araştıran birçok kurum ve kuruluş kurulmuştur. Bu sayede kültürümüzün mihenk taşlarından olan âşık edebiyatı ürünleri ve kaynakları önem kazanmaya ve bu edebiyatın ürünlerinin araştırılarak ve derlenerek kayıt altına alınmaya çalışılmıştır. Böylelikle önceleri cönk ve mecmualarda kendilerine yer bulan bu edebiyatın mahsulleri yerel ve ulusal basının yanında birçok tez ve araştırma yayınlarında ve ansiklopedilerde yer almaya başlamıştır.

Âşık Edebiyatının üzerine araştırmalar yapılması ve kitaplar yayınlanması bu edebiyatın yazılı basında yer aldığını göstermekle birlikte hakkında kitap yazılması da o âşık için ayrı bir gurur kaynağı olsa gerektir. Aşağıda Murat Çobanoğlu'nun yazılı basında ve yazılı kaynaklarda yer alan eserlerine örnekler vermeye çalışılacaktır.

Karslı âşık Murat Çobanoğlu'nun eserleri de Karseli, Çağrı, Pınar ve Hizar, Türk Edebiyatı ve Folklor dergilerinde yayınlanmıştır. Murat Çobanoğlu'nun çok sayıda radyo ve televizyon programına katıldığı bilinmektedir. Birçok araştırması yapılan Çobanoğlu'nun hakkında bitirme tezi hazırlayan İbrahim Ballı ve Çobanoğlu'nu ilk araştıranlardan birisi Bayram Durbilmez'dir. Bayram Durbilmez'in Yüksek Lisans Tezi olarak hazırladığı "Karslı Âşık Murat Çobanoğlu / Hayatı-Sanatı ve Eserleri" Çobanoğlu hakkında o ana kadar yapılan çalışmaların en teferruatlısıdır. Daha sora Erzurum Atatürk Üniversitesi'nde öğretim üyesi olan Ali Kafkasyalı tarafından "Âşık Murat Çobanoğlu'nun Hayatı-Sanatı-Eserleri" adlı kitabı 1998 yılında yayınlanmıştır.

Murat Çobanoğlu'nun kendi hayatı ve Âşıklık Geleneği'ne nasıl başladığı ve gelenek hakkındaki düşünceleri konusunda yine birçok dergi ve gazetede haberler çıkmıştır. Murat Çobanoğlu'yla ilgili bu haberlerden birisini de Çağrı dergisinde kendisiyle yapılan bir röportajda vermiştir. Çobanoğlu bu röportajda: Âşıklığa nasıl başladığı, bu geleneğin kurallarını kimden öğrendiğini, Yurt içinde ve dışında katıldığı Âşık bayramları ve şölenleri, doldurduğu plak ve kasetleri, Şiirlerinin hangi dergilerde yayınlandığını, yetiştirdiği çırakların kimler olduğu, Türkiye Âşıklar Bayramı hakkındaki düşünceleri, vb. konularda bilgi ve düşüncelerini paylaşmıştır.¹²⁸ Aynı dergi Çobanoğlu hayatı hakkında bilgi verdikten sonra onun Âşıklık Geleneği açısından önemini şu sözlerle vurgulamaktadır: "*Tüm hayatını sazına ve şiire, âşıklık geleneğine adayan Çobanoğlu, Kars'ta Çobanoğlu Halk Ozanları Kahvesi'ni kurdu. Halen yörenin tüm Âşıkları her akşam bu kahvede toplanarak sazlarını konuşturmakta ve Âşıklık Geleneği'ni yaşatmaktadırlar. Murat Çobanoğlu pek çok çırağa emek vererek onlara âşıklık sanatının inceliklerini öğretmiştir. Serhat şehri Kars'ta Âşıklık Geleneği'ni canlı ve sıcak tutarak, yaşatarak yeni âşıklar yetiştirmesi halk edebiyatımız açısından büyük bir övünç*

¹²⁸ Ayrıntılı Bilgi İçin Bkz, Çağrı, "Murat Çobanoğlu'yla Bir Konuşma" Haziran 1988, S:365, s.9-12

kaynağı olmuştur.”¹²⁹ Aynı dergide Murat Çobanoğlu’nun şiirleri yayınlanmıştır. Bir şiirinin iki kıtasına örnek verecek olursak:

İSTER BENDEN

Sevdiğim yar bana göndermiş name,
Rüzgâr dokunmamış dal ister benden,
Bir lezzet olmasın onun tadında,
Hiç arı görmemiş bal ister benden

Ne bir çiçeğim var ne de bir bağım,
Ne bir konuğum var ne de bir konağım,
Ne bir şeridim var ne de bir otağım,
Al kumaş içinden şal ister benden...¹³⁰

22 Haziran 1971 tarihinde Sarıkamış’ta yapılan Büyük Türkiye Âşıklar Bayramı’nda sahne alan âşıklarımızı Türk Folklor Araştırmaları dergisi yayınlamıştır. Âşık edebiyatının önemli bir geleneği olan atışma tarzında yapılan ve Türk Folklor ve Araştırmaları dergisinde yer alan Âşık Murat Çobanoğlu ve Âşık Nusret Torunî’nin atışmasını örnek olarak verecek olursak:

Nusret Torunî:

*Ey gözümün nuru sırra dikkat et,
Bu ana şikârim sır iste benden,
Sen bir alametçi ben bir ızratçı,
Hem döverim hem ezerim ey anla,*

Murat Çobanoğlu:

*Dinledim sözünü Nusret Torunî,
Gudret gözesinden gar iste benden,
Bana derler gamlı dervüş olmuşun,
Hem yürürüm hem gezerim ey anla.*

¹²⁹ Çağrı, Murat Çobanoğlu, agd, s.20

¹³⁰ Çağrı, Murat Çobanoğlu, agd, s.21

Nusret Torunî:

*Sen bir ham ağaçsın bara dikkat et,
Yiyilecek birçok nar iste benden,
Sen bir hitabetçi ben bir kitapçı,
Hem süzerim, hem sezerim ey anla,*

Murat Çobanoğlu:

*Gine balık gibi düştün eleme,
Seni tutacağım tor iste benden,
Aşkın kitabına aşk defterine,
Hem açarım, hem yazarım ey anla,*¹³¹ şeklinde atışma sürer gider.

Âşıklık geleneği açısından ve bu geleneğin geleceğe taşınması bakımından çok önemli bir etkinlik olarak gördüğümüz “Türkiye Âşıklar Bayramı”nın ilk kez Sivas’ta düzenlendiği yukarıda belirtilmişti. Konya Âşıklar Bayramı’na 1966’dan 1970 yılına kadar Çobanoğlu da katılmış burada çeşitli dereceler almıştır. 1966 yılında birincilik, 1967 yılında yine birincilik, 1968 yılında üçüncülük, 1970 yılında ise Reyhani’nin ardından gelerek ikincilik ödülünü kazanmıştır. 7, 8 ve 9 Ekim 1966 tarihinde Konya’da yapılan birinci Âşıklar Bayramı’na Çobanoğlu da katılmış ve bu bayramdaki başarısı Türk Folklor Dergisinde şu sözlerle anlatılmıştır: “*Murat Çobanlar(Âşık Çobanoğlu) herkes üzerinde derin ve kuvvetli bir tesir bıraktı. Türk Halk Edebiyatı ve Âşıklar Tarihimize layık genç bir âşık olduğunu kabul ettirdi. İkinci gece 8 Ekim 1966 cumartesi günü program çerçevesi içinde değişik şiirlerle ve kısaca dinleyicilere “merhaba” denildikten sonra Çobanoğlu “Kızıroğlu Mustafa Bey” koçaklamasını sundu. Salon alkıştan yıkılacak hale geldi.*”¹³²Bu bayramda Davut Sulari ile karşılaşan Çobanoğlu Sulari’ye şöyle sesleniyor:

*Anladım ki öten hoş bir turnasın,
Bazan ele alınmadık çatlak zurnasın,*

¹³¹ Türk Folklor Araştırmaları Dergisi, 1975, *Âşık Karşılaşmaları- Atışmalar ve Bugünkü Durumu*, Ekim, S.315, s. 7459-7460

¹³² Hınçer, İhsan, *Birinci Âşıklar Bayramı*, TFA, Kasım 1966, S:208, s.4246

*Zaman zaman akan hoş bir kurnasın,
Bir parça çaputla tıkanmak da var.*¹³³

Karslı iki âşık olan Müdami ve Çobanoğlu bu bayramda karşı karşıya gelmişler ve izleyenlerin yoğun ilgisini görmüşlerdir.

Müdami — Çobanoğlu, eyle yoluna dikkat
Sapa yoldan gidip tozlanmıyasın,
Burası Konya'dır ayağın denk al,
Kokuşup sonradan tuzlanmıyasın.

Çobanoğlu —Âşık Müdami ben uyarım yola,
Sen kendin ağır tut, hızlanmıyasın,
Posoflu heyranın çok var mecliste,
Onlara güvenip yüzlenmiyesin...¹³⁴ diye atışma devam etmektedir.

Çobanoğlu bu bayramda İrticalen Atışmada birincilik, türkü dalında ise ikincilik kazanarak ününü bu ilk Konya Âşıklar Bayramı'nda arttırmıştır.

Murat Çobanoğlu Konya'da düzenlenen ikinci Âşıklar Bayramına da katılmıştır. Kendisiyle birlikte Rüstem Alyansoğlu, Kağızmanlı Cemal Hoca, İhsani, Reyhani, Sadi, İlhami ve Selmani gibi değerli âşıklar bu bayrama öncülük etmişlerdir. Çobanoğlu burada yaptığı atışma ile beğenileri kazanmıştır. Bu bayramda yine kültürümüzü araştırma ve geliştirmede önemli bir yeri olan Türk Folklor ve Araştırmaları dergisinde yer bulmuştur. Çobanoğlu'nun Kul Mustafa ve İlhami ile atışmasını örnek verecek olursak;

Kul Mustafa — Çobanoğlu götür beni ummana,
..... ben sen değilim,
Yeri gelse yok ederin deryanı,
Ufacık tefecik umman değilim
Çobanoğlu— Haddimce adamım

¹³³ Hınçer, İhsan, *agd*, s. 4248

¹³⁴ Hınçer, İhsan, *agd.*, s.4249

Elifî tanırım ben sin değilim,
Deryayı yoklarsam ben de deryayım,
.....ben son değilim,

Bu atışmadan sonra Çobanoğlu Şehir kızlarını, İlhami ise Köylü kızlarını öven atışma yaparlar:

İlhâmi — Yaz olanda yaylalarda,
Seyranım köylü kızları,
Hem çadırdı hem tarlada,
Gülşânım köylü kızlar,

Çobanoğlu— Ellerde kahve pişirir,
İmanım şehir kızları,
İnsanı derde düşürür,
Dermanım şehir kızları,

İlhâmi — Kitabın çantaya korlar,
Gider mektepte okurlar,
Nakışlı halı dokurlar,
Arslanım köylü kızları.¹³⁵

Çobanoğlu, Konya’da düzenlenen Âşıklar Bayramı’nda gösterdiği başarılarından dolayı diğer âşıklar bayramına Jüri olarak da çağırılmıştır. Bunlardan birisi de yine Konya’da yapılan 4. Âşıklar Bayramı’dır. Kendisiyle birlikte diğer jüri üyeleri ise “*Cahit Öztelli, Muzaffer Uyguner, İhsan Hınçer, Tahir Kutsi Makal, İskender Cenap Ege, Gültekin Samanoğlu, Osman Atilla, Mehdi Halıcı ve geçen yıllarda derece alan âşıklardan Ardanuçlu Âşık Efkari ve Erzurumlu Reyhani’dir*¹³⁶.”

Kars’ta düzenlenen Anadolu Fatihî Alpaslan’ı Anma Gecesi’nde Karşılı Âşık Murat Çobanoğlu ile Erzurum’un usta aşığı Reyhani karşı karşıya geldiler. Kalabalık

¹³⁵ Özder, Adil, *Konya’da Yapılan İkinci Âşıklar Bayramı*, TFA, Şubat 1968, S:223,s.4658

¹³⁶ Hınçer, Çora, 4. *Âşıklar Bayramı Yapıldı*, TFA, Aralık 1969, S:245, s.5493

bir dinleyici huzurunda yapılan atışmalarda her iki âşık ta üstün irtical kudretlerini ortaya koyarak sevgiyle takdirle alkışlandılar.

Çobanoğlu — Hak variken canım Yaşar Reyhani,
Herkese boynunu eğme ha eğme,
Elin üfürüğü taşdan ucurur,
Sen elin sözüne uyma ha uyma

Reyhani — Muhannet kişinin şanı esmezmiş,
Sarayına kimse ayak basmazmış,
Bazı lisan susar vicdan susmazmış,
Mazlumun gözünü oyma ha oyma,

Çobanoğlu — Bazı insan vardır canından doyar,
Bazı insanlar da canına kıyar,
Tilkinin postunu burnundan soyar,
Aslanın postuna değme ha değme.

Reyhani — Evvel insanı öğündürürler,
Bir gün kem gün olur döğündürürler,
Sonra mahcuplukla soyundururlar,
Benlik kisbetini giyme ha giyme.

Çobanoğlu — Bugün hoşluğunan girdim meydana,
Dillerini yağlı gördüm Reyhani,
Kasaplık mı yaptın geldin yanıma
Ellerini yağlı gördüm Reyhani,

Reyhani — Gittin Almanya'dan para getirdin,
Hallerini yağlı gördüm arkadaş,
Bugün eve geldim halılar taze,
Çullarını yağlı gördüm arkadaş,

Çobanoğlu —Hiç söz yoktur benim itikadıma,

Ne dersin sen benim kanaatıma,

Ne çabuk tekmeni vurdun sırtıma,

Nallarını yağlı gördüm Reyhani...¹³⁷ diye atışma sürüp gitmektedir.

Atışmalarıyla ünlü iki Karşlı Aşığımız Murat Çobanoğlu ve Şeref Taşlıova birçok programa birlikte katılmışlar hatta dönemlerinde ikisi için ayrılmaz ikili yakıştırmaları yapılmıştır. İlerleyen bölümlerde de değinileceği gibi bu iki ozanımız âşıklık geleneğinin yurt içinde ve dışında önemli taşıyıcıları olmuşlardır. Birçok etkinlikte iştirak eden ikili âşıklık geleneğinin yazılı veya elektronik ortamda önemli temsilcileri olmuşlardır. Konya Âşıklar Bayramı'na da birlikte birçok kez katılan iki âşik burada atışma yapmışlar ve bu atışmayı da özellikle Kars Âşıklık geleneğinin önemli araştırmacılarından Zerger Mahir Baranseli, Türk Folklor ve Araştırmaları dergisinde bizlere ulaştırıyor:

Çobanoğlu — Mevlâm bir gulunu salmasın derde,

Ne arıyan olur. Vallah ne soran olur,

Bir gulun başına gelmesin belâ,

Ne arıyan olur vallah ne soran olur

Taşlıova — Çalış gayıp etme devletin, varın,

Ne arıyan olur vallah ne soran olur,

Tersine döner de yığvalın zarın,

Ne arıyan olur vallah ne soran olur,

Çobanoğlu — Garışma dünyada elin halına,

Sakın gözün dikme gulun malına,

Bir igit düşmesin gurbet eline,

Ne arıyan olur vallah ne soran olur.

Taşlıova — Devletin var ise âli diyeller,

Her ne söylersen beli diyeller,

¹³⁷ Aslan, Ensar, *Çobanoğlu- Reyhani Karşılaşması*, TFA, S: 266, Eylül 1971, Y:23, C:13, s. 6089-6091

Servetten düşersen beli diyeller,
Ne arıyan olur vallah ne soran olur.

Çobanoğlu — Çobanoğlu der ki sırdan düşmesin,
Talihten yığbaldan, zardan düşmesin,
Bir insan dünyada vardan düşmesin,
Ne arayan olur vallah ne soran olur.

Taşlıova — Şeref bu sözleri söyler özünne,
Haram katma helâl kârın azına,
Gardaşın olsa da bakmaz yüzüne,
Ne arıyan olur vallah ne soran olur.

Sözü Şeref Taşlıova alacaktır. Dargınlığın sınırı zorlanmaktadır. Ama ne var ki yaradılış, meseleye de değinmek ister insanoğlu.

Taşlıova — Daldalarda yahşi yaman söylüyen,
Yüze gülсен de bir, gülmesen de bir,
Ömrüm sarayını veran eyliyen,
Gönlüm alsan da bir almasan da bir,

Çobanoğlu — Kem söz inen bu sinemi dağladın,
Derman olsan da bir, olmasan da bir,
Ne yapım insani kâmil olmasa,
Sultan olsan da bir olmasan da.

Taşlıova — Sağ başım yastığa geldikten sonra,
Gül benzim sararıp solduktan sonra,
O kadar ağla ki öldükten sonra,
Yaşım silsen de bir silmesen de.

Çobanoğlu — Bu gönlüm ateşe biştikten sonra,
Deryada yolunu şaştıktan sonra,

Vücudum dertlere düştükten sonra,
Üstüme gelsen de bir gelmesen de

Taşlıova — Dara düştüm dost gelmesi peşime,
Garip elde neler geldi başıma,
Bir bayguş gonufdu mezar daşıma,
Üstüme gelsen de bir gelmesen de,

Çobanoğlu — Çobanoğlu daim dost merağında,
Bülbül feryâd eder gül yaprağında,
Veran olmuş gönlüm gam otağında,
Mehman olsan da bir, olmadan da bir..¹³⁸

Âşık edebiyatına canlılık kazandıran en önemli olgulardan birisi düzenlenen Âşıklar Bayramı'dır. Bu bayramlarda, âşıklar kendilerini gösterme fırsatı yakalamamanın yanında yerel ve ulusal birçok âşıkla karşılaşmışlar kendilerini bu diyaloglar sayesinde geliştirme fırsatı yakalamışlardır. İlk başlarda az sayıda kişinin ve âşığın katılımıyla yapılan âşık bayramları daha sonra gösterilen ilgiyle beraber birçok katılımcıyla gerçekleştirilmiştir.

Konya Kültür ve Turizm Derneği Başkanı Feyzi Halıcı'nın koordinatörlüğünde ilk kez 1966 yılında Konya İl Merkezi'nde "Türkiye Âşıklar Bayramını" başlatmıştır. Başlangıçta 15 âşıkla başlayan "Âşıklar Bayramı" 1985 yılında yeni yetişen Âşıklarla sayı olarak 90'a ulaşmıştır. Konya Turizm Derneği'nin bu ilgisinden sonra tüm yurttaki kutlanan kurtuluş şenliklerinde turizm haftalarında Âşıklar program yapmaya başladılar. Türkiye Âşıklar Bayramı'nda üne kavuşan Âşıklar da yurt dışında çalışmakta olan Türk işçilerine çeşitli konserler düzenlediler. 1966 yılında üç dalda yapılan yarışmalara halkımızın gösterdiği büyük ilgi sonucu on dala çıkarıldı. İlk Âşıklar Bayramı'nda üç dalda yarışmalar düzenlenirken daha sonra bunlara: En Güzel Memleket Türküsü, En Güzel Memleket Şiiri, Doğmaca Şiir, Doğmaca Türkü, Dudakdeğmez, Koçaklama ve Hikâyeli Türkü türleri eklenmiştir. Karslı Âşık Murta Çobanoğlu da bu düzenlenen Âşık Bayramlarının birçoğuna

¹³⁸ Baranseli, Zenger Mahir, *Taşlıova ve Çobanoğlu Karşılaşması ve Bir Hüküm*, TFA, S:257, Aralık 1970, Y:22, C:13, s. 5809-5810

katılmıştır. Kendisiyle yapılan bir söyleşide bu bayramlarla ilgili şöyle konuşmuştur: *“1966’dan 1985 yılına kadar Konya’da yapılan Âşıklar Bayramı’na aralıksız katıldım. Yedi kez Erzurum’da yapılan Âşıklar gecesinde, beş kez İstanbul Kültür ve Sanat Vakfı’nın Konya Kültür ve Turizm Derneğiyle müştereken düzenledikleri İstanbul Âşıklar Şöleni’nde, Yunus Emre Geceleri ’nde, Niğde Festivallerinde, Edirne Âşıklar Gecelerinde, Ankara’da düzenlene Âşık Şölenlerinde, Bolu Köroğlu Geceleri’nde bulundum. Şunu söylemem gerekir ki kendisine Âşık diyen her kim vardysa onunla karşılaşmışumdır. Özellikle Konya’da yapılan Türkiye Âşıklar Bayramlarında bu il merkezine gelen âşıkları da saymalıyım. 1971’de bu bayramda Türkiye birincisi olduktan sonra İran’a gittim. İran’da çok güçlü Âşıklarla karşılaştım. Orada da birincilik elde ettim.¹³⁹”* Diyerek Âşıklık Geleneği’nde düzenlenen etkinliklerin önemine dikkat çekmiştir. Burada çalınan söylenen eserlere dönemlerinde ilgi giderek artmıştır. Yurttan ve yurt dışından birçok basın kuruluşunun bu Âşıklık Etkinliklerine katılmasıyla o dönemlerde gelenek canlılık kazanmıştır.

Konya’da düzenlenen Âşık Bayramları’na gösterilen ilginin de artmasıyla katılan âşık sayısı da artmıştır. Bununla beraber bu etkinliklerde âşıklara maddi destek de sağlanmaya çalışılmıştır. Hakkın rahmetine katılan âşıkların defnedilme masrafına kadar el atmaya çalışan Konya Kültür ve Turizm Derneği’ne dönemindeki âşıklar çok müteşekkirdi. Dönemin dergisinde Âşık Şeref Taşlıova İlhami Demir adlı âşığımızın ölümünden duyduğu acıyı ve âşıklara sahip çıkılma konusundaki serzenişini şöyle dile getiriyor: *“Acılar türlü türölüdür her insan yakını öldüğü zaman üzüölür amma öyle yakın ve öyle arkadaş var ki bu üzüölüntü ömür boyu sürer. İşte hatırası ve acıları silinmeyen biri varsa o da İLHAMİ DEMİR olmuştur. 21 Ekim 1981 yılında ölen genç arkadaşımız Rüstem ALYANSOĞLU için gözyaşı dökerdi. Araları 6 yıl 5 ay 12 gün çekti. Bu ikisi ve nice âşık arkadaşımız Konya’da Türkiye Âşıklar Bayramı’nda meydan ettiler, söylediler, atıştılar, yarıştılar. Türk kültürüne dil zenginliğinde bulundular birçok derece aldılar.¹⁴⁰* Taşlıova, Âşıklara Konya Turizm Derneği’nin sahip çıktığını belirtiyor. Bu konuda medyanın da elinden geleni yapması gerektiğini ve âşıkların etkinliklerinin yanında cenaze haberlerinin ve merasimlerinin de medyada yeterince yer alması gerektiğini belirtiyor.

¹³⁹ Çağrı, 1987, age, S: 353, s.13

¹⁴⁰ Taşlıova, Şeref, *Karşlı Büyük Âşık İlhami Demir’i Kaybettik*, Çağrı, Temmuz 1987, S:354, s.18-21

Çobanoğlu'na ün kazandıran ve Altın Plak olan “Kiziroğlu” adlı eseri de yazılı basında kendisine yer bulmuştur. Türk Folklor Dergisi'nde Muhsin Köktürk tarafından “Kiziroğlu” parçası hakkında şu malumat verilmiştir. “*Türkiye'nin çeşitli kentlerinden çeşitli coşkular yükseliyor. Her yıl Konya Âşıklar Bayramı bu coşkuları dillendiriyor. Türü ozanlar katılıyor bu şenliklere, Türkiye'nin sınır kenti Kars'tan da ozanlar geliyor Konya'nın bozkırlarına. İşte bu güçlü ozanlardan bir Çobanoğlu çıkıyor ortaya. Bir türkü söylüyor; içten coşkulu bir türkü:*

*Bir atım var ala paça peh peh peh
Kiziroğlu Mustafa Bey hey hey hey
Mecel vermez kırat kaç
Az kaldı ortamdan biç,
Ağam kim, paşam kim, Nigâr kim, Hanım kim

Kim kim kim kim
Bir beyin oğlu
Kiziroğlu Mustafa Bey
Zor beyin oğlu...¹⁴¹*

Köroğlu ile Kiziroğlu arasında geçen diyaloglar ve deyişmeleri de Mehmet Gökâlp TFA (Türk Folklor Araştırmaları) dergisinde anlatmıştır.¹⁴²

Murat Çobanoğlu katıldığı birçok programda veya yarışmada ödül ve ödüller kazanmıştır. Bu kazandığı ödüller ve şiirleri de yine dergilerde yayınlanmıştır.

Cumhuriyetimizin 50. yıldönümünde düzenlenen şiir yarışmasına katılan Çobanoğlu burada “Cumhuriyet Yazıldı” adlı şiiriyle 1.000 TL (Bin Türk Lirası) ödül almaya hak kazanmıştır. Ayrıca bu yarışmada atışama dalında Karaca ödülü; Türkü dalında ise Yunus Emre ödülünü almaya hak kazanmıştır.¹⁴³

Tüm bu çalışmalarından sonra her fani gibi Çobanoğlu da 26 Mart 2005 Cumartesi günü hayata veda etti. Ölümü tüm yurttan ve yurt dışında üzüntüyle karşılanırken yurt basınında da bu üzüntülü haber duyuruldu. O dönemde Mesaj TV

¹⁴¹ Köktürk, Muhsin, *Kiziroğlu Mustafa Bey*, Türk Folklor Araştırmaları Dergisi, Eylül 1972, S: 278, Y: 24, C: 14, s. 6431

¹⁴² Ayrıntılı Bilgi İçin Bkz., TFA, S:279, Ekim 1972, Y:24, C:14, s.6445-6447

¹⁴³ Ayrıntılı Bilgi için Bkz., TFA, S:291, Ekim 1973, Y: 25, C:15, s. 6790-6793

adlı televizyonda programlar yapan Yener Yılmazoğlu Sarıtel adlı programında toplam 5 bölüm şeklinde Murat Çobanoğlu Ölümü 1-2-3-4-5 şeklinde program yapmıştır. Bu programda çeşitli eserlerine yer verilen Çobanoğlu'nun hakkında birçok âşıkla da röportaj yapılmıştır. Bu bölümler çeşitli adlı video paylaşım sitelerinde yayınlanmaktadır.

Âşık Murat Çobanoğlu'nun ölümü üzerine ünlü folklor araştırmacımız Nail Tan “*Âşık Murat Çobanoğlu Dünya Değiştirdi*” adlı bir yazı kaleme almıştır. Nail Tan bu yazısında Çobanoğlu'nun 1966 Feyzi Halıcı tarafından Konya'da düzenlenen Türkiye Âşıklar Bayramı'na katıldığı bu yarışmada “Kızıroğlu Mustafa Bey” adlı türküyü seslendirdiğini ve bu yarışmayla türkü dalında birincilik kazanarak adını duyurduğunu dile getirmektedir. Bu yarışmadaki performanslarıyla Çobanoğlu ve Şeref Taşlıova'nın TV ve Radyoların ilgisini üzerine çektiğini de belirtmiştir.

Nail Tan bu yazısında, Çobanoğlu'nun özellikle 1970 yılından itibaren yurt dışına da açıldığını sanatını hem yurtdışına taşımakla beraber buradaki yayınlara da katılması kendisi açısından hem geliştirici olmuş hem de birçok Avrupa ülkesinden davet almıştır. Bu ülkeler arasında Almanya, Hollanda, Belçika, Avusturya, Fransa, İsviçre, KKTC'nin en çok gittiği ülkeler olduğunu söylemiştir.

Nail Tan Çobanoğlu'nun 1991 yılında Âşık Şeref Taşlıova ile İngiltere'de düzenlenen Dünya Halk Hikâyeleri Festivali'ne katıldığını ve devlet tarafından da birçok kez yurt dışına gönderildiğini belirtmiştir. Ayrıca Tan Çobanoğlu adının Kars'ta ve Türkiye'de unutulmayacağını adına birçok Âşıklar Bayramı yapılacağını vurgulamıştır. “*26 Mart 2005 tarihinde ölen Çobanoğlu hatırası Kars'ta büyük bir Âşıklar Şöleniyle anılacaktır. İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığı 10 Mayıs 2005 tarihinde İstanbul'da bir anma töreni düzenleme hazırlığına başlamıştır. Konya Kültür ve Turizm Derneği Başkanı Feyzi Halıcı da, 2005 yılı Türkiye Âşıklar Bayramı'nın Çobanoğlu anısına düzenleneceğini ilan etmiş bulunmaktadır.*” Tan, Çobanoğlu'nun Türk Âşıklık Geleneği'nde saygın bir yeri olduğunu ve bu ünü sayesinde ölümünden sonra da eserlerinin ve bıraktıklarının birçok kişi tarafından örnek olarak kullanılacağını dile getirmektedir.

Kars Kültür ve Edebiyatına büyük katkısı olan yerel dergilerden birisi de Kars Eli dergisidir. Bu dergide hem yöresel özellikler ve haberler yer almış hem de Kars Âşıklık geleneği tanıtılmış ve âşıkların çeşitli eserlerine yer verilmiştir.

Çobanoğlu'nun da şiirleri ve özellikleri bu dergide tanıtılmıştır. Buna bir tane örnek verecek olursak;

VATAN AŞKI

Kahramanımız tarihlerden bellidir
Yazılmış mühürlü ferman bizdedir
Kan ile yoğrulmuş bu bir temeldir,
İlelebet kalır vatan bizdedir.

Türk ebedi kalır yıkılmaz bilin
Yoldan sapanların kafasını delin
O pis zalimleri künyeden silin
Hakikat marifet divan bizdedir.

Âşık Murat kükrer bellidir
Bin düşmana bedel Türk'ün birisi
Allah sesi verir elde süngüsü
Yakar, yıkar her an aslan bizdedir.¹⁴⁴

Murat Çobanoğlu'nun ölümü tüm yurttan üzüntüyle karşılanmış ve kendisine tüm yurttan katılan binlerce kişi tarafından cenaze merasimi düzenlenmiştir. Ayrıca ölümünden sonra Kars Belediyesi tarafından Kars'a elinde saz ayakta duran Murat Çobanoğlu heykeli yaptırılmıştır. Ayrıca Murat Çobanoğlu Âşıklar Bayramı düzenlenerek onun kendine yakışır bir şekilde anılmıştır.

Kars Belediyesi tarafından düzenlenen Türkiye Murat Çobanoğlu Âşıklar Bayramı Çobanoğlu'nun mezarı başında anılmasıyla başlamıştır. Murat Çobanoğlu 2. Âşıklar bayramının yapılışı ve düzenlenmesi Kars'ın Sesi adlı dergide haber olmuştur. Türkiye genelinde 205 âşığın katıldığı üç gün sürecek bayramında konuşan Devlet Sanatçısı Şeref Taşlıova arkadaşı Murat Çobanoğlu'nun evrensel bir sanatçı olduğunu söylemiştir. Çobanoğlu'nun sanatının Türkiye dışına taşıdığını ifade eden Taşlıova gelecek kuşakların Çobanoğlu'nu örnek alacağını ifade etmiştir. Taşlıova ayrıca, Çobanoğlu için yapılan anıt mezarın 39 günde bitirilmesinin edebiyat

¹⁴⁴ Kars Eli Dergisi, Özkent Matbaası, Yıl:1, S: 2, 1964, s.17

tarihinde büyük bir olay olduğunu vurgulayarak, Karacaoğlan anıtının 400 yıl sonra dikildiğine dikkat çekmiştir. Konuşmaların ardından dualar okundu ve Çobanoğlu'nun mezarına karanfiller bırakıldı. Âşıklar daha sonra Çobanoğlu'nun Erzurum yolu üzerindeki anıtını ziyaret ederek, duygularını dile getirmişlerdir. Törene katılan Âşıklar Faikbey ve Atatürk Caddesi Üzerinden kortej oluşturarak bayram etkinliklerinin düzenlendiği Kars Sanat Merkezi'ne kadar sazlarıyla yürüdüler. Sivaslı olan ve yarışmaya İzmir'den katılan Âşıkların en yaşlısı 80 yaşındaki Berdari bir yandan yürüdü bir yandan da şiir okumuştur.

*“Kars Sanat Merkezi’ndeki Âşıklar Bayramı Kars Belediye Başkanı’nın açılış konuşmasıyla başladı. Murat Çobanoğlu’nun sanatçı kişiliğine değinen Belediye Başkanı Alibeyoğlu Türkiye genelinde Âşıkların katıldığı böyle bir bayram düzenlemekten mutlu olduklarını söyledi. 205 âşığın katıldığı bayram Pazar gününe kadar devam edecek. Güzelleme(Doğaçlama), divan, memleket türküleri, usta malı hikâye, âşık havaları, divan türünde atışma, leb(dudak) değmez, taşlama, tecnis ve semai dallarında yarışacak olan âşıkları sanatseverler 3 gün boyunca dinleyebilecek.”*¹⁴⁵

Murat Çobanoğlu adı Kars’ta bir okula verilerek onurlandırılacağı haberi basında yer almıştır. Dönemin Kars İli Milli Eğitim Müdürü tarafından verilen bilgiye göre Kars’ta açılacak bir lisenin adına Murat Çobanoğlu Lisesi adının verileceğini duyurulmuştur. *“Kars Milli Eğitim Müdürü Fevzi Budak, önümüzdeki eğitim-öğretim yılında hizmete girecek olan Sosyal Bilimler Lisesi’nin adının Murat Çobanoğlu Sosyal Bilimler Lisesi olacağını ifade etti.”*¹⁴⁶

Çobanoğlu'nun ölümünden sonra adının anılması ve eserlerinin yaşatılması Âşıklık Geleneği açısından önemlidir. Ancak Kars’ta Çobanoğlu kahvesi âşıklık geleneği açısından bir zamanlar çok önemli bir yerdeydi; fakat günümüzde bu geleneğin yaşaması ve yaşatılması için önem arz eden bu mekân önemini yitirmiş kapatılma durumuna gelmiştir. Âşıklık geleneği için önemli olan usta çırak ilişkisi açısından da önem arz eden Çobanoğlu Kahvesi hakkında Kars’a gelen Sabah gazetesi yavuz donat Murat Çobanoğlu kahvesini işleten kişiyle görüşmüş ve şu bilgiyi almıştır.

¹⁴⁵ Ayrıntılı Bilgi İçin Bkz., Kars’ın Sesi, Siyaset-Kültür- Edebiyat Dergisi, Y:2, S:10, Mart 2007, s.455-457

¹⁴⁶ Erişimi Tarihi: 12.07.2014, <http://www.serhattv.com.tr/print.php?id=106402kars-milli-egitim-muduru-fevzi-budaktan-murat-cobanoglu-sosyal-bilimler-lisesi-mujdesi>

Sabah gazetesi yazarı Yavuz Donat obanoğlu'nun ölümünden bir yıl sonra Kars'a gelir ve obanoğlu şıklar kahvesinin son durumu hakkında bilgi alır. obanoğlu kahvesini ve otelini işleten Güven Bakırhan ile röportaj yapar. Bu röportajdan da Kars'taki obanoğlu Kahvesi'nin eski tadının kalmadığını ve işletmecisinin de ekonomik olarak zor durumda olduğunu görür. Röportajı özetlersek: Donat, obanoğlu Caddesi'nde "obanoğlu şıklar Kahvesi "nde Bakırhan 'la sohbete başlarlar. Donat söze işlerin nasıl olduğu hakkındaki sorusuyla başlıyor. Bakırhan işlerin fazla olmadığından dert yanıyor. Bakırhan, obanoğlu Kahvesi'ne gelen âşıkların burada birkaç türk söylediğini ve halkın da âşıkların geçimini sağlayacak kadar bahşış vermediği veya yoksulluktan dolayı veremediğini belirtiyor. Bakırhan sözlerini sonlandırırken şık Murat obanoğlu Kahvesini ve üstündeki oteli satacağını belirtiyor ve ekliyor yöredeki ekonomik sıkıntılar şıklık Geleneği'ni olumsuz etkilemiş ve geleneği bitirme noktasına getirmiştir.¹⁴⁷ âşıklığın hem ilgisizlikten hem de ekonomik yönden dolayı azaldığını dile getiren bu röportajda âşıklığın ilgisiz kaldığının doğru olduğunu; fakat ekonomik yönden âşıklıktan uzaklaşmanın doğru bir tespit olmadığıdır. İnsanların ekonomik olarak çok yoksul olduğu ve savaş dönemlerinde bile birçok güçlü âşığımızın yetiştiğini düşünürsek, ekonomik yetersizliğin âşıklık geleneğinin üretkenliğini kısıtlayacağı düşünülmemelidir.

Âşıkların yetiştikleri mekânların yavaş yavaş kapanmaya başlaması ve bu tarz âşık yetiştirme alanlarının yok olmaya başlamasıyla birlikte daha da önem kazanan medyanın âşıklara ilgisiz kaldığı da bilinmektedir. Bu konuda gerek yaşarken gerek de öldükten sonra âşıkların değeri bilmesi ve eserlerinin gerek yazılı gerekse işitsel ve görsel medyada yeterince yer bulması gerekmektedir. Çünkü yukarıda da açıkladığımız gibi âşıkların yetiştirildiği mekânlar maddi veya çeşitli nedenlerle yok olmaktadır. Âşıkların dizlerinin dibinde yetişen çırak âşıklar artık medyadan beslenerek kendilerini geliştirmekteler. Gerek radyodan gerek TV'den gerekse internetten yararlanan âşıklar buralarda kendilerini yetiştirmenin yanında eserlerini de buralarda görücüye çıkarabilmektedirler. Medyanın âşıklara duyarsız kaldığı konusunda ünlü âşığımız Şeref Taşlıova düşüncelerini dile getirmektedir.

¹⁴⁷ Donat, Yavuz, Sabah Gazetesi, 14 Eylül 2006, Erişim Tarihi: 12.07.14, http://www.sabah.com.tr/Yazarlar/donat/2006.09.14/%C3%82sik_cobanoglu

Şeref Taşlıova başta TRT olmak üzere televizyonun ve basının âşıklık geleneğine yeterince önem vermediğini bu nedenle geleneğin yok olup gideceği korkusunu dile getiriyor. Bunu ise ölen değerli bir Karanlı aşığımız İlhami Demir'i örnek vererek açıklıyor. Âşığın eserlerinin bu ilgisizlikten dolayı ellerinde bulunmadığını bunun ise gelenek açısından kayıp olduğunu dile getiriyor. *“TRT'mizin basınımızın ehemmiyete almayışı, İLHAMİ'nin ölümü kadar acı olmuştur. Kendim Ankara TRT haber merkezini arayıp yalvararak söylediğim halde Orhan Şaik GÖKYAY gibi Türkiye'de edebi şahsiyet sahibi bir insanın İLHAMİ'nin resmini götürerek vermesine rağmen 3 Mayıs 1987 gecesinin son haber bülteninde ne acıdır ki bir İtalyan şarkıcının ölümünü verdi işte bizim kültür sahipliğimiz işte Âşıklığın yaşaması için ölçü. Ben bunu yıllarca söylemedim. Söyleyenlere de karşı çıktım. Şimdi inanıyorum ki Türk Milletinin Milli ata sanatı olan Âşıklık Geleneği biter ve bitmek üzeredir. Bunu koruyan ve ömrünü bu geleneğin varlığına adayan büyüklerimiz kusura kalmasin çünkü görünen köye klavuz istemez. Ölen Âşık Türk Milli kültürünü kırk yıl köyünden kazasına kazasından şehrine kadar tanıtan anlatan Vatan Bayrak Atatürk diye haykıran Âşık İLHAMİ DEMİR'di.”*¹⁴⁸Taşlıova burada haklı olarak serzenişte bulunmaktadır; çünkü günümüzde yazılı ve görsel medya insanları yönlendirmede ustalaşmıştır. Kültürel değerlerimizin yok olup gitmesine bizler de izin vermemeliyiz bizim yerel ve ulusal basınımız da bu değerlerimize sahip çıkmalıdırlar.

¹⁴⁸ Taşlıova, Şeref, *Karlı Büyük Âşık İlhami Demir'i Kaybettik*, Çağrı, age., s.20-21

III. BÖLÜM

3.Murat Çobanoğlu ve Radyo İlişkisi

Başta TV-Radyo, onları daha gerilerde izleyen sinema, medyanın en yüksek gücünü temsil etmektedir. Bu güçlü haberleşme araçları, toplum kültürünün oluşması ve biçimlenmesinde en büyük güce sahiptirler. Bu güç ve etkilerinden dolayı, insanlık için çok önemli kültür kaynakları, kültürleşme araçlarıdır. Medya kaynakları ve etkileriyle “tek boyutlu” bir dünya kültürü yaratma yolundadır. Bu yolla çeşitlerinden, renklerinden arındırılan, köksüz ve derinliksiz bırakılan standart bir “dünya kültürü” yaratılmaktadır. Günümüzde kültürleri tehdit eden en önemli tehlike, işte bu standartlaşmada tek kültürlülüğe yönelmede, ulusal ve yerel renkleri yitirmede yaşanmakta; kocaman dünya küçülerek, bir kısım medya ustalarının elinde biçimlenmekte; kültür zenginliğinin kaynağı olan çeşitlilik yerini tek-tipliliğe bırakmaktadır.

Türkiye’de ilk defa radyo kurulması 1961 yılında gerçekleşmiştir. Radyo yayınları “1961 yılında Adana, Antalya, Gaziantep, Kars ve Van’da il radyoları ”¹⁴⁹ kurulmuştur. Radyo kurulmasıyla birlikte birçok yazılı medya aktiviteleri de radyo da yer almaya başlamıştır. Özellikle ilk kurulan radyolardan birinin de Kars’ta kurulması il açısından son derece önemlidir. Çobanoğlu da Kars Radyosu’nda görev yapmıştır. Çobanoğlu’nun görev yaptığı radyo kimliği kendisiyle bizzat Ankara’da görüştüğüm oğlu Şentürk Çobanoğlu’nda mevcuttur. Çobanoğlu burada görev yaptığı sırada âşık programları düzenlemiştir. Kendisinin bu kayıtları TRT arşivinde saklıdır. TRT Ankara Radyosu’na bizzat gitmiş bulunmaktayım. Burada ki arşivlerin kopyalanmasının bize maddi olarak pahalıya mal olacağını görüştüğüm TRT Ankara Radyosu Müdürü’nden öğrenildi. TRT Kars Radyosu’nun 1974 yılında kapanmasıyla birlikte buradaki arşivler de Erzurum Radyosu’na gönderilmiştir. Kars Ölçek gazetesi yazarı ve folklor araştırmacısı olan Salih Şahin bu konuyu dile getirmiş ve TRT’yi bu arşivlerin Erzurum’a gönderilmesi ve bu arşive giren kişilerin buradaki

¹⁴⁹ Erişim Tarihi: 15.07.14, <http://www.trt.net.tr/radyo/HaberDetay.aspx?HaberKodu=2a14beb9-373b-4f73-a85a-d9fd7ca0f590>

eserleri tahrip ederek değiştirerek kendi yörelerininmiş gibi tanıtımları ve TRT'nin de buna göz yummasıyla ilgili şikâyetle bulunmuştur. ¹⁵⁰

Çobanoğlu yalnız Kars'ta değil yurt içi ve yurt dışı radyolarda sanatını icra etmiştir. Çobanoğlu, “*Avrupa'daki WDR radyosunda; İngiltere'de BBC Radyosundaki programlara arkadaşı şeref Taşlıova ile birlikte katıldı.*”¹⁵¹

Marl Belediyesinin davetlisi olarak Almanya'ya giden Karanlı Âşık şeref Taşlıova ile Âşık Murat Çobanoğlu'nun 8 şubat 1987 Pazar akşamı WDR Köln Radyosunda yaptıkları atışma:

ř. Taşlıova — Cennet vatan Anadolu Türkiyem,
Elimizden size selam getirdim,
şehirden, ilçesinden, köyünden,
Yolumuzdan size selam getirdim.

M.Çobanoğlu — Avrupa'da olan Türk kardeşlerim,
Dilimizden size selam getirdim,
Toprağından, ağacından, bağından,
Gölümüzden size selam getirdim.

ř. Taşlıova: — Doğup büyüdüğün toprağımızdan,
Yücedağ, esenyel, ırmağımızdan,
Vatan hasretiyle bayrağımızdan,
Alımızdan size selam getirdim.

M.Çobanoğlu:—Vatanın hasreti gönöl duygusu,
Ananın babanın tatlı yavrusu,
Çiçeğin kokması arının sesi,
Balımızdan size selam getirdim

ř. Taşlıova: — şeref der gönölünden söz kısa kısa,
Sevgi dolu kulak verin bu sese,

¹⁵⁰ Ayrıntılı Bilgi İçin Bkz. Erişim Tarihi:

http://www.siyasalbirikim.com.tr/haber.php?haber_id=15001

¹⁵¹ Erişim Tarihi: 21.07.14, www.edebiyadvesanatakademisi.com

Kadın, erkek, büyük küçük herkese,
Halimizden size selam getirirdim,

M.Çobanoğlu:—Çobanoğlu doğruluktur nişanım,
Sizleri görmeyi arzular canım,
Edirne'den Kars'a kadar vatanım,
Telimizden size selam getirdim.¹⁵²

Yaptıkları atışmayla gurbette özlem içinde bulunan gurbetçilerimize memleketimizin kokusunu ve selamı götürmüşlerdir.

1964 yılında Kars Radyosu'nun açtığı sınavı kazanarak *Âşık Şeref ile program yapmaya başladı*.¹⁵³ Murat Çobanoğlu ve Şeref Taşlıova birçok radyo programına katılmış ve birlikte programlar yapmışlardır. Şeref Taşlıova da 1964 yılından 1974 (Kars Radyosunun Kapatılması) yılına kapatılmasına kadar 10 yıl süreyle “mahalli sanatçı” olarak programlar yapmış ve âşıklık geleneğiyle ilgili çeşitli çalışmalarını burada sürdürmüştür. Burada radyonun âşığı mahalli sanatçıya dönüştürerek etkinlik alanını genişlettiği görülür. Özellikle Doğu Anadolu âşıklık geleneğinin pek çok ustası Taşlıova'nın radyo programlarına katılarak seslerini/adlarını daha geniş bir coğrafyada duyurma olanağına kavuşmuştur. Radyo ile âşıklar fiziki gezilerinin yanında elektromanyetik dalgalar aracılığıyla seyahat etme olanağına sahip olmuşlardır. Bir başka deyişle gerçek gezilerin yerini sanal/medyatik geziler almıştır. Taşlıova'nın radyo yayınlarındaki başarısında, çocukluk dönemindeki okul piyeslerinde çeşitli rolleri ustalıkla canlandırmasıyla ilk belirtilerini veren anlatım-gösterim yeteneğinin önemli katkısı vardır. Diğer yandan kayıtların akıbeti hakkında kesin bilgilere ulaşılamamakla birlikte, Taşlıova'nın Kars Radyosu programlarıyla Doğu Anadolu âşıklık geleneği/belleği belirli bir oranda dijital belleğe/ kayıtlı içeriğe dönüştürülmüştür. Doğal olarak Şeref Taşlıova, radyo gibi dönemin yaygın bir iletişim aracı sayesinde sanatını ve dolayısıyla adını tüm yurda duyurmuştur. O dönemde radyo, temel popülerlik yaratıcı kitle iletişim aracı olma işlevine sahiptir. Âşıklar açısından popüler kültür döneminin radyo ile başladığı söylenilebilir.

¹⁵² Çağrı, 1987, Aylık Fikir- Sanat- Folklor Dergisi, Arı Basımevi, Konya, Y: 31, S:350, s. 10

¹⁵³ Tan, Nail, Yitirdiklerimiz, agd., Mayıs 2005, S:641, s. 455

Taşlıova'nın radyo ile ilk ve uzun soluklu tanışıklığı zamanla yakın işbirliğine dönüşmüştür. Nitekim daha sonraki yıllarda Şeref Taşlıova'nın TRT radyolarının pek çok yayınına katıldığı ve çeşitli programların hazırlık-yapım-yayın aşamalarında görev yaptığı belirlenmiştir. Bugün TRT radyolarıyla ilgili arşivde, sayıları değişmekle birlikte Şeref Taşlıova'ya ait 8 kaydın bulunduğu görülmüştür. Taşlıova TRT'nin pek çok programına “sanatçı, danışman, metin yazarı ve sunucu” olarak katkıda bulunmuş ve bulunmaya da devam etmektedir. Radyo yayınlarının âşıkların dünyasını değiştirdiği ve geliştirdiği düşünülebilir.¹⁵⁴ Ayrıca radyoya telefonla canlı şekilde bağlanan ve sorular soran dinleyiciler âşıkların sanatlarının gelişmesine katkı sağlamıştır. Âşıkların radyolarda program yapmaları da âşıkların imge ve içerik belleklerinin çeşitlenmesini, genişlemesini ve zenginleşmesini sağlamıştır. Çobanoğlu ve Şeref Taşlıova da radyo yayınlarından etkilenmiş ve sanatlarını çeşitlendirip zenginleştirmişlerdir.

Radyoda seslerini duyurmaya çalışan âşıklar kendilerini bir diğer elektronik ortam olan plak ve kasetlerle de varlıklarını göstermeye çalışmışlardır. Kendilerinin katılmadığı programlarda da plak ve kaset kayıtlarından eserleri çalınıp dinlenmiştir. Günümüzde Kars'ta yayın yapan Serhat RD, Kafkas FM ve Kaya Kırılım FM gibi özel radyolar çeşitli etkinliklerde ve özellikle sabah saatlerinde yaptıkları yayınlarda âşıkların eserlerine yer vermektedirler. Bu radyoların da yayınlarında âşıklara ve âşıklık geleneğine yeteri kadar yer vermediği açıktır.

¹⁵⁴ Özdemir, Nebi, *Âşık Şeref Taşlıova ve Medya*, (Hocamın Kendisi Tarafından Bana Verilen O Dönem Yayınlanmamış Makalesinden)

IV. BÖLÜM

4.Murat Çobanoğlu ve Kayıtlı Müzik Sektörü

Murat Çobanoğlu'nun kayıtlı sektöre başlangıcı olarak plaklarının olduğunu ve bu plaklardan ödüller aldığı yukarıda belirtilmişti. Çobanoğlu Birinci Altın Plak Ödülü'nü "Kül Etmedi mi" türküsü ile İkinci Altın Plak Ödülü'nü ise "Dön Baba" adlı türküsü ile almıştır.

Teknolojinin ilerlemesiyle birlikte kasetler piyasaya çıkmış bu kasetlerden âşıklar da yararlanmıştır. Çobanoğlu da kasetler yapmış ve bu kasetleri de dinleyicilerle buluşmuştur. Burada önemli noktalardan birisi de plak ve kasetlerin hem geniş bir kitleye ulaşması hem de plak ve kasetlerin satışından âşığın maddi olarak yararlanmasıdır. Plak ve kasetlerin bir diğer özelliği de kayıtlı olduklarından elde hazır bulunmasıdır. Çobanoğlu gibi birçok âşığın seslendirdikleri eserleri bu kayıtlardan istenildiği zaman dinlenebilmesidir. Âşık Şenlik gibi usta âşıkların dönemlerinde böyle kayıtlar bulunmadığından biz onun sadece sözlü olarak bıraktıklarına ulaşmaktayız. Bu plak, kaset ve aşağıda açıklayacağımız video ve video klipler gibi kayıtlı sektörlerden yararlanarak kendilerini bu ustaların kayıtlarıyla besleyen ve yetiştiren âşıklarımız da mevcuttur. Böylelikle âşıkların dizinin dibinde oturarak yetişen âşıkların yerini yavaş yavaş onların kayıtlı eserlerini dinleyerek kendilerini yetiştiren âşıklar yetişmeye başlamıştır. Böylelikle usta-çırak ilişkisiyle yetişen âşıkların yerini bu saydığımız elektronik ortam almaya başlamıştır. Plak ve kasetler zamanla yerlerini CD ve DVD'lere bırakmaya başlamıştır. Plak ve kasetler günümüzün teknolojik aygıtı olan bilgisayara aktarılmış oradan da CD ve DVD'lere aktarılarak kendilerine başka bir alanda yer bulmuşlardır. Günümüzde elimizdeki cep telefonuna kadar inen kayıt altına alma yöntemleriyle istediğimiz sanatçının eserini buradan izleyip dinleyebilmekteyiz. Kayıt sektörünün bu kadar gelişmesi ile Âşıklarımızın istediğimiz eserlerini evimizde bilgisayarımızda, CD, DVD ve hafıza kartlarımızda (flash bellek) kolaylıkla saklayıp istediğimiz zaman bilgisayarımızın tek tuşuna basarak izleyip dinleyebilmekteyiz. Bu kayıtlı sektörün en önemli özelliği ve yararı istendiği zaman çabuk ulaşılması olarak görülebilir. Dezavantajı ise karşımızda olmayan âşığın bizden etkilenmesi veya bizim onun eseri üzerinde etkimiz olmamasıdır.

Âşık Murat Çobanoğlu'nun eserlerinin hemen hemen tamamı da bu kayıtlı sektörlere aktarılmıştır. Reklam olmaması için ismini veremediğimiz birçok kayıtlı müzik satıcısında Çobanoğlu'nun eserlerinin CD, DVD ve kayıtlı bir biçimde alabilmemiz mümkündür.

Günümüzde yukarıda saydığımız yeniliklerden bir yenisi de video kliplerdir. Ayrı bir konu şeklinden değerlendirilmesi gereken bu konuya da kısaca değinecek olursak video klipler özellikle türkü söyleyenlerin daha çok yararlandığı bir tür

haline gelmiştir. Yukarıda da adı geçen Zülfikar Akgün adında âşığımızın filmlerde rol aldığı belirtilmişti. Bunlar gibi daha çok halk müziğine özgü özelliklerden fazla sapmayan başka şarkıcıların kliplerinden, türkülerin görsel sunumu açısından bir örnek vermek yararlı olabilir: “*Gurbette duyulan sevgili özlemini ve ayrılık acısını anlatan “Gönül Gurbet Ele Varma” adlı türküyü seslendiren Orhan Hakalmaz’ın klibinde, kamyon şoförlüğü yapan bir adamın karısından, evinden ayrılması, karşılıklı çekilen hasret ve sonunda kadının üzüntüden verem olup ölmesi anlatılmaktadır.*¹⁵⁵” Eski zamanların geleneksel gurbet ve yol motifinin burada uzak diyarlara giden kamyon şoförüyle canlandırıldığı görülmektedir. Hemen hemen her türkünün bir hikayesi olduğunu düşünürsek burada da hikâyenin yerini video klip almıştır. Video görüntüleme izlendiği zaman türkünün konusunun hasret ve ayrılık olduğu da anlaşılmaktadır. Burada dikkat çeken bir diğer nokta ise bir türkü için bazen onlarca sayfa tutan türkünün hikâyesi video kliplerde 4-5 dk. süreye sığdırılmasıdır.

Saim Sakaoğlu Çobanoğlu vefat ettiği yılda Türk Dili dergisinde Çobanoğlu’nun ölümünden duyduğu üzüntüyü dile getirirken âşığın hem âşıklık geleneğine hem de kültürümüze yaptığı hizmetleri dile getiriyor. Sakaoğlu o yıllarda 45’lik plakların daha çok piyasalarda olduğu dönemden bahsederken minibüs ve taksilere yerleştirilen pikaplarda plakların çaldığını belirtiyor. İlerleyen dönemlerde bu plaklar kazalara neden olduğu için kullanılması yasaklanıyor. Ayrıca Çobanoğlu’nun çıkan ve döneminde büyük ses getiren plağıyla ilgili görüşlerini dile getiriyor. “*İşte o günlerde Çobanoğlu’nun bir plağı satış rekorları kırıyordu. Yüzbinlerce satan bu plakta merhum, Kızıroğlu Mustafa Bey’i okuyordu. Hiç unutmuyorum, belgesi arşivimdedir; bu plağın dönemin en çok satan gazetelerinin günlük eklerinde kocaman reklamları çıkıyordu. Bir Karşlı âşığın günlük gazetelerde fotoğraflı ve çok renkli reklamları çıkıyordu.*”¹⁵⁶ Karşlı bir âşığın gazetelerde ve diğer medya araçlarında boy göstermesi Âşıklık Geleneği açısından da Kars Âşıklık Geleneği açısından da kıymeti büyüktür.

Murat Çobanoğlu’nun yukarıda da bahsedildiği gibi iki altın plağının yanında 90 kadar da albümü bulunmaktadır.¹⁵⁷ Aşağıda bu albüm ve kasetlerin adlarını ve içindeki parçaları ve bu parçaların süreleri verilmeye çalışılacak.

¹⁵⁵ Aydın, Hilal, 2007, *Türkü İcrasında Yeni Bir Bağlam Video Klipler*, Y:19,S:75,s.53-54

¹⁵⁶ Sakaoğlu, Saim, *Âşık Murat Çobanoğlu Üzerine*, Türk Dili, Temmuz 2005, S:643,s.62

¹⁵⁷ Erişim Tarihi: 15.08.14, <http://kockoy.tr.gg/Murat-COBANOGLU.htm>

Âşık Murat Çobanoğlu'nun 41 Albüm ile 7 adet 45'lik kasetlerinin listesi şöyledir:

Albümleri Adları 41 Adet...

Âşık Murat Çobanoğlu - (Ana Bant No 1037)

Âşık Murat Çobanoğlu - 9 Uzelli

Âşık Murat Çobanoğlu - Ağlama Gönül

Âşık Murat Çobanoğlu - Ağlayan Gözler

Âşık Murat Çobanoğlu - Almanya

Âşık Murat Çobanoğlu - Bağışla Beni (Minareci 4385)

Âşık Murat Çobanoğlu - Biri Baba Biri Ana

Âşık Murat Çobanoğlu - Erir Gider

Âşık Murat Çobanoğlu - Gül Ahmet

Âşık Murat Çobanoğlu - Güle Gelmez

Âşık Murat Çobanoğlu - Güzel Yaylalar

Âşık Murat Çobanoğlu - Hamit Han İle Melek Sultan (2.Kısım)

Âşık Murat Çobanoğlu - Hayatım 1

Âşık Murat Çobanoğlu - Hayatım 2

Âşık Murat Çobanoğlu - Hayatım 3

Âşık Murat Çobanoğlu - Hayatım 4

Âşık Murat Çobanoğlu - İstanbul

Âşık Murat Çobanoğlu - Kızıroğlu

Âşık Murat Çobanoğlu - Mahkûmun Mektubu

Âşık Murat Çobanoğlu - Neyine Güveneyim & Kızıroğlu

Âşık Murat Çobanoğlu - Saraç İbrahim Lale Sultan Hikâyesi

Âşık Murat Çobanoğlu - Sendedir Yar

Âşık Murat Çobanoğlu - Sona Gelin 1

Âşık Murat Çobanoğlu - Sona Gelin 2

Âşık Murat Çobanoğlu - Ustamla Yolculuk

Âşık Murat Çobanoğlu - Vatan Güzeldir (Uzelli 1006)

Âşık Murat Çobanoğlu - Vurmayın Kardeşler (Türkü ola 1146)

Âşık Murat Çobanoğlu - Yaralı Şahin 1

Âşık Murat Çobanoğlu - Yaralı Şahin 2

Âşık Murat Çobanoğlu - Yol Ver Allah'ım

Âşık Murat Çobanoğlu - Yollar Göç Alır

Âşık Murat Çobanoğlu - Zeyno

Âşık Murat Çobanoğlu - Zindancı

Âşık Murat Çobanoğlu & Âşık İlhan Demir - Atışması

Âşık Murat Çobanoğlu & Âşık Nuri Çırağı - Atışması

Âşık Murat Çobanoğlu & Âşık Reyhanı - Atışması 1

Âşık Murat Çobanoğlu & Âşık Reyhanı - Atışması 2

Âşık Murat Çobanoğlu & Âşık Yener Yılmazoğlu - Atışması

Âşık Murat Çobanoğlu & Şeref Taşlıova - Atışması 1

Âşık Murat Çobanoğlu & Şeref Taşlıova - Atışması 2

Âşık Murat Çobanoğlu & Şeref Taşlıova - Atışması 3

**Âşık Murat Çobanoğlu 7 adet 45' lik Kasetlerinin Adları ve İçinde Geçen
Parçalar ve Bu Parçaların Süreleri**

Âşık Murat Çobanoğlu - (45'lik) & Âşık Reyhanı - Muammalı Atışma (Türkoфон 8841)...

1. Âşık Murat Çobanoğlu & Âşık Reyhanı - 01 Muammalı Atışma 1 (4:00)
2. Âşık Murat Çobanoğlu & Âşık Reyhanı - 02 Muammalı Atışma 2 (3:18)

***Âşık Murat Çobanoğlu - (45'lik) Aşka Düştüm Bana Deli Dediler & Bir Güzele
Âşık Oldum (Türkoфон 8797)***

1. Âşık Murat Çobanoğlu - 01 Aşka Düştüm Bana Deli Dediler (5:01)
2. Âşık Murat Çobanoğlu - 02 Bir Güzele Âşık Oldum (4:56)

***Âşık Murat Çobanoğlu - (45'lik) Azeri Güzellemesi & Kızıroğlu Mustafa Bey
(Türkoфон 8757)***

1. Âşık Murat Çobanoğlu - 01 Azeri Güzellemesi (3:06)
2. Âşık Murat Çobanoğlu - 02 Kızıroğlu Mustafa Bey (4:05)

***Âşık Murat Çobanoğlu - (45'lik) Bilirsen Mi Senden Niye Küsmüşem & Kasapoğlu
(Türkoфон 8776)***

1. Âşık Murat Çobanoğlu - 01 Bilirsen Mi Senden Niye Küsmüşem (2:53)
2. Âşık Murat Çobanoğlu - 02 Kasapoğlu (4:03)

***Âşık Murat Çobanoğlu - (45'lik) Dağlar Yeşillenmiş Yayla Zamanı & Yakma Beni
Böyle Nara Zindancı (Türkoфон 8777)***

1. Âşık Murat Çobanoğlu - 01 Dağlar Yeşillenmiş Yayla Zamanı (3:35)
2. Âşık Murat Çobanoğlu - 02 Yakma Beni Böyle Nara Zindancı (5:02)

Âşık Murat Çobanoğlu - (45'lik) Kars Destanı & Yorulan Gönül (Türkoфон 8758)

1. Âşık Murat Çobanoğlu - 01 Kars Destanı (3:41)

2. Âşık Murat Çobanoğlu - 02 Yorulan Gönül (3:28)

***Âşık Murat Çobanoğlu - (45'lik) Keremi Yandırıp Kul Etmedi mi & Kız Ana Oğul
Baba Bilmiyor (Türkofon 8759)...***

1. Âşık Murat Çobanoğlu - 01 Keremi Yandırıp Kul Etmedi mi (3:19)

2. Âşık Murat Çobanoğlu - 02 Kız Ana Oğul Baba Bilmiyor (3:34)

Albümleri...41 Adet...

Âşık Murat Çobanoğlu - Âşık Murat Çobanoğlu (Ana Bant No 1037)

1. Âşık Murat Çobanoğlu - A-01 Kısım A (29:44)

2. Âşık Murat Çobanoğlu - B-01 Kısım B (29:52)

Âşık Murat Çobanoğlu - 9 Uzelli...

Murat Çobanoğlu - 9 - 01 - Yar Olmalı

Murat Çobanoğlu - 9 - 02 - Gidecem

Murat Çobanoğlu - 9 - 03 - Bir Vefasız Yara Bıraktı

Murat Çobanoğlu - 9 - 04 - Kendini Bilme İnsan

Murat Çobanoğlu - 9 - 05 - Atma Kenara Beni

Murat Çobanoğlu - 9 - 06 - Vefasız Yar

Murat Çobanoğlu - 9 - 07 - Her Şeyin Bir Noksanı Var

Murat Çobanoğlu - 9 - 08 - Üzülme Gönül Üzülme

Murat Çobanoğlu - 9 - 09 - Gör Mevlayı Gör

Murat Çobanoğlu - 9 - 10 - Aldı Köroğlu

Murat Çobanoğlu - 9 - 11 - İmanın Yok İse

Murat Çobanoğlu - 9 - 12 - Sen Gelmissen Ben Gelirim

Âşık Murat Çobanoğlu - Ağlama Gönül...

1. Âşık Murat Çobanoğlu - 01 Ağlama Gönül (4:21)
2. Âşık Murat Çobanoğlu - 02 Âşık Oldum (4:50)
3. Âşık Murat Çobanoğlu - 03 Aşkın Aklıma Düştü (5:47)
4. Âşık Murat Çobanoğlu - 04 Bakışına Gurban Olayım (2:35)
5. Âşık Murat Çobanoğlu - 05 Geçti Ömrüm (2:48)
6. Âşık Murat Çobanoğlu - 06 Gönül Sevdi Gizli Gizli (3:40)
7. Âşık Murat Çobanoğlu - 07 Gözüm Kalmadı (6:04)
8. Âşık Murat Çobanoğlu - 08 Kul Etti (4:34)
9. Âşık Murat Çobanoğlu - 09 Mevlâm Bana Yardım eyle (6:42)
10. Âşık Murat Çobanoğlu - 10 Sevdiansen (3:02)
11. Âşık Murat Çobanoğlu - 11 Yar Beni Beni (4:03)
12. Âşık Murat Çobanoğlu - 12 Yardım Eyle (4:50)
13. Âşık Murat Çobanoğlu - 13 Yazık Oldu Geçen Ömre (5:02)

Âşık Murat Çobanoğlu - Ağlayan Gözler...

1. Âşık Murat Çobanoğlu - A-01 Son Etsin Yaradan Figanımızı (12:09)
2. Âşık Murat Çobanoğlu - A-02 Yardım Edin Yardım Edin (4:04)
3. Âşık Murat Çobanoğlu - A-03 Göz Değecek Korkuyorum (3:27)
4. Âşık Murat Çobanoğlu - A-04 Yer Mi Seni Değiştirdi (3:50)
5. Âşık Murat Çobanoğlu - B-01 Hamza Hamza Bizim Hamza (4:08)
6. Âşık Murat Çobanoğlu - B-02 Dile Leke Kondurma (4:04)
7. Âşık Murat Çobanoğlu - B-03 Haydan Gelen Huya Gider (3:10)
8. Âşık Murat Çobanoğlu - B-04 Ya Gelirim Ya Gelemem (3:02)

9. Âşık Murat Çobanoğlu - B-05 Başımdan Eksilmez Duman Ayrılık (5:55)

10. Âşık Murat Çobanoğlu - B-06 Getir Bu Yaramı Şar Ağır Ağır (2:47)

Âşık Murat Çobanoğlu - Almanya.

1. Âşık Murat Çobanoğlu - 01 Fesat (3:33)

2. Âşık Murat Çobanoğlu - 02 Zamane Destanı (3:41)

3. Âşık Murat Çobanoğlu - 03 Akıbeti Mezara Bağlıdır (3:56)

4. Âşık Murat Çobanoğlu - 04 Cahiller Mecliste Baş Mı Sayılır (4:49)

5. Âşık Murat Çobanoğlu - 05 Kurban Eylesin (3:33)

6. Âşık Murat Çobanoğlu - 06 Köroğlu'na Nasihat (4:28)

7. Âşık Murat Çobanoğlu - 07 Yaş Dökerim Yaş Üstüne (3:45)

8. Âşık Murat Çobanoğlu - 08 Oğul'un Baba'ya Mektubu (4:36)

9. Âşık Murat Çobanoğlu - 09 Baba'nın Oğul'a Mektubu (4:30)

10. Âşık Murat Çobanoğlu - 10 Gelen Gider Giden Gelmez (3:33)

11. Âşık Murat Çobanoğlu - 11 Kiziroğlu Mustafa Bey (3:14)

12. Âşık Murat Çobanoğlu - 12 Hani Söz Vermiştin Niye Gelmedin (3:32)

13. Âşık Murat Çobanoğlu - 13 Bilmem Böyle Midir Dünyanın İşi (3:27)

14. Âşık Murat Çobanoğlu - 14 Kerem'i Yandırıp Kul Etmedi Mi (3:02)

Âşık Murat Çobanoğlu - Bağışla Beni (Minareci 4385)

1. Âşık Murat Çobanoğlu - 01 İçmem Allah Kerimdir (3:57)

2. Âşık Murat Çobanoğlu - 02 Koze Düşüptür (4:30)

3. Âşık Murat Çobanoğlu - 03 Baki Kalan Övünsün (4:56)

4. Âşık Murat Çobanoğlu - 04 Bir Kere Düştü (6:20)

5. Âşık Murat Çobanoğlu - 05 Taze Kız Olur & Kal Innen Böyle (9:44)
6. Âşık Murat Çobanoğlu - 06 Mil Çeker (3:24)
7. Âşık Murat Çobanoğlu - 07 Gözler Beni & Hidayettir Bu (10:43)
8. Âşık Murat Çobanoğlu - 08 Bağışla Beni (7:58)
9. Âşık Murat Çobanoğlu - 09 Ela Zübeyde (4:20)
10. Âşık Murat Çobanoğlu - 10 Kardeş Kardeşi Böylemi Arar (3:07)

Âşık Murat Çobanoğlu - Biri Baba Biri Ana...

1. Âşık Murat Çobanoğlu - 01 Biri Ana Biri Baba (8:24)
2. Âşık Murat Çobanoğlu - 02 Her Zaman Layıktır Söz Bizim İle (4:34)
3. Âşık Murat Çobanoğlu - 03 Yollarımız Ayrılmasın (3:33)
4. Âşık Murat Çobanoğlu - 04 Viran Olmuş Haberin Yok (7:42)
5. Âşık Murat Çobanoğlu - 05 İnsan Olmak En İyi Seydir (4:14)
6. Âşık Murat Çobanoğlu - 06 Ezer Zalim Gurbet Seni (3:59)
7. Âşık Murat Çobanoğlu - 07 Uğrayın Kars'a Turnalar (6:29)
8. Âşık Murat Çobanoğlu - 08 Zamanı Ararsın Bulabilmezsin (6:29)
9. Âşık Murat Çobanoğlu - 09 Enst (0:43)

Âşık Murat Çobanoğlu - Erir Gider...

1. Âşık Murat Çobanoğlu - 01 Erir Gider (2:08)
2. Âşık Murat Çobanoğlu - 02 Her Anadan Doğan İnsan Olur Mu (6:22)
3. Âşık Murat Çobanoğlu - 03 Odanda Yatar Giderim (4:56)
4. Âşık Murat Çobanoğlu - 04 Dey Deyin Kızlar (4:37)
5. Âşık Murat Çobanoğlu - 05 Bağda Bağman Bihaber (4:57)

6. Âşık Murat Çobanoğlu - 06 Evlat Da Faydasız Yar Da (4:07)
7. Âşık Murat Çobanoğlu - 07 Gül Olmasa Neye Yarar (4:56)
8. Âşık Murat Çobanoğlu - 08 Ne Yatarsın Dertli Avcı (5:31)
9. Âşık Murat Çobanoğlu - 09 İnsan Dedikleri Duvara Benzer (7:09)

Âşık Murat Çobanoğlu - Gül Ahmet

Âşık Murat Çobanoğlu - Güle Gelmez...

1. Âşık Murat Çobanoğlu - 01 Track 01 (4:39)
2. Âşık Murat Çobanoğlu - 02 Track 02 (6:22)
3. Âşık Murat Çobanoğlu - 03 Track 03 (5:54)
4. Âşık Murat Çobanoğlu - 04 Track 04 (5:55)
5. Âşık Murat Çobanoğlu - 05 Track 05 (5:58)
6. Âşık Murat Çobanoğlu - 06 Track 06 (5:01)
7. Âşık Murat Çobanoğlu - 07 Track 07 (8:52)
8. Âşık Murat Çobanoğlu - 08 Track 08 (2:46)

Âşık Murat Çobanoğlu - Güzel Yaylalar

1. Âşık Murat Çobanoğlu - 01 İnsan Bir Fidana Benzer (4:17)
2. Âşık Murat Çobanoğlu - 02 Bir Yudum Su Bir De Ekmek (5:11)
3. Âşık Murat Çobanoğlu - 03 Yaman Ayrılık (4:05)
4. Âşık Murat Çobanoğlu - 04 Ağa Oldun Paşa Oldun (5:43)
5. Âşık Murat Çobanoğlu - 05 İncitme İncinirsin (3:24)
6. Âşık Murat Çobanoğlu - 06 Güzel Yaylalar (6:07)
7. Âşık Murat Çobanoğlu - 07 Ye Ye Sen De Ye (4:28)

8. Âşık Murat Çobanoğlu - 08 Kirpiğini Göze Bağlamış (2:37)
9. Âşık Murat Çobanoğlu - 09 Yar Oynamasın (3:24)
10. Âşık Murat Çobanoğlu - 10 Doğu Da Benimdir Batı Da Benim (3:17)
11. Âşık Murat Çobanoğlu - 11 Üç Aşağı Beş Yukarı (2:33)

Âşık Murat Çobanoğlu - Hamit Han İle Melek Sultan (2.Kısım)

1. Âşık Murat Çobanoğlu - Hamit Han İle Melek Sultan A-01 Kısım A (28:16)
2. Âşık Murat Çobanoğlu - Hamit Han İle Melek Sultan B-01 Kısım B (29:21)

Âşık Murat Çobanoğlu - Hayatım 1

1. Âşık Murat Çobanoğlu - 01 Sunuş Konuşmalı (Divan) Yar Senindir Yaradan (7:06)
2. Âşık Murat Çobanoğlu - 02 Turnalar (5:09)
3. Âşık Murat Çobanoğlu - 03 Cennet Yurdum (6:36)
4. Âşık Murat Çobanoğlu - 04 Yaktı Gitti Bu Günleri (4:25)
5. Âşık Murat Çobanoğlu - 05 Benim Köyüm Koç Koyudur (6:03)
6. Âşık Murat Çobanoğlu - 06 Yâdlar Bizi Ayırmasın (4:26)
7. Âşık Murat Çobanoğlu - 07 Bulunmaz Dermanım (8:56)
8. Âşık Murat Çobanoğlu - 08 Yıllar Beni Usandırdı (4:08)

Âşık Murat Çobanoğlu - Hayatım 2

1. Âşık Murat Çobanoğlu - A-01 Beni Mahcup Etme & Her Kulun Kalbini Yaradan Bilir (23:43)
2. Âşık Murat Çobanoğlu - B-01 Bir Haber Gönderdim Dosta (2:33)
3. Âşık Murat Çobanoğlu - B-02 Gün Doğmadan Neler Doğar & Allah'ın Kendisi Güzel (15:34)

4. Âşık Murat Çobanoğlu - B-03 Vatandan Tatlı Var Mıdır (5:34)

Âşık Murat Çobanoğlu - Hayatım 3

1. Âşık Murat Çobanoğlu - Hayatım 3 - A-01 Kısım A (22.44)

2. Âşık Murat Çobanoğlu - Hayatım 3 - B-01 Kısım B (22.34)

Âşık Murat Çobanoğlu - Hayatım 4

1. Âşık Murat Çobanoğlu - A-01 Halin Var Mıdır & Döndü Gel (15:15)

2. Âşık Murat Çobanoğlu - A-02 İmkan Senden Bekliyorum (6:18)

3. Âşık Murat Çobanoğlu - B-01 Sen Yeni Kuzusun (10:28)

4. Âşık Murat Çobanoğlu - B-02 Civanı Belle (4:45)

5. Âşık Murat Çobanoğlu - B-03 Gülümden Ayırma & Yusuf u Kenan'a Benzer (6:45)

Âşık Murat Çobanoğlu - İstanbul...

1. Âşık Murat Çobanoğlu - 01 İstanbul (5:48)

2. Âşık Murat Çobanoğlu - 02 Geçti Benden (6:19)

3. Âşık Murat Çobanoğlu - 03 Boş Olur (4:03)

4. Âşık Murat Çobanoğlu - 04 Dağlar (5:06)

5. Âşık Murat Çobanoğlu - 05 Anlayamadık (6:00)

6. Âşık Murat Çobanoğlu - 06 Gül Senem (3:03)

7. Âşık Murat Çobanoğlu - 07 Sonu Gelmedi (6:52)

8. Âşık Murat Çobanoğlu - 08 O Gözler (3:26)

9. Âşık Murat Çobanoğlu - 08 Unutur (4:42)

Âşık Murat Çobanoğlu - Kızıroğlu...

1. Âşık Murat Çobanoğlu - 01 Kızıroğlu (8:22)

2. Âşık Murat Çobanoğlu - 02 Fesat (3:26)
3. Âşık Murat Çobanoğlu - 03 Aman Güzel Yavaş Yürü (2:35)
4. Âşık Murat Çobanoğlu - 04 Zor Olurmuş (1:32)
5. Âşık Murat Çobanoğlu - 05 Yayla Zamanı (5:18)
6. Âşık Murat Çobanoğlu - 06 Neyine Güvenem Yalan Dünyanın (4:26)
7. Âşık Murat Çobanoğlu - 07 Bu Giden Kaşı Karanın (3:12)
8. Âşık Murat Çobanoğlu - 08 Ağlarım (5:36)
9. Âşık Murat Çobanoğlu - 09 Gönül Sevdığını Sever (5:52)
10. Âşık Murat Çobanoğlu - 10 Zindancı (5:14)

Âşık Murat Çobanoğlu - Mahkûmun Mektubu

1. Âşık Murat Çobanoğlu - 01 Mahkumun Mektubu (4:44)
2. Âşık Murat Çobanoğlu - 02 Çobanoğlu Çoban Kızı (5:33)
3. Âşık Murat Çobanoğlu - 03 Bir Gönülümün Yarasını (2:55)
4. Âşık Murat Çobanoğlu - 04 Ferhat'a Dağları Deldiren Sevda (3:25)
5. Âşık Murat Çobanoğlu - 05 Bir Sözüm Var (3:55)
6. Âşık Murat Çobanoğlu - 06 Çoban kızı (4:50)
7. Âşık Murat Çobanoğlu - 07 Bir İnsan Varında (3:37)
8. Âşık Murat Çobanoğlu - 08 Mahkumun Af Mektubu (4:11)
9. Âşık Murat Çobanoğlu - 09 Bağman Olan Çek Kılıcı (3:25)
10. Âşık Murat Çobanoğlu - 10 Bilmem Böyle Midir (3:32)
11. Âşık Murat Çobanoğlu - 11 Hani Söz Vermiştin (3:37)
12. Âşık Murat Çobanoğlu - 12 Garip Bülbülü Kınama (2:40)

13. Âşık Murat Çobanoğlu - 13 Yollar Ağır (3:18)
14. Âşık Murat Çobanoğlu - 14 İkram Eyle Bana (3:51)
15. Âşık Murat Çobanoğlu - 15 Gönlümün Dağında (2:32)
16. Âşık Murat Çobanoğlu - 16 Bülbül Feryat Eder (3:45)

Âşık Murat Çobanoğlu - Neyine Güveneyim & Kızıroğlu

1. Âşık Murat Çobanoğlu - 01 Kızıroğlu (5:05)
2. Âşık Murat Çobanoğlu - 02 Oh Neye Yarar (4:24)
3. Âşık Murat Çobanoğlu - 03 Koyar Kaçar Demedim Mi (3:16)
4. Âşık Murat Çobanoğlu - 04 Başına Döndüğüm Sayat (5:59)
5. Âşık Murat Çobanoğlu - 05 Yaktı Gözlerin (3:19)
6. Âşık Murat Çobanoğlu - 06 Bilmem Ne Zaman Gelecek (4:24)
7. Âşık Murat Çobanoğlu - 07 Babam Gelir Han Elinden (3:12)
8. Âşık Murat Çobanoğlu - 08 Asıl Nerde Kaldı (3:25)
9. Âşık Murat Çobanoğlu - 09 Yirminci Asrın Sonunda (2:44)
10. Âşık Murat Çobanoğlu - 10 Neyine Güveneyim (3:07)

Âşık Murat Çobanoğlu - Saraç İbrahim Lale Sultan Hikâyesi

1. Âşık Murat Çobanoğlu - Saraç İbrahim Lale Sultan Hikayesi - A-01 Kısım A (29:08)
2. Âşık Murat Çobanoğlu - Saraç İbrahim Lale Sultan Hikayesi - B-01 Kısım B (29:23)

Âşık Murat Çobanoğlu - Sendedir Yar...

1. Âşık Murat Çobanoğlu - 01 Sendedir Yar (5:08)
2. Âşık Murat Çobanoğlu - 02 Allah Yoluna (5:19)

3. Âşık Murat Çobanoğlu - 03 Cümlemizi Afetsin & Haktan İsteriz Cenneti (13:13)
4. Âşık Murat Çobanoğlu - 04 Rahman Üstündür (6:07)
5. Âşık Murat Çobanoğlu - 05 Üzülürüm (3:43)
6. Âşık Murat Çobanoğlu - 06 Külden Beterim (6:35)
7. Âşık Murat Çobanoğlu - 07 Ağlayıp Güle Var mı (5:40)
8. Âşık Murat Çobanoğlu - 08 Biri Allah Biri Muhammet (1:39)
9. Âşık Murat Çobanoğlu - 09 Neye Yararsın (4:43)
10. Âşık Murat Çobanoğlu - 10 Badeyi Nebinden Nuh Eden Âşık (1:55)
11. Âşık Murat Çobanoğlu - 11 Beni Halden Hale Salan Var (3:53)

Âşık Murat Çobanoğlu - Sona Gelin 1

1. Âşık Murat Çobanoğlu - A-01 Garip Yolcu (6.43)
2. Âşık Murat Çobanoğlu - A-02 Kerem & Güzel Yavaş Yürü (7:48)
3. Âşık Murat Çobanoğlu - A-03 Sana Gelen Bana Gelsin (7:26)
4. Âşık Murat Çobanoğlu - B-01 Sona Gelin Hikayesi (23:23)

Âşık Murat Çobanoğlu - Sona Gelin 2

1. Âşık Murat Çobanoğlu - 01 Sona Gelin 2 - A-01 Kısım A (23:23)
2. Âşık Murat Çobanoğlu - 01 Sona Gelin 2 - B-01 Kısım B (23:16)

Âşık Murat Çobanoğlu - Ustamla Yolculuk

1. Âşık Murat Çobanoğlu - A-01 Alıdayı (11:31)
2. Âşık Murat Çobanoğlu - A-02 Diyerler (10:21)
3. Âşık Murat Çobanoğlu - B-01 Agahan (9:10)
4. Âşık Murat Çobanoğlu - B-02 Değeri Kalmadı (8:34)

5. Âşık Murat Çobanoğlu - B-03 Dünya (6:05)

Âşık Murat Çobanoğlu - Vatan Güzeldir (Uzelli 1006)

1. Âşık Murat Çobanoğlu - 01 Dertli Dolanır Dolanır (4:20)

2. Âşık Murat Çobanoğlu - 02 Gurbet Köşesi (5:33)

3. Âşık Murat Çobanoğlu - 03 Ezdi Beni Anlayamadım (3:34)

4. Âşık Murat Çobanoğlu - 04 Güle Sor (4:53)

5. Âşık Murat Çobanoğlu - 05 Vatan Güzeldir (4:26)

6. Âşık Murat Çobanoğlu - 06 Tele Deymeyin (2:29)

7. Âşık Murat Çobanoğlu - 07 Âşık Olamaz (2:42)

8. Âşık Murat Çobanoğlu - 08 Yaylalar (3:43)

9. Âşık Murat Çobanoğlu - 09 Şudur (5:14)

10. Âşık Murat Çobanoğlu - 10 Anadolum (4:17)

11. Âşık Murat Çobanoğlu - 11 Bizim Ele (4:40)

12. Âşık Murat Çobanoğlu - 12 Vatan'dan Gayri (4:28)

13. Âşık Murat Çobanoğlu - 13 Zalim Gurbet (3:18)

14. Âşık Murat Çobanoğlu - 14 Dolanma (2:10)

Murat Çobanoğlu - Vurmayın Kardeşler (Türkü ola 1146)

01 - Murat Çobanoğlu - Vurmayın Kardeşler Birbirinize

02 - Murat Çobanoğlu - Deşildi Bir Çoban Gece Yarısı

03 - Murat Çobanoğlu - Gönlüm Ne Düşmüşsün Zara

04 - Murat Çobanoğlu - Taşları Dökülmüş Binaya Döndüm

05 - Murat Çobanoğlu - Vefasız Âlemin İşine Bir Bak

06 - Murat Çobanoğlu - Zalim Felek Beni Yaktın Tükettin

07 - Murat Çobanoğlu - Ne Acı Hikmettir Aman Yaradan

08 - Murat Çobanoğlu - Kurulsun Mahkeme Halolsun Dava

09 - Murat Çobanoğlu - Ben Türkümü Sesleniyorum

10 - Murat Çobanoğlu - Dinle Beni Ey Kardeşim

11 - Murat Çobanoğlu - Bilmem Kader Midir Bilmem Ecel Mi?

12 - Murat Çobanoğlu - Yaradanım Senden Başka Umut Yok

13 - Murat Çobanoğlu - Allah'ın Dediği Olur

14 - Murat Çobanoğlu - Bundan Sonra Ne Diyeyim

Âşık Murat Çobanoğlu - Yaralı Şahin 1...

1. Âşık Murat Çobanoğlu - Yaralı Şahin 1 - A-01 Kısım A (23:02)

2. Âşık Murat Çobanoğlu - Yaralı Şahin 1 - B-01 Kısım B (23:17)

Âşık Murat Çobanoğlu - Yaralı Şahin 2...

1. Âşık Murat Çobanoğlu - Yaralı Şahin 2 - A-01 Kısım A (22:48)

2. Âşık Murat Çobanoğlu - Yaralı Şahin 2 - B-01 Kısım B (23:27)

Âşık Murat Çobanoğlu - Yol Ver Allah'ım...

1. Âşık Murat Çobanoğlu - 01 Yara (5:11)

2. Âşık Murat Çobanoğlu - 02 Dor (7:22)

3. Âşık Murat Çobanoğlu - 03 Düzen (5:29)

4. Âşık Murat Çobanoğlu - 04 Bir (4:47)

5. Âşık Murat Çobanoğlu - 05 Göze (2:42)

6. Âşık Murat Çobanoğlu - 06 Dile (2:45)

7. Âşık Murat Çobanoğlu - 07 Dal (4:24)
8. Âşık Murat Çobanoğlu - 08 Dura (6:05)
9. Âşık Murat Çobanoğlu - 09 Nak (4:04)
10. Âşık Murat Çobanoğlu - 10 Raha (6:17)
11. Âşık Murat Çobanoğlu - 11 Derme (7:28)

Âşık Murat Çobanoğlu - Yollar Göç Alır...

1. Âşık Murat Çobanoğlu - 01 Yollar Göç Alır (4:44)
2. Âşık Murat Çobanoğlu - 02 Gülsem de Bir (3:32)
3. Âşık Murat Çobanoğlu - 03 Gel Otur Yanıma (5:01)
4. Âşık Murat Çobanoğlu - 04 Hatırıma Düştü Yavrular (3:50)
5. Âşık Murat Çobanoğlu - 05 Bulunmaz Derdime Derman (5:34)
6. Âşık Murat Çobanoğlu - 06 Gel Yanıma (3:11)
7. Âşık Murat Çobanoğlu - 07 Sen Gülersin Ben Ağlarım (4:10)
8. Âşık Murat Çobanoğlu - 08 Yolu Taşlama (6:44)
9. Âşık Murat Çobanoğlu - 09 Ne Olur Bağrımı Ezme Sevdiğim (3:31)
10. Âşık Murat Çobanoğlu - 10 De Gelsin (4:07)

Âşık Murat Çobanoğlu - Zeyno

1. Âşık Murat Çobanoğlu - A-01 Zeyno (10:04)
2. Âşık Murat Çobanoğlu - A-02 Virandır (3:03)
3. Âşık Murat Çobanoğlu - A-03 Gelene Bak (5:32)
4. Âşık Murat Çobanoğlu - A-04 Vicdanına Leke Gelvesin (3:45)
5. Âşık Murat Çobanoğlu - B-01 Vatani İllerin Hani (8:25)

6. Âşık Murat Çobanoğlu - B-02 Kayboluyor (10:31)

7. Âşık Murat Çobanoğlu - B-03 Kırmızı Gül (3:33)

Âşık Murat Çobanoğlu - Zindancı...

1. Âşık Murat Çobanoğlu - Zindancı - A-01 Kısım A (31:10)

2. Âşık Murat Çobanoğlu - Zindancı - B-01 Kısım B (31:20)

Âşık Murat Çobanoğlu & Âşık İlhan Demir - Atışması...

1. Âşık Murat Çobanoğlu & Âşık İlhan Demir - A-01 Kısım A (29:04)

2. Âşık Murat Çobanoğlu & Âşık İlhan Demir - B-01 Kısım B (29:04)

Âşık Murat Çobanoğlu & Âşık Nuri Çırağı - Atışması...

1. Âşık Murat Çobanoğlu & Âşık Nuri Çırağı - A-01 Kısım A (29:05)

2. Âşık Murat Çobanoğlu & Âşık Nuri Çırağı - B-01 Kısım B (28:45)

Âşık Murat Çobanoğlu & Âşık Reyhanı - Atışması 1...

1. Âşık Murat Çobanoğlu & Âşık Reyhanı 1- A-01 Kısım A (30:40)

2. Âşık Murat Çobanoğlu & Âşık Reyhanı 1- B-01 Kısım B (31:55)

Âşık Murat Çobanoğlu & Âşık Reyhanı - Atışması 2...

1. Âşık Murat Çobanoğlu & Âşık Reyhanı 2- A-01 Kısım A (30:45)

2. Âşık Murat Çobanoğlu & Âşık Reyhanı 2- B-01 Kısım B (30:28)

Âşık Murat Çobanoğlu & Âşık Yener Yılmazoğlu - Atışması...

1. Âşık Murat Çobanoğlu & Âşık Yener Yılmazoğlu - A-01 Atışma 01 (8:34)

2. Âşık Murat Çobanoğlu & Âşık Yener Yılmazoğlu - A-01 Atışma 02 (9:10)

3. Âşık Murat Çobanoğlu & Âşık Yener Yılmazoğlu - A-01 Atışma 03 (6:05)

4. Âşık Murat Çobanoğlu & Âşık Yener Yılmazoğlu - B-01 Atışma 01 (11:31)

5. Âşık Murat Çobanoğlu & Âşık Yener Yılmazoğlu - B-01 Atışma 02 (10.21)

Âşık Murat Çobanoğlu & Şeref Taşlıova - Atışması 1...

1. Âşık Murat Çobanoğlu & Şeref Taşlıova 1 - A-01 Kısım A (29:19)

2. Âşık Murat Çobanoğlu & Şeref Taşlıova 1 - B-01 Kısım B (29:25)

Âşık Murat Çobanoğlu & Şeref Taşlıova - Atışması 2...

1. Âşık Murat Çobanoğlu & Şeref Taşlıova 2 - A-01 Kısım A (30:22)

2. Âşık Murat Çobanoğlu & Şeref Taşlıova 2 - B-01 Kısım B (30:30)

Âşık Murat Çobanoğlu & Şeref Taşlıova - Atışması 3

1. Âşık Murat Çobanoğlu & Şeref Taşlıova 3 - A-01 Kısım A (29:45)

2. Âşık Murat Çobanoğlu & Şeref Taşlıova 3 - B-01 Kısım B (28.13)¹⁵⁸

Ankara’da bizzat görüştüğümüz rahmetli Murat Çobanoğlu’nun oğlu Şentürk Çobanoğlu’yla yaptığımız sohbette, Murat Çobanoğlu’nun irticalen söylediği ve kayıt altına alınmayan birçok eserinin olduğunu söyledi. Gittiği gezdiği her yerde çalıp söyleyen Çobanoğlu buralarda kendine özgü deyişler söylemiş âşık karşılaşmaları yapmıştır. Gittiği her yerde de dönemim özelliklerine binaen kayıt cihazı bulunmadığından ustanın bu icraları kayıt altına alınamamıştır. Şentürk Çobanoğlu kendisiyle yaptığımız sohbette kayıtlı sektörde bulunmayan birçok eserinin kendisinde mevcut olduğunu da belirtiyor. İsteyen olursa da seve seve yardımcı olacağını belirtiyor. Ayrıca sanatçının gittiği yerlerde birçok ödülleri ve plakette aldığını da belirtiyor. Kasetlerinin ve plaklarının dönemin en çok satanları arasında yer aldığını da belirtiyor. Ayrıca yaşadığı dönemde kendisiyle ilgili basında gazetelerde birçok yazı yazılıp çizildiğini bu yazılıp çizilenlerin de birçoğunun Şentürk Çobanoğlu evinde muhafaza ettiğini bizlere belirtiyor.

¹⁵⁸ Erişim Tarihi; 25.08.14, <http://kockoy.tr.gg/Murat-COBANOGLU.htm>

V.BÖLÜM

5.Murat Çobanoğlu ve Televizyon Ortamı

Günümüzde elektronik ortamın en etkili güçlerinden biri ve hatta en önemlisi televizyondur. Hemen hemen her eve yerleşen bu sihirli kutu aynı zamanda küreselleşen dünyanın en önemli aygıtıdır. Günümüzde televizyon kültürleri yerelden ulusala ulusaldan evrensele taşıyarak kültürler arası iletişimi en çok sağlayan elektronik aygıtlardandır.

Eskiden dilden dile yayılan âşıklık geleneği televizyon sayesinde evlerimize kadar gelmiştir. Öyle ki zamanla sırf âşık programları yapan özel televizyon kanalları açılmıştır. Günümüz de az sayıda da olsa âşıklık geleneğiyle ilgili yayınlar yapan televizyonlar mevcuttur. Bunlardan birisi de kendisiyle bizzat görüşüp fikirlerinden istifade ettiğimiz ve Vatan TV televizyonunun ortaklarından olan Çıldırli Âşık Yener YILMAZOĞLU 'dur. Yener Yılmazoğlu Sarı Tel programının 15 yıldır devam ettiğini ve nasip olursa da 2014 yılının Ekim ayı itibariyle de aynı programın devam edeceğini söylüyor. Yaz ayı boyunca Adana, Manisa da programlarının olduğunu ekliyor. Kars, Ardahan ve Iğdır'da festivallere katıldığını ve geleneği yaşadığı sürece sürdüreceğini dile getiriyor. Bu geleneği elinden geldiğince televizyon ortamına taşıyacağını dile getiriyor. Biz de kendisine bu konuda başarılar ve uzun ömürler dileyerek konuşmamızı tamamlıyoruz.

Ünlü folklor araştırmacımız Nail Tan, televizyonun folklorumuz için önemli olduğunu ve giderek daha da önem kazandığını belirterek televizyonu bu kültürün taşıyıcısı olarak görüyor. Nail Tan, 1984 yılında “Televizyon 'da Folklorun Zaferi” adlı makalesinde, TRT televizyonunda yayımlanan “Oyunlarımız ve Türkülerimiz, Dımıdan, Barana, Geleneklerimiz ve Göreneklerimiz, El Sanatlarımız, Elimizden Obamızdan” adlı programları oldukça başarılı bulduğunu belirtir.¹⁵⁹

Âşıklık Geleneği'ni yurt içinde ve yurt dışında temsil eden ve bu geleneği buralara da taşıyan Çobanoğlu ve Âşık Şeref Taşlıova, Doğu Anadolu'nun ve özellikle Kars yöresinin âşıklık geleneğini medyaya ve televizyon programlarına

¹⁵⁹ Ayrıntılı Bilgi İçin Bkz.,Tan, Nail, 1984, *Televizyon 'da Folklorun Zaferi*, İnanç, S:6, s.22-24

taşımadaki en önemli değerleridir. Televizyon görsel ve işitsel aygıt olması yanında söze ve beden diline hâkim olmayı da gerektiren bir elektronik aygıttır. Güzel hitabeti olan ve televizyon ekranına yakışan bir özellik taşıması bakımından Murat Çobanoğlu âşıklık geleneğinin modernliğini de yansıtmıştır. Onun bu özelliği folklor araştırmacısı Saim Sakaoğlu'nun gözünden kaçmamış ve Sakaoğlu onu şöyle değerlendirmiştir: *“Birkaç yıl öncesine kadar onu televizyon kanallarında sık sık izlerdik. Çalıp söylerdi, atıştırdı, hikâye anlatırdı. Bu konularla öylesine bütünleşmişti ki adeta alanın sözcüsü durumuna gelmişti...”*¹⁶⁰diyerek Çobanoğlu'nun âşıklığının yanında sözü ve sohbetiyle televizyona yakıştığını belirtmiştir.

Televizyon kanalları hemen hemen her dönem halk kültüründen yararlanmasını bilmiştir. Halk kültürünün taşıyıcıları olan âşıklar ve bunların yer aldığı meclislerden de televizyon yararlanmıştır. Bir dönem popüler Âşık Bayramları'na da medya ile birlikte televizyon kanalları ilgi göstermiş bu şenlikleri ekranına taşımıştır. Konya'da yapılan Birinci Âşıklar Bayramı'na yoğun ilgi gösterilmiştir. Burada yapılan etkinlikler bantlarla kayıt altına alınmıştır. Yapılan atışmalar da TRT tarafından kayda alınmıştır. Bu Bayram etkinliği *“Konya İl Halk Kitaplığı Müdürü ve gecenin sunucusu Celâleddin Kişmir tarafından banda alındı. Yine yalnız atışma bölümü Osman Özdenkçi yönetiminde Ankara'da Konya'ya gelen bir TRT ekibi tarafından bantlarla zaptolundu.”*¹⁶¹Dünya hayatının hızla ilerlediği ve kültürel değerlerinde zamanla değişime uğradığı günümüzde yazılı kaynakların yanında kayıt altına alınmış kültürel değerlerin de önemi büyüktür. Çünkü insanlarda medya da yeri geldiği zaman geçmişe giderek unutulmuş eski değerlerden feyz almaktadırlar.

Yukarıda da belirtildiği gibi gerek yurt içinde gerekse yurt dışında Çobanoğlu ve Şeref Taşlıova Âşıklık Geleneğini ve özellikle de Kars Âşıklık geleneğini televizyon ekranlarına taşımışlardır. Çobanoğlu'nun gittiği ve konserler verdiği ülkeler arasında Almanya, Hollanda, Belçika, Avusturya, Fransa, İsviçre ve KKTC gibi ülkelerdir. Yine bunlardan birisi de Japonya'dır. Bu ülkede yapılan bir belgesel programına Taşlıova ile birlikte katılmıştır. Çobanoğlu, *“Japon NHK Televizyonunun hazırladığı İpek Yolu ve Tarihin Altın İzleri belgeselinde Şeref Taşlıova ile birlikte*

¹⁶⁰ Sakaoğlu, Saim, *Âşık Murat Çobanoğlu Üzerine*, agd, s.63

¹⁶¹ Hınçer, İhsan, agd, s.4248

görev aldı.”¹⁶² Yabancı ülkelerdeki medyanın ilgi gösterdiği bu değerlere bizim medyanın yeterince ilgi ve değer gösterdiği söylenemez. Âşıklık Geleneği ile ilgili teferruatlı bir belgeselimiz olmadığı bu görüşü kanıtlar niteliktedir.

Âşıklık Geleneği’ni ve bu geleneğin önemini anlatan çok sayıda televizyon programının olmadığı bilinen bir gerçektir. Ayrıca televizyon, okuma-yazma temelinde oluşturulan yazılı kültür yerine, izleme/tüketme-susma esasına göre toplumu yeniden biçimlendirmiştir. Televizyon âşığa kendi sanatını icra için belli bir süre tanımış bunu da bazen Âşıklık Geleneği’ne uygun olmayan programlarla sunmuştur. Buna örnek verecek olursak âşıklık geleneğinin bir çalıp söyleme ve eğlence amacı olmasına rağmen temel amacı bu değildir. Geleneği televizyona taşıyan birçok programın show gibi çeşitli eğlence adlarıyla âşıkları programlara taşınması de eleştirilecek bir şeydir. Aşağıda devlet ve özel televizyon kanallarında Murat Çobanoğlu’nun sanatını icra ettiği birkaç örnek verelim.

1994 yılında Star TV’de yayınlanan İbo Show adlı programa katılan Murat Çobanoğlu burada yaptığı espriler ve gösterdiği performansla beğeni kazanmıştır. Ayrıca şarkıcı İbrahim Tatlıses’in de övgülerini almıştır.¹⁶³

İbrahim Tatlıses’in sunuculuğunu üstlendiği ve Atv’de yayınlanan programa katılan Murat Çobanoğlu burada “*Yirminci Asrın Sonuna Kaldık*” adlı parçasını İbrahim Tatlıses ile beraber seslendirmiştir.

Yapımcılığını Türk Haberler Ajansı’nın yaptığı yönetmenliğini ise Kutlay Doğan’ın yürüttüğü ve Murat Çobanoğlu’nun tanıtıldığı Âşık Murat Çobanoğlu Belgeseli TRT Belgesel ve TRT Avaz kanallarında yayınlanmıştır. Bu belgeselde Murat Çobanoğlu’nun doğumundan ölümüne kadar geçen birçok özellikleri anlatılmış, âşıklık geleneğinin ve özellikle Kars yöresinin tanıtılmasını sağlayan önemli bir değer olduğunun altı çizilmiştir.

TGRT televizyonu tarafından 2010 yılında Ardahan Yöre Gecesi Bölümleri düzenlenmiştir. Bu geceye Murat Çobanoğlu, Şeref Taşlıova, Yener Yılmazoğlu ve pek çok âşık katılmıştır. Programın sunuculuğunu kendisi de Türk Halk Sanatçısı

¹⁶² Erişim Tarihi: 12.07.14, www.edebiyadvesanatakademisi.com

¹⁶³ Ayrıntılı Bilgi İçin Bkz., <http://www.youtube.com/watch?v=y6RQ1bTNe3o>

olan İzzet Altınmeşe yürütmüştür. Programda yörenin Âşıklık Geleneği'nin yanında kültürel özellikleri de tanıtılmıştır.

Murat Çobanoğlu'nun televizyon ve radyo programlarında birçok atışma yaptığı belirtmiştik. Bunlardan birisi de Murat Çobanoğlu ile Nusret Torunî arasında yapılmıştı. Bu atışma da Kanal 7 adlı televizyon kanalında yayınlanmıştır.¹⁶⁴

Murat Çobanoğlu ve Nusret Torunî Mesaj TV'de yayınlanan İl İl Türkiye adlı programda karşılaşmışlardır.¹⁶⁵

Murat Çobanoğlu İle Nuri Çırağı Atv adlı televizyon kanalında “Turnike” adlı yarışma programına konuk olmuşlar ve burada atışma yapmışlardır. Burada az bir süre verilmesi ve âşıkların birbirlerine takılmaları istenmiş gelen seyircilerin de bu iki üstadın birbirlerine lafla üstünlük sağlamalarını ve böylelikle gülünç duruma düşmelerini beklemeleri de ayrı bir eleştiri konusu olabilir. Burada da Murat Çobanoğlu üstatlığını göstererek “sen benden küçüksün ben sana dokunamam” diyerek atışmayı tatlıya bağlamıştır. Bu atışmada video şeklinde internette yayınlanmış ve 304.904 kişi tarafından izlenmiştir.¹⁶⁶

Murat Çobanoğlu'nun babasından öğrenip seslendirdiği Kızıroğlu Mustafa Bey parçasını seslendiren Ayna Grubu bu parçanın telif hakkını ödemediği gibi Çobanoğlu'nu arayıp bu eserden yararlanma izni almamıştır. Bu parçayla Ayna Grubu çok popüler olmuş çıkardıkları albüm satış rekorları kırmıştır. Bu eserin telif hakkını vermemeleri duyulmuş bunun üzerine dönemin gazetecisi Savaş Ay konuyu televizyonda tartışmaya açmıştır. TGRT kanalında yayınlanan programda Ayna Grubu'nun menajeri Erol Köse katılmış ve Murat Çobanoğlu da programda hazır bulunmuştur. Çobanoğlu eseri seslendiren ve tanıtanın kendisi olduğunu hatta Konya Âşıklar bayramında da bu eserle Birincilik ödülü aldığını söylemiştir. Bu program Savaş Ayın demesiyle o dönemde izlenme reytingi almıştır. Burada önemli olan Çobanoğlu en azından kendisinden izin alınması gerektiğini gözünün telif hakkından gelecek parada olmadığını söylemiştir.¹⁶⁷ Telif hakkından dolayı birçok âşık, sanatçı, yazar ve şairin mustarip olduğu maalesef bilinen bir gerçektir. Örneğin Neşet Ertaş

¹⁶⁴ Ayrıntılı Bilgi İçin Bkz., http://www.youtube.com/watch?v=7fEyOjrs_4w

¹⁶⁵ Ayrıntılı Bilgi İçin Bkz., http://www.youtube.com/watch?v=lvQqd_FmE9Q

¹⁶⁶ Ayrıntılı Bilgi İçin Bkz., Erişim Tarihi 29.07.14, http://www.youtube.com/watch?v=srulxMHMZ_I

¹⁶⁷ Murat Çobanoğlu Kızıroğlu Mustafa Bey Tartışması, Erişim Tarihi: 28.07.14, <https://www.youtube.com/watch?v=wOaP8YCh488&list=PLC8F39540304B4ADE&index=8>

gibi bir üstadın da yaşadığı dönemde telif hakkı almış olsa ne kadar varlıklı birisi olarak öleceği de bir gerçektir.

Günümüzde ve gelecek kuşaklarda yetişen âşıkların Çobanoğlu'nu örnek alması gerekmektedir. Geleneğin yaşamasını isteyen yeni nesil âşıkların hem geleneği çok iyi bilmeleri hem de bu geleneğin yaşaması ve geleceğe kalması için medyadan ve elektronik ortamdan yararlanması gerekmektedir. Âşıklık geleneğinin yaşaması ve geleceğe kalması için yine günümüzde değeri gittikçe artan internet ortamının da kullanılması çok önemlidir. Hem yaşadığı dönemde hem de günümüzde internet ortamında yaşayan Murat Çobanoğlu'nun bu alandaki etkinliği üzerinde duralım.

VI. BÖLÜM

6.Murat Çobanoğlu ve İnternet Ortamı

Âşık tarzı şiirin elektronik ortamdaki icra alanı oldukça yenidir. Geleneği büyük ölçüde benimsemiş, çoğunluğu saz çalmayan ve âşık sıfatını taşıyan insanların bizzat kendileri veya temsilcileri vasıtasıyla, teknolojiyi kullanabilme becerisine bağlı olarak internet üzerinden geleneksel ürünlerini geniş kitlelere ulaştırdıkları görülmektedir. Bu yeni icra muhitinde internet kullanımının halk içinde yeteri kadar yaygın olmamasına karşılık az-çok eğitilmiş ve internet kullanan kesimlerin kolayca ulaşabildikleri bir ortamdır. İnternet ortamı da insanların ister çeşitli sitelerde ister de sosyal paylaşım sitelerinde karşılıklı yazışmalar ile birbirleriyle fikir alışverişi sağladıkları ortam haline gelmiştir. Bunu çeşitli âşıkların da şiir yazdıkları ve yayınladıkları ve karşılıklı atışma haline getirdikleri internet ortamları da takip etmiştir. Yöresel özellikleri barındıran âşıklık geleneği icracıları olan âşıkların bu internet ortamında her türlü yöreden âşığın eserini okuması ve etkilenmesi de söz konusudur. Böylelikle etkileşim daha da ulusal düzeyde olabilecektir. Birbirine çok uzak şehirde yaşayan âşığın âşık şenliklerinde etkileşmesi ne kadar söz konusu ise bu ortamda da etkileşimden söz etmek mümkündür. Günümüzde birçok sitede âşıklar hakkında bilgi ve biyografilerinin yanında âşıkların televizyon ve radyoda yayınlanan eserleri, video klipleri, belgeselleri vb. şeyler takip etmektedir. Bu da bize çok yardımcı olmakta istediğimiz âşık hakkında elimizdeki bir tuşla hem bilgi sahibi olmakta hem de sanatını icra ettiği videolarını izleyebilmekteyiz.

Günümüzde bilgisayarlardan cep telefonlarımıza kadar inen internet ortamından yararlanmak ve Âşıklık geleneğini hiç değilse yaşatmak ve canlı tutmak için hepimize görevler düşmektedir. Az çok tanınmış bir pop sanatçısının ayağının kayması, giyinmesi ya da saç kesimi bile bir âşığın sitesinden veya videosundan daha çok izleniyorsa bunda bizim de sorumluluğumuz vardır.

Âşıklık Geleneği'ni tanıtan ve âşıkları tanıtan sitelerin kurulması ve yaygınlaştırılmasını geleneğin geleceği açısından önemlidir. Doğan Kaya, âşıklık

geleneğinin geleceği için yapılması gereken şeyleri sıralarken dördüncü sıraya âşıkların elektronik ortamda kendilerini göstermeleri ve internet ortamında kendilerine yer bulmalarını göstermektedir. Bunun için yapılması gerekeni de şöyle anlatmaktadır: “İnternette, âşıkların biyografilerinin ve önemli şiirlerinin yer aldığı bir WEB sayfası oluşturulmalıdır. Böylelikle ilgili kişilere en kısa sürede âşıklar hakkında sağlıklı bilgilerin verilmesi sağlanacaktır.”¹⁶⁸Birçok âşık hakkında hayatları ve eserlerinin kısaca tanıtıldığı siteler mevcuttur. Bu sitelerin bazıları bizzat âşıklar tarafından oluşturulurken bazıları da âşıkların akrabaları veya âşıkları seven kişiler tarafından oluşturulmuştur.

Doğan Kaya Sivas’ta Âşıklık Geleneği ve Âşık Ruhsati adlı eserinde internet ortamında karşılıklı atışma yapan insanların genellikle kendilerine âşık yerine şair ya da ozan kelimesini kullandıklarını tespit etmiştir. Bu âşıkların hünerlerini tam manasıyla icra edecekleri internet sitelerinin eksik olmasına bağlanabilir. “İnternet ortamında geleneksel tarzda şiir örnekleri veren şairlerden pek azı kendine “âşık” demekle, genellikle “şair”i tercih etmektedirler. Bunda, eserlerini “edebiyat-şiir-şair” sitelerinde sergilemelerinin rolü olduğu, çok modern “imgelem”e dayalı şiirler söyleme peşinde olan kimselerle aynı sanal ortamda bulunmalarının etkili bulunduğu düşünülebilir. Şair kelimesinin yanında yaygın olarak “ozan”ın da kullanıldığını görüyoruz.”¹⁶⁹

İnternet ortamında hızla yayılan Âşıklık Geleneği ürünlerine bakıldığında bu geleneği araştıran ve toplu şekilde araştırmacıların bilgisine sunan internet siteleri de gözümüze çarpmaktadır. Örneğin Çukurova üniversitesi tarafından yapılan ve Âşıklık Geleneğiyle ilgili birçok makaleyi sisteminde barındıran “turkoloji.cu.edu.tr” adlı sitede aradığımız birçok makaleye ulaşılabilmekte. Âşıkların programlarına katıldıkları televizyon veya radyo kayıtlarından parça veya bütün şeklinde alarak yayınlayan internet siteleri olan video izleme sitelerin de de Âşıkların sanat icraları yer almaktadır. Sosyal paylaşım sitelerinde de âşıkların seslendirdikleri videolar paylaşıp izlenmektedir.

¹⁶⁸ Kaya, Doğan, *Âşıklık Geleneği’nin Geleceğiyle İlgili Düşünceler ve Yapılması Gerekenler*, Erişim Tarihi: 17.07.14, <http://turkoloji.cu.edu.tr/>

¹⁶⁹ Kaya, Doğan, 1994, *Sivas’ta Âşıklık Geleneği ve Âşık Ruhsati*, T.C. Cumhuriyet Üniv. Yayınları No:55, Sivas, s.35

Karslı Âşık Murat Çobanoğlu'nun da birçok televizyon ve radyo programlarına katıldığını yukarıda belirtilmişti. Katıldığı programlarda seslendirdiği eserleri ve sanatını icra ettiği bölümlerin tamamı veya programın yayınının bir bölümü bazı internet sitelerinde yayınlanmıştır. Bu sitelerde yayınlanan eserleri ve izlenme oranlarına baktığımız zaman Çobanoğlu'nun âşıklık geleneğini internet ortamında nasıl yaşattığını da anlamaktayız. Ayrıca Çobanoğlu'nu tanıtan birçok internet sitesi ve adresini bulmak da mümkündür. Çobanoğlu'nun köyü olan Koçköy'ü de onu sitesinde tanıtmıştır.¹⁷⁰

Çobanoğlu'nun katıldığı radyo ve televizyon programlarında seslendirdiği veya sadece fotoğraflarının slayt şeklinde yer aldığı ses kayıtları internet ortamında yer almakta bu videolar izlenmekte ve paylaşılmaktadır. Aşağıda bu videoların paylaşıldığı siteler ve izlenme sayıları hakkında bilgi verilmeye çalışılacak.

TRT kanallarında yayınlanan ve Âşık Murat Çobanoğlu'nun tanıtıldığı Murat Çobanoğlu Belgeseli de internette yayınlanmış ve çok sayıda kişi tarafından izlenmiştir.¹⁷¹

Yine Kanal 7 INT' de yayınlanan ve sunuculuğunu İsmail Türüt adlı Karadenizli şarkıcının yaptığı İsmail Türüt Show adlı programda âşıklar atışması yapılmış bu atışmada Murat Çobanoğlu ile Nusret Torunî ile atışmıştır.¹⁷² Yine aynı Kanalda Murat Çobanoğlu, Nuri Çırağı, Şeref Taşlıova ve İsmail Azeri adlı âşıklar da atışmış ve bu atışma binlerce kişi tarafından izlemiştir.¹⁷³

Mesaj TV'de yayınlanan İl Türkiye adlı programa katılan Murat Çobanoğlu ve Nusret Torunî burada atışma yapmışlar bu atışmanın bir kısmı yayınlanmıştır.¹⁷⁴

Âşık Murat Çobanoğlu'nu tanıtan sosyal paylaşım sitesinde Murat Çobanoğlu Fun Clup yer almakta burada videoları ve hakkında düşünceler paylaşılmaktadır.¹⁷⁵

Sunuculuğunu İbrahim Tatlıses'in yaptığı İbo Show adlı televizyon programa katılan Âşık Murat Çobanoğlu ve Mahsuni Şerif burada eserlerini seslendirmişlerdir.

¹⁷⁰ Ayrıntılı Bilgi İçin Bkz. <http://kockoy.tr.gg/Murat-COBANOGLU.htm>

¹⁷¹ Erişim Tarihi: 23.07.14, <http://www.youtube.com/watch?v=cVSqjffMXd0>

¹⁷² Erişim Tarihi: 23.07.14, http://www.youtube.com/watch?v=7fEyOjrs_4w

¹⁷³ Erişim Tarihi: 24.07.2014, <http://www.youtube.com/watch?v=6c-ac5Fx9fQ>

¹⁷⁴ Erişim Tarihi: 23.07.14, http://www.youtube.com/watch?v=lvQqd_FmE9Q

¹⁷⁵ Erişim Tarihi: 23.07.14, <https://www.facebook.com/pages/Murat-%C3%87OBANO%C4%9ELU-fun-Clup/125028750842371?fref=ts>

Murat Çobanoğlu burada yaptığı esprilerle izleyicilerin beğenisini kazanmıştır. Bu programın bir bölümü yayınlanmıştır.¹⁷⁶ Yine İbrahim Tatlıses tarafından sunuculuğu yapılan ve Atv adlı televizyon kanalında yayınlanan programda İbrahim Tatlıses de Çobanoğlu'nun parçalarını seslendirmiştir.¹⁷⁷ Günümüz de de popüler olan İbrahim Tatlıses'in Murat Çobanoğlu'nu programına defalarca çağırması ve onun eserlerini seslendirmesi Murat Çobanoğlu'nun âşıklık geleneğini televizyona taşımadaki başarısını göstermektedir.

Murat Çobanoğlu'nun hikâyesi Âşık Şenlik'in başından geçen ve onun eseri olan “Musa Tur Dağı'nda Koyun Güderken” adlı eseri seslendirdiği ve Mesaj TV'de yayınlanan bu program da araştırıldığı dönemde 454.294 kişi tarafından izlenmiştir.

178

Murat Çobanoğlu Âşıklar Bayramı'nda defalarca karşılaştığı âşık Reyhani ile Meltem TV'de karşılaşmıştır. Bu karşılaşma da izlesene.com adlı video paylaşım sitesinde yayınlanmıştır.¹⁷⁹

Star TV'de yayınlanan ve İbrahim Tatlıses'in sunuculuğunu yaptığı program olan İbo Show'a katılan Murat Çobanoğlu burada “Neyine Güvenem” adlı eserini söylemiş ve stüdyoda izleyenlerin yoğun alkışını almıştır. Ayrıca şarkı arasında verdiği eslerde: “Yatan karı yatan karı şu dağlarda yatan karı yiğidi çabuk öldürür akşamdan yatan karı” gibi düşündürücü espriler yaparak âşıklığın sadece saz çalıp söylemekle ibaret olmadığını aynı zamanda da âşığın ağzının iyi laf yapması gerektiğini göstermektedir.¹⁸⁰

Murat Çobanoğlu'nun seslendirdiği Zindancı adlı parça da yayınlanmıştır.¹⁸¹

Murat Çobanoğlu'nun Yaralı Şahin Hikâyesi 26 Şubat 2011 tarihinde video paylaşım sitesine yüklenmiştir. 1 saat 32 dakika olan video aşık hikayelerinin internette yayınlanması bakımından önemlidir.

¹⁷⁶ Erişim Tarihi: 23.07.14, <http://www.youtube.com/watch?v=y6RQ1bTNe3o>

¹⁷⁷ Erişim Tarihi: 23.07.14, <http://www.youtube.com/watch?v=WeMRfyXe6nk>

¹⁷⁸ Erişim Tarihi: 23.07.14, <http://www.youtube.com/watch?v=cmbqB9kpgcs>

¹⁷⁹ Erişim Tarihi: 27.07.14, <http://www.izlesene.com/video/asik-murat-cobanoglu-asik-reyhani/6618204>

¹⁸⁰ Erişim Tarihi: 28.07.14, <http://www.youtube.com/watch?v=Mer7pVqu9Ek>

¹⁸¹ Ayrıntılı Bilgi İçin Bkz., <http://www.youtube.com/watch?v=TsSIVRhWDao>

Âşık Murat Çobanoğlu - Oğulun Babaya ve Babanın Oğula adlı eserini seslendirdiği video görüntüsü, internet sitesinde yayınlanmış ve internette ortamında birçok insan tarafından tıklanmıştır.¹⁸²

Âşık Murat Çobanoğlu'nun seslendirdiği parça “Geçti Benden” hem müzik hem de video sitelerinin ikisinde de yayınlanmıştır. Bu video araştırıldığı dönemde müzik paylaşım sitesinde 101,08 kişi tarafından izlenmiş, video paylaşım sitesinde ise 198.253 kişi tarafından izlenmiştir.¹⁸³

Murat Çobanoğlu yukarıda da bahsettiğimiz Ardahan Yöre Gecesi'ne katılmış burada Türk Halk Müziği Sanatçısı İzzet Altınmeşe'nin “İrtical Söyleyen Yani Yalan Söyleyen Âşıklar” demesi üzerine Murat Çobanoğlu ona bir olay anlatarak cevap vermiştir. Çobanoğlu olayı şöyle anlatır: Karslı hemşerilerimizden birisi kışın İstanbul'a gidiyor. Burada gezinirken bir mağazaya gidiyor o zaman mağazada odun ve kömür yanmaktadır. O da eğilip sobaya üflüyor ki soba daha iyi yansın biraz ısınsın. Üflemesi sırasında kömür ve odun tozu havalandırarak beyaz elbise giyen müdürün üzerini kirletiyor. O sırada mağaza çalışanları müdürün üzerini temizlerken birisi hemşerimize memleketini soruyor o da adama diyor ki “memleketimin kabahati yok kabahat benimdir” diyor. Buradan anladığımıza göre Çobanoğlu, hem âşıkların bir geleneği olan İrticalen söyleme geleneğine söylenen lafı çekemiyor hem de İrtical söylemenin yöresel bir gelenek olduğu için olur da yalan söyleyen âşıklar olsa da bunun Kars ve Ardahan yöresine mal edilmemesi gerektiğini vurguluyor. Burada Murat Çobanoğlu ile Yener Yılmazoğlu atışma yapıyor. Bu atışmada Yener Yılmazoğlu'nun âşıklık geleneğinde yetkinliğe erip ermediği türlü testlerle sınanıyor. Bu atışma videosu da çeşitli video paylaşım sitelerinde yayınlanıyor ve birçok kişi tarafından izleniyor.¹⁸⁴

Çobanoğlu'nun ölümünden adına sonra Kars'ta düzenlenen Âşıklar Bayramı da internette ortamında tanıtılmıştır. Bu bayram daha sonra Uluslararası Kars Âşıklar Bayramı olarak kutlanmaya başlamıştır. Bu bayramlara da yurttan ve yurtdışından birçok âşıkla birlikte izleyici de katılmaktadır. Böylece Çobanoğlu'nun ölümünden

¹⁸² Erişim Tarihi: 23.07.14, <http://www.youtube.com/watch?v=UPoZM48cWUo>

¹⁸³ Erişim Tarihi: 23.07.14, http://www.dailymotion.com/video/xamp8q_asik-murat-cobanoglu-gecti-benden-g_music, youtube adresi ise <http://www.youtube.com/watch?v=JR0CGGd-pb4>

¹⁸⁴ Erişim Tarihi: 23.07.14, http://www.youtube.com/watch?v=lq56Dy_67Tw

sonra Kars yöresinde düzenlenen bu bayram sayesinde hem Kars yöresi Âşıklık Geleneği tanıtılmakta hem de Kars'ın kültürel ve tarihi değerleri tanıtılmaktadır.

Bu yıl düzenlenen ve yine yoğun bir şekilde ilgi gören etkinliği Kars Belediyesi düzenlemiştir. Kars Belediye Başkanlığı tarafından düzenlenen ve 3 gün süren 9. Uluslararası Kars Âşıklar Bayramı renkli görüntüler eşliğinde sona erdi.

Ulusal ve yerel basınımızın Kars'ta düzenlenen âşıklar bayramını sayfalarına taşıması gelenek açısından önemlidir. Ulusal basınımızın önemli gazetelerinden olan Milliyet Gazetesi bu bayramı manşetine şöyle taşımıştır. *“20 Haziran 2014 Cuma Günü başlayan ve 22 Haziran 2014 Pazar günü sona eren Âşıklar Bayramı'nda âşıkların yanı sıra folklor gösterisi, havai fişek ve âşıkların atışmalarıyla Karşılara 3 güzel gün yaşattı. Vatandaşların yoğun ilgi gösterdiği Âşıklar Bayramı'nda yurt içinden olduğu gibi İran, Azerbaycan, Kırgızistan başta olmak üzere toplam 200 halk ozanı yer aldı. Kars Belediye Başkanı Murtaza Karaçanta, Âşıklar Bayramı'nda emeği geçenlere teşekkür etti. Başkan Karaçanta, Kars Belediyesi olarak bu tür etkinliklere yer vereceklerini belirtti.*¹⁸⁵

Kars Belediyesi'nin bu kültüre değer vermesi ve ayrıca birçok aşığı Kars'ta ağırlaması çok önemlidir. Belediye Başkanı'nın gelen âşıklara plaket vermesi ve onlara türlü hediyeler vererek onların gönüllerini alması da önemlidir. Bu tarz etkinliklerin her zaman artan bir çoğunlukla yapılması ve katılanlara gereken değerin verilmesinin Âşıklık Geleneği açısından da Kars Âşıklık Geleneği açısından da değeri büyüktür. Bu bayram etkinliği çeşitli yerel ve ulusal medya da yer almıştır. Bengü Türk adlı televizyonda da canlı bir şekilde yayınlanmıştır.

Murat Çobanoğlu ve onun bıraktığı eserlerinin her yerde yaşaması ve yaşatılması için internet ortamının kullanılması bizce de gereklidir. Hemen hemen her eve yerleşen internet iyi kullanıldığı zaman hem bilimde ve teknolojiye hem de kültürün yaşaması ve gelişmesinde önemli bir unsur olacaktır. Ömrü boyunca Âşıklık Geleneği'ne hizmet eden Murat Çobanoğlu'nun bıraktıklarını yaşatmak ve gelecek nesillerimizin onun adını bilmesini ve sanatını öğrenmesini sağlamak da bizlere düşen önemli bir görevdir.

¹⁸⁵ <http://www.milliyet.com.tr/kars-9-uluslaraarasi-asiklar-bayrami-kars-yerelhaber-259725/>

İnternet ortamı her geçen gün üzerine yeni şeyler ekleyerek ve gücünü her geçen gün arttırarak yaşamımızda daha da çok yer almaktadır. Bilgisayar ortamında veya cep telefonuna kadar inen Chat (sohbet, söyleşi) dediğimiz yazışmalar ve karşılıklı söyleşiler hayatımızda varlığını her geçen gün arttırarak devam etmektedir. Sosyal paylaşım sitelerinde zaten şair ruhlu insanlarımız hem kendi sözlerini hem de beğendikleri şairlerin-yazarların eserlerini paylaşmaktadırlar.

Hiç tanımadıkları insanlarla dahi çeşitli konularda sohbet edip atışmalar yapmaktadırlar. Böylelikle sözlü kültürün yerini teknoloji alarak yüz yüze olan sözlü iletişimin yerini karşılıklı yazışma ve parmak uçlarına dökülerek yazılan sözler almaktadır. Bunun nasıl bir kültür ve gelecek yaratacağını şimdiden tahmin etmek güç olsa gerektir. Biz Halkbilimi 'ne gönül veren ve yaşatmaya çalışan insanlara düşen şey ise geleneğimizi iyi tanımak ve ister elektronik ortamda isterse bulunduğumuz ortamda tanıtmak ve gelecek nesillerimizin tanıyıp sevmesini sağlamak olmalıdır.

Murta Çobanoğlu'nun büyük oğlu Şentürk Çobanoğlu'yla yaptığımız söyleşide kendisinin yukarıda saydığımız birçok sitede Çobanoğlu'nun hayatıyla ilgili ya da sanatını icara ettiği birçok eserini yayınladığını ve ömrü boyunca da onun bu mirasını tanıtip sevdirmeye çalışacağını söylemesi bizleri ayrıca mutlu etmiştir.

SONUÇ

Halk kültürü ürünlerinin, yaşadıkları yöreyle arasında bir bağ vardır. Bu ürünlerin oluşmasında ve şekillenmesinde yörenin tarihi ve kültürel mirasının önemli bir rolü vardır. Yeni kültürleşme ve toprağa bağlı Anadolu ekonomisinin sanayi toplumuna geçişi sürecinde yöre insanının bu değişim ve gelişim karşısında sosyo-ekonomik konumu değişmiştir. Bu hızlı değişim ve gelişim geniş bir zaman boyutunda olmadığı için yeni yaşama biçimi Anadolu’da bir bocalama yaratmıştır. Farklı geleneklerin bir arada yaşaması halk kültürüne yeni bir boyut kazandırmıştır. Günümüzde halk kültürü ürünleri kitle iletişim araçlarıyla yayılmaya başlamıştır. Bu bir noktada teknolojinin sözlü geleneğin işlevini üstlenmesidir. Günümüzde halk kültürü yeni ortamlara, yeni şartlara uyum göstermeye, gelenek dışı düşüncelerle beslenmeye başlamıştır. Halk kültürü sözlü, yazılı kültür ortamlarının yanı sıra elektronik kültür ortamlarında yayılır hale gelmiştir. Gelenek sosyo-kültürel yapı içinde ancak yeni işlevler kazanarak var olan işlevlerini koruyarak yaşayabilir.

Sözlü iletişimin ve yüz yüze iletişimin yerini alan medya yayınları ve bu yayınlarla paralellik gösteren elektronik ortam etkisini hızla ilerletmektedir. Âşıklık Geleneği de bu etkiden payını almıştır. Gelenek sözün teknolojileşmesi dediğimiz bu etkiden hem olumlu hem de olumsuz yönde etkilenmiştir. Hangisinden daha çok etkilendiği konusunda elimizde bunu ölçecek çok güvenilir bir ölçüt olmadığından biz burada olumlu veya olumsuz etkisinin ön plana çıktığı konusuna fazlaca değinmemiş bulunmaktayız. Günümüzde hızla yayılan elektronik ortamdan yararlanılması gerektiğini ve bunun da geleneği iyi bilmenin yanında geleneğin geleceğe taşınması yöntemi olan teknolojilerin de iyi kullanılması gerektiğinin önemini açığa çıkarır.

Âşıklık Geleneği’ni ve özellikle Kars’ta yaşayan âşıklık geleneğini medyaya taşıyan ve bunu da yaparken elektronik ortamdan da yararlanan Âşık Murat Çobanoğlu’na bu konuda ne kadar müteşekkirdir olsak azdır. Yaşadığı dönemde çağdaşı âşıklardan daha fazla bir şekilde geleneği yurt içinde ve yurt dışında elektronik ortama taşıyan ve bu konuda öncülük yapan ve sevdiren biri olması onun geleneğe bu konuda ne kadar katkı sağladığını da bize göstermektedir.

Murat obanoğlu geleneği elektronik ortama taşımaya plaktan başlayıp kasetlerle devam etmiş ve daha sonraları Radyo ve televizyon programlarıyla devam ettirmiştir. Teknolojinin ilerlemesi ve kayıtlı sektörun gelişmesiyle birlikte CD ve DVD lere kadar obanoğlu'nun eserleri kendine yer bulmuştur. Böylelikle obanoğlu daha fazla kişiye ulaşmış ve âşıklık geleneğinin tanınmasına büyük katkıda bulunmuştur. Böylesine büyük bir âşığımızı kaybettikten yıllar sonra bile onun doldurmuş olduğu kasetlerden sesini duymamız ve çıktığı ekranlardan kaydedilen kadarıyla hem yüzünü hem de sesini duymamız bizim için mutluluk kaynağıdır. Ayrıca onun bu icralarını dinleyip izleyerek kendini yetiştirmek isteyen ıracak âşıklar için de onun kayıt altına alınmış eserleri bir hoca ve okul görevi üstlenebilmektedir.

Kars'ta Murat obanoğlu Âşıkları Koruma ile Halk Ozanları Âşık şenlik Kültür ve Dayanışma Derneklerinin katkısıyla '*Âşıklar Akademisi*' nin kurulması sevindiricidir. Serhat Kalkınma Ajansı'nın (SERKA) desteklediği Kars Âşıklar Akademisi âşıkların geleceği açısından önemli olmaktadır. Âşıklar hem bu kültürün ayakta kalması ve gelecek nesillere ulaştırılması, hem de popölerliğinin öne çıkarılması için başlatılan projeye katılımlarıyla destek veriyorlar ve vermelidirler. Bu proje ile âşıklar artık daha donanımlı olacaklar, daha çok kitap okuyacaklar, daha çok araştırma yapacaklar, ülke gündemini daha yakından takip edecekler ve eski yıllarda olduğu gibi toplumun ihtiyaçlarına cevap vererek aynı zamanda da halkın sesi olacaklardır.

Sonuç olarak şunu söyleyebiliriz ki âşıklık geleneğinin önemini bilen ve bu kültürün devam etmesinin halkın öz benliğinin ve kültürünün devam etmesi anlamına geldiğinin bilincinde olunması gerekmektedir. Ayrıca bu da bir görev olarak da bilinmelidir. Bu görev kültürümüzün mihenk taşlarından olan Âşıklık Geleneği'ni yaşatmak ve gelecek kuşaklara aktarmakla sürdürülmelidir. Bunda ise öncelikle aileden başlayıp Eğitim sektörüne ve oradan da medya ve elektronik ortam yöneticilerine kadar herkese büyük bir sorumluluk düşmektedir. Türklerin önemli ozanı olan Dede Korkut'un "*Boy Boylayıp Soy Soyladığı*" bu geleneğin ebediyete kadar yaşaması en büyük temennimizdir.

KAYNAKLAR

- Akıllıoğlu, Serpil ve Aziz, Aysel, 1990, Dün 'den Bugün'e Radyo-Televizyon, Ankara.
- Anhegger, Robert, "Türk Sosyal Tarihi İçin Kaynak Olarak 1912-1932 Arasında Çıkan 78'lik Sözlü Taş Plaklar III, Tarih ve Toplum, S. 87, İstanbul
- Artun, Erman, 1996, Günümüzde Adana Âşıklık Geleneği (1966-1996) ve Âşık Feymani, Hakan Ofset, Adana
- Artun, Erman, 2009, Âşıklık Geleneği ve Âşık Edebiyatı, Kitapevi, İstanbul
- Artun, Erman, 2012, *Türk Halk Edebiyatına Giriş*, Karahan Kitapevi, Adana
- Aslan, Ensar, 1978, Doğu Anadolu Saz Şairleri, Atatürk Üniversitesi Yayınları, No:498, Erzurum
- Aslan, Ensar, Çobanoğlu- Reyhani Karşılaşması, TFA, S: 266, Eylül 1971, Y:23, C:13
- Aydın, Hilal, 2007, *Türkü İcrasında Yeni Bir Bağlam: Video Klipler*, Milli Folklor, Ankara
- Aydın, Sultan-Aylin, Kemal- Özkaya, İbrahim, Kars Yöresi Halkbilimi Araştırmaları-1, Kars Valiliği Kültür Yayınları Dizisi No.4
- Aydın, Hilal, 2007, *Türkü İcrasında Yeni Bir Bağlam: Video Klipler*, Milli Folklor, Ankara, S.75
- Aytaç, Gürsel, 2005, *Medya ve Edebiyat*, Hece Yay, Ankara
- Balkaya, Adem, 2014, "Halkbilim Kuramları Işığında Âşıkların Şiirlerini Yazıya Geçirmeme Nedenleri Üzerine Düşünceler", Karadeniz Dergisi, Sayı 22, s. 25-36
- Balkaya, Âdem, "Bir Kültür Ocağının Tarihi Serüveni: Çobanoğlu Âşıklar Kahvehanesi", Beyaz Doğu Dergisi, Erzurum 2007, Sayı:12, s.71-75
- Banarlı, N. Sami, 2004, Resimli Türk Edebiyatı Tarihi, MEB Doğan Ofset A.Ş
- Bolçay, Ezgi, 2012, Kars'ta Âşıklık Geleneği ve Karşlı Âşık Maksut Koca'nın Hayatı, Sanatı ve Şiirleri, Yüksek Lisans Tezi, Ankara
- Baranseli, Zenger Mahir, Taşlıova ve Çobanoğlu Karşılaşması ve Bir Hüküm, TFA, S:257, Aralık 1970, Y:22, C:13
- Çağrı, "Murat Çobanoğlu'yla Bir Konuşma" Haziran 1988, S:365
- Çobanoğlu, Özkul, 1996, *Âşık Tarzı Şiir Geleneği İçinde Destan Türü Monografisi*, Hacettepe Üniversitesi Doktora Tezi, Ankara
- Çobanoğlu, Özkul, 2007, *Âşık Tarzı Edebiyat Geleneği ve İstanbul*, 3F Yayınevi, İstanbul
- Düzgün, Dilaver, 2009, *Âşıklık Geleneği 'nin Değişim ve Dönüşüm Sürecinde Barış Manço Olgusu*, Milli Folklor, S.84
- Dulkadir, Hilmi, 1997, Kars Günlüğü Tarih-Folklor-Halk Edebiyatı Araştırmaları, Mersin
- Emre, Havva, 2013, Kültürün Değişimi ve Dönüşümü Bağlamında Ozan-Baksı Geleneğinden Çağdaş Türk Ozanlığına Geçiş Süreci, Bilim ve Kültür - Uluslararası Kültür Araştırmaları Dergisi, Yıl: 01, Sayı: 01

Gazi Ünv., Türk Halkbilimi Araştırma ve Uygulama Merkezi (THBMER), 2012, Somut Olmayan Miras Yaşayan Âşık Sanatı Uluslararası Sempozyum Bildirileri, Yay. Haz: Oğuz, M. Öcal ve Gürçayır, Selcan, Grafiker Ofset Yay., Ankara

Günay, Umay, 2011, *Türkiye’de Âşık Tarzı Şiir Geleneği ve Rüya Motifi*, Akçağ Yay, Ankara

Gökşen, Cengiz, 2011, Dede Korkut Hikâyelerindeki Ozan Tipi Bağlamında Kars Âşıklık Geleneği Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic, C.6, S.4, Türkiye

Günay, Umay 1996, “Folklor, Reklam ve Tarhana” Milli Folklor, 31-32. sayı:3-13

Günay, Umay, 2011, Türkiye’de Âşık Tarzı Şiir Geleneği ve Rüya Motifi, Akçağ Yay., Ankara

Güler, Mahir. 2000. Âşık Kul Fani (Sivas 1960) ile 7.10.2000 tarihinde Sivas’ta Şeref Boyraz tarafından yapılan görüşme.

Güzel, Abdurrahman ve Torun, Ali, 2012, *Türk Halk Edebiyatı El Kitabı*, Akçağ Yay., Ankara

Halıcı, Feyzi, 1992, *Âşıklık Geleneği ve Günümüz Halk Şâirleri Güldeste*, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Kültür Merkezi Yayını, S.58

Heziyava, Sergeriyye, 2010, Kars Âşıklık Geleneği ve Bâdeli Âşık, A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Dergisi (TAED), S.44, Erzurum

Hınçer, Çora, 4. Âşıklar Bayramı Yapıldı, TFA, Aralık 1969, S:245

Hınçer, İhsan, Birinci Âşıklar Bayramı, TFA, Kasım 1966, S:208

Kaçar Gitmez, Songül, “*Küreselleşen Dünyamızda Medya ve Kültür*” Folklor Edebiyat Dergisi, 1999/3, C.3, S.15, Ankara

Kafkasyalı, Ali, 1998, Âşık Murat Çobanoğlu Hayatı-Sanatı-Eserleri, Bilgisayar Yayıncılık, Ankara.

Kalkan, Emir, 1991, XX. Yüzyıl Türk Halk Şairleri, Kültür Bak. Yay/1295, Gençlik ve Halk Kitapları Dizisi/61, Ankara

Katarı, Hasan, 1977, Doğu Anadolu’da Âşık Edebiyatının Esasları, Demet Matbaacılık, Ankara

Kızıoğlu, M.Fahrettin, 1958, Edebiyatımızda Kars II, Işıl Matbaası, İstanbul

Köprülü, Fuad, 1962, Türk Saz Şairleri, Güven Basımevi, Ankara

Köprülü, Fuad, 2004, Edebiyat Araştırmaları I, Akçağ Yay., Ankara

Köprülü, Fuad, 2004, Saz Şairleri, Akçağ Yay, Ankara

Köktürk, Muhsin, Kızıroğlu Mustafa Bey, Türk Folklor Araştırmaları Dergisi, Eylül 1972, S: 278, Y: 24, C: 14

Küçük, Sait, 2012, Âşık Şenlik’in Şiirlerinde Yer Alan İfadeler, Uluslararası Âşık Şenlik Sempozyumu, Türk Halkbilimi Araştırma ve Uygulama Merkezi, (26-27 Mart) Kars

Kaya, Doğan, 1994, Sivas’ta Âşıklık Geleneği ve Âşık Ruhsatı, T.C. Cumhuriyet Ünv. Yayınları No:55, Sivas

Kaya, Doğan, 2000, Âşık Edebiyatı Araştırmaları, Kitabevi, Ankara

Oğuz, M. Öcal, 1998, *Dede Korkut Kitabı’nda Sosyal Çevre İçinde Ozan*, Milli Folklor Dergisi, Ankara

Oğuz, M.Öcal-Ekici, Metin vd, 2012, Türk Halk Edebiyatı El Kitabı, Ankara, Grafiker

Oğuz, M. Öcal, 2012, Türk Halk Edebiyatı El Kitabı, Grafiker Yayınları, Ankara

- Ong, Walter, J.,2012, Sözlü ve Yazılı Kültür Sözü'nün Teknolojileşmesi, Çev. Sema Postacıoğlu Banon, Metis Yay. İstanbul
- Özder, M. Adil,1965, Doğu İllerimizde Âşık Karşılaşmaları I. Kitap, Emek Basımevi, Bursa
- Özder, Adil, Konya'da Yapılan İkinci Âşıklar Bayramı, TFA, Şubat 1968, S:223
- Özdemir, Nebi,2001,*Halkbilimi>Kültürbilimi ve Medya*, Milli Folklor, Ankara
- Özdemir, Nebi, 2002, *Türk Anlatım ve Gösterim Geleneği İçinde Özyaşayan Halkın Yeri*, Milli Folklor, Bahar, S.53, Ankara,
- Özdemir, Nebi, 2012, *Medya Kültür ve Edebiyat, Grafiker Yayıncılık*, Ankara
- Özhan, Mevlüt- Kırıcı, Emine-Gözükcü, Ömer vd., 1992,Yaşayan Halk Ozanları Antolojisi, Kültür Bakanlığı Halk Kültürlerini Araştırma ve Geliştirme Genel Müdürlüğü Yay:184, Halk Edebiyatı Dizisi:41, Ankara
- Sakaoğlu, Saim,1989, "Türk Saz Şiiri", Türk Dili/ Türk Şiiri Özel Sayısı III (Halk Şiiri), 445-450, Ocak-Haziran
- Sakaoğlu, Saim, 1991,Erzurum, Ağrı ve Kars Kültürünün Milli Kültürümüzdeki Yeri, Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Kültür Merkezi, Ayrıbasım, C: 5/14, S:14, Ankara
- Sakaoğlu, Saim, 1995, *Karşı Âşıkların Türk Âşık Edebiyatı İçindeki Yeri ve Önemi*, Kars, 1. Milli Kafkasya Sempozyumu
- Şahin, Salih, (1984?), Şahin, Salih,1984(?), Ozanlık Gelenekleri ve Doğulu Saz Şairleri, Yorum Matbaacılık Sanayii, Ankara
- Şeref, Boyraz, 2001, *İletişim Araçlarının Ozanlık Geleneği Üzerindeki Etkileri*, Folklor/Edebiyat, Ankara, S.26, s.163-168
- Tan,Nail,1981, Atatürk ve Türk Folkloru, Folklor Kurumu Araştırma Yay., Ankara
- Tan, Nail, *Âşık Murat Çobanoğlu Dünya Değiştirdi*, Yitirdiklerimiz, Türk Dili Özel Sayısı, Mayıs 2005
- Tan, Nail, 1984, Televizyon 'da Folklorun Zaferi, İnanc, S:6
- Taşlıova, Şeref,1990, Gönül Bahçesi, Kültür Bakanlığı Halk Kültürünü Araştırma Dairesi Yayınları:125, Halk Edebiyatı Dizisi:31, Ankara
- Taşlıova, Şeref, 2001,Âşıklık Geleneği'nde Kahramanlık Destanları, 3. Folklor ve Halk Edebiyatı Kongresi, 26-27 Ekim, Yer: Konya Ticaret Odası Konferans Salonu, Haz. Feyzi Halıcı, Konya Büyükşehir Belediyesi Kültür Müd. Yay.,/45, Konya
- Taşlıova, Şeref, Karşı Büyük Âşık İlhami Demir'i Kaybettik, Çağrı, Temmuz 1987, S:354
- Türk Folklor Araştırmaları Dergisi,1975, Âşık Karşılaşmaları- Atışmalar ve Bugünkü Durumu, Ekim, S.315
- Yakıcı, Ali, 2011,*Resmi Olarak İletişim Görevi Yürüten Ozanlardan Günümüze Güçlerin Âşık Tarzı İletişim Etiğine Tesiri*, Medya ve Etik Sempozyumu, Elazığ

ELEKTRONİK KAYNAKLAR

<http://www.mehmetyardimci.com/akademikyazilar.htm>
<http://forum.parksohbet.com>

egeweb.ege.edu.tr
<http://www.kulturelbellek.com/asik-edebiyati-ve-temsilcileri>
<http://www.karskahvesi.com/forum/index.php?topic=72>
0.0
<http://www.kars.gov.tr/haber/haber>
<http://www.sanatsalyasam.com/asik-mahsuni-serif>
<http://www.turkceciler.com/asik-reyhani.html>
<http://www.forumdaz.net/a-b-c-d/asik-nuri-ciragi-kimdir-hayati-biyografi-87219/>
<http://www.bilgiportal.com/zemin/yazi/1090/asiklik-bayrami-ve-asik-senlik>
<http://notoku.com/radyonun-kisa-tarihcesi>
<http://turkoloji.cu.edu.tr/ALKNİLİMİ/12.php>
<http://www.antoloji.com/internet-ortaminda-asik-tarzi-siir-gelenegi-ve-asik-karsilasmalari-siiri/>
<http://www.toredergisi.com/erman-artun/turk-dunyasi-asiklik-geleneginin-gelecege-tasinmasi.html>
http://www.dogankaya.com/fotograf/asik_edebiyatinda_mahlas_alma_gelenegi.pdf
<http://www.gulceedebiyat.net/konu-hak-asigi-halk-asigi-farkliligi-18508.htm>
http://turkoloji.cu.edu.tr/ALK%20EDEBIYATI/pertev_naili_boratav_asik-edebiyati.pdf
<http://www.turkiyat.selcuk.edu.tr/pdfdergi/s5/2.pdf> s.57
<http://aykutas.blogspot.com/2013/08/geci-cobanoglu.html>
<http://kockoy.tr.gg/Murat-COBANOGLU.htm>
<http://www.gurbuzcapan.com.tr/pdf.php?iID=34>
http://www.edebiyadvesanatakademisi.com/edebiyad/230-murat_cobanoglu__hayati_ve_edebi_kisiligi.html
<http://www.hakkinda-bilgi-nedir.com/murat-cobanoglu-kimdir-nedir+murat-cobanoglu-kimdir-hakkinda-bilgi>
http://www.edebiyadvesanatakademisi.com/edebiyad/230-murat_cobanoglu__hayati_ve_edebi_kisiligi.html
<http://www.mehmetyardimci.com/akademikyazilar.htm>
<http://www.diledebiyat.net/yuzyillara-gore-klasik-turk-divan-edebiyati/14-yuzyil-klasik-turk-divan-edebiyati/14-yuzyilin-sanat-ruhunu-kuran-sanatcilar-ve-eserleri>
<http://forum.parksohbet.com>
<http://www.idefix.com/kitap/cildirli-asik-senlik-hayati-siirleri-karsilasmalari-hikayeleri-ensar-aslan/tanim.asp?sid=SK0CCGI4TA5AA4RLWCXJ>
<http://www.kars.gov.tr/haber/haber>

<http://www.forumdas.net/a-b-c-d/asik-nuri-ciragi-kimdir-hayati-biyografi-87219>

<http://notoku.com/radyonun-kisa-tarihces>

<http://www.antoloji.com/internet-ortaminda-asik-tarzi-siir-gelenegi-ve-asik-karsilasmalari-siiri/>

<http://www.youtube.com/watch?v=y6RQ1bTNe3o>

http://www.youtube.com/watch?v=7fEyOjrs_4w

http://www.youtube.com/watch?v=lvQqd_FmE9Q

<https://www.youtube.com/watch?v=wOaP8YCh488&list=PLC8F39540304B4ADE&index=8>

<http://www.youtube.com/watch?v=cVSqjffMXd0>

http://www.youtube.com/watch?v=7fEyOjrs_4w

<http://www.youtube.com/watch?v=6c-ac5Fx9fQ>

http://www.youtube.com/watch?v=lvQqd_FmE9Q

<https://www.facebook.com/pages/Murat-%C3%87OBANO%C4%9ELU-funClup/125028750842371?fref=ts>

<http://www.youtube.com/watch?v=WeMRfyXe6nk>

<http://www.izlesene.com/video/asik-murat-cobanoglu-asik-reyhani/6618204>

<http://www.youtube.com/watch?v=Mer7pVqu9Ek>

http://www.dailymotion.com/video/xamp8q_asik-murat-cobanoglu-gecti-benden-g_music, youtube adresi ise

<http://www.youtube.com/watch?v=JR0CGGd-pb4>

<http://www.milliyet.com.tr/kars-9-uluslaraarasi-asiklar-bayrami-kars-yerelhaber-259725/>

ÖZGEÇMİŞ

10.07.1982 yılında Kars Merkez Çakmak Köyü'nde doğdu. İlköğretimini Kars Merkez Çakmak Köyü Atatürk İlköğretim Okulu'nda tamamladı. 2000 yılında Kars Cumhuriyet Lisesi'nden mezun oldu. 2003 yılında Kafkas Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nü kazandı ve 2007 yılında bu bölümden mezun oldu. Mezun olduktan sonra Milli Eğitime Bağlı okullarda –Kars ve çevresinde- üç yıl aralıklı olarak ücretli öğretmenlik yaptı. 2011 yılında İstanbul Polis Okulu'ndan mezun oldu ve aynı yıl Polislik Mesleğine Ankara'da başladı. Halen bu mesleği Emniyet Genel Müdürlüğü'ne bağlı olarak Ankara'da yapmaktadır. 2014 yılında ve Ankara Üniversitesi'nde Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nde Pedagojik Formasyon Eğitimi almaktadır. 2012 yılında evlendi ve bir kız çocuğu sahibidir.